APOLOGIA

CHRYSOPOEIÆ ET ARGYROPOEIÆ, ADVERSVS THOMAM ERASTVM, Doctorem & Profeſſorem Medicinæ:

In qua diſputatur & docetur, An, Quid, & Quomodo ſit Chryſopœia & Argyropœia.

AVTHORE GASTONE DVLCONE ſiue CLAVEO, ſubpræſide Niuernenſi:

Cum nouo & recenter primùm edito eiuſdem authoris in fine huius Apologiæ olim promiſſo opere, magis abſtruſo & maiori admiratione digno, omniumq́ vtiliſſimo,

DE

TRIPLICI AVRI ET ARGENTI præparatione.

OMNIA

Ex legato Alm^ni Coccini

AD·VNVM

AB VNO

VINWO

VRSELLIS

Excudebat Cornelius Sutorius.

ANNO M. cIↃc II.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

CLARISSIMO ATQVE CONSVLTISSIMO VIRO, D. IOANNI REICHARDO SCHEFERO, Archiepiſcopi ac Electoris Maguntinenſis Conſiliario eximio, & Comitatuum Wetterauiæ Syndico generali, Dn. ac fautori ſuo reuerẽter culto & colendo.

S. P. D.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

BIBL. SEC. COLL. ROM. SOC. IESV

SÆpe-numerò mecum ſoleo mirari, vir clariſſime, unum & unicum noſtri æui decus, naturæne malitiâ, an hominum aſcitâ petulantiâ fiat, ut nihil tam benè naſcatur, quod non ſciolorum pipulis ac cauillis ſubiaceat, nullaq;

adeò tam modeſta felicitas ſit, teſte quæ Val. Maximo, dentes malignitatis vitare poſſit.

Manifeſtum hoc fit in plerisq; diſciplinis liberalioribus: cum-primis tamen in ARTE CHEMICA, &, quam ipſa ſub ſe complectitur, CHRYSOPOEIA. Hoſtiliter illam ſectæ Galenicæ impugnant Medici: hanc, ut ſuperſtitioſam & deceptoriam, damnant Theologi. Vtramvis etiam unanimi conſenſu non ſaltem extra ſcholas eliminandam: ſed & urbe & orbe exterminandam clamitant.

Quæ verò hujus ſive judicij, ſive præjudicii cauſſæ? Veteres, inquiunt, terminos temerè illîc moveri; præclarorum medicorum, Hippocratis, Galeni, aliorum, auctori-

ctoritatem in dubium vocari: heîc & DEUM contumeliâ affici, dum quod naturę proprium eſt, arti vaniſſimæ falsò tribuitur: & proximum lædi, dum per ejuſmodi agyrtas non rarò in fraudes pellicitur, ac opibus & facultatibus ſuis impunè exſuitur. Magna meherclè facinora, & vel Phalaridis, ſi res verè ita habet, tauro digna.

At nec ita veteribus inhærendũ eſt, ut novum omninò ſit rejiciendum; nec frugibus inventis adhuc glandibus veſcendum. Et cur potiùs credas Hippocrati, quàm Galeno? aut cur huic potiùs, quàm noſtri ſæculi medico? Medicinæ ſcientiam ex ſalubrium obſervatione primùm floruiſſe, & totam ab ἐμπειρία ortam eſſe, auctor eſt Ariſtoteles. Et Manilius lib. 1.

Per varios, inquit, *uſus artem experientia fecit*
Exemplo monſtrãte viam.——. ——.
In hac veteres illos multũ excelluiſſe, ut non infiteor; ità noſtræ tempeſtatis Chemicos aut nihil, aut parùm illis cedere, affirmare haut verebor. Vidẽt hoc ipſi Chemicomaſtiges, & dolent.

Verùm nec Chryſopœi, ſi penitiùs rem inſpiciamus, dum artẽ ſuam extollunt, naturæ quidquã detrahunt, eámve deſtruunt. Immò artem naturæ perpetuò ſubjiciunt, cui velut baſi ac fundamẽto innitatur, quamq́; imitetur. Nõ verò ità ſunt rudes, ut non videant, imitationem, quæ artis propria eſt, per ſe ſolam ſine naturæ vi ac miniſterio nunquam tam feliciter naturam expreſſiſſe, ut non

non aliquid inter hanc & illam diſcriminis appareat. Sed artem naturâ ſubnixam & adjutam plus poſſe, quàm natura ſola poſſit, id eſt quod conſtanter affirmant. Et ſanè illud inficiari quid, quęſo, aliud eſt, quàm apertis etiam oculis cæcutire, & cum ratione inſanire velle?

Impoſtorum porrò technas & machinationes nec negant, nec approbant. Fatentur multos hodiè in Chryſopœiæ campo ὥσπερ κύ-νες ἐν βαλανείῳ verſatos eſſe, nec umquam artem in opus, ſpem in rem deduxiſſe; immò dum perdiu flantibus ſpes ſpeciesve auri apparuit nulla, à χρυσοτεχνίας ad κακοτεχνίαν relapſos, arti nobiliſſimæ ſummo fuiſſe dedecori. Sed hos nihil moratur. Tractēt ipſi artē negligēter;

agant fraudulenter; eos minimè defendunt: pro arte pugnant, non pro perſonis. Hæc Ariſtarchos meminiſſe, & neglectis ac rejectis circumſtantiis rem ipſam intueri oportebat. Verùm præpoſterè heîc fiunt omnia. Rei veritatem nō ex ſeſe, ſed ab extra metiuntur: artis efficacitatem ob artificis perverſitatem elevant: uſumq; propter abuſum imperitè tollūt. Hinc tantus apud eos Chemiæ cōtemtus; hinc odium erga Chemicos plus-quam Vatinianum.

Illa igitur importuna judiciola & odia jampridem à veris Chemicis deplorantur, qui etiam toti in eo fuerunt, ut & artis ſuæ preſtantiam contra malevolorum cavillationes aſſererent, eamq; à cōtumeliis omnibus vindicatam priſtino

ſtino nitori reſtituerẽt. Et ſanè præclarã heîc operam poſuit Gaſton Dulco, ſiue, Claueus, ſubpræſes Nivernenſis, in ſuâ adverſus Eraſtum, profeſſorem Heydelbergẽſem, Apologiâ: in quâ & diſputat copiosè, & refutat nervosè, Chryſopœiæq; certitudinem tũ argumẽtis, tũ experimẽtis firmiſſimis ita evidẽter probat, ut nemo ſanus de eâ inpoſterum dubitare poſſit.

Prodiit is liber primum Genevæ, ex officinâ Vignonianâ; &, quod vino vẽdibili uſu venire ſolet, facilè ſuum reperit emtorem, adeò ut prototypis omnibus ab eo tempore diſtractis, multis multorum votis iam deſideretur. Hortatores itaque mihi fuerunt magni nominis viri, vt hujus denuò edendi cogitationem ſuſciperem.

Id quod tanto feci libentiùs, quãto majus ex eo emolumentum in Rempl. literariam redundaturum exiſtimavi.

Et quoniam in politioris literaturæ hominum circo aliquis mihi quærendus fuit, cujus auctoritate eorum, qui artem ſugillant immerentem, & hujuſmodi editionem ſcriptorum dẽte Theonino arrodunt, comprimerem audaciam: unum è multis te ſelegi, vir clariſs. cui quantum in hoc mihi genere gratificandi voluntatis; tantum & facultatis eſſe probè intelligo. Etenim de voluntate tuâ quid eſt cur dubitem? cùm, quod ultrò appetendum mihi erat, ultrò ſuperioribus annis mihi obtuleris favorem & amorẽ, quibus, peream, ſi quid mihi jucundius cõtingere potuiſ-

ſet à tãto & tam magno viro. Iam quum eruditionis tuæ gloria celſo apud doctiſſimos quosq; ſit loco poſita, potes tu perfectò, ſi quiſquam alius, hoc inſtitutũ meum defendere.

Accipe igitur qualecumq; hoc chartaceũ munus benivolè, meq; favore & benivolentiâ tuâ æternùm circumplecti tuaq; auctoritate ad majora confirmare velis. Vale. Urſellis ipſis Cal. Ian. anni cIↃ. IↃcII.

Tuæ Excellent.

Obſtrictiſſimus.

Cornelius Sutorius,
Typographus.

AD LECTOREM

BERNARDI G. PENOTI A PORTV S. MARIÆ AQVITAN. PRÆFATIO, IN qua omnem totius artis potentiam & efficaciam in duobus conſiſtere verbis oſtendit.

NON *eſt (Amice lector) quod refricē diu agitatas illas quæſtiones, quibus quæritur: An Ars tranſmutationum ſit vera: cum anno proximè præterito, id grauiſſimorum virorum teſtimonijs, & authoritatibus, ſatis ſuperq; probauerim, quum huius argumenti plures ſint libri æditi: Lectores itaque ad eam remitto præfationem, quàm nō ita pridem, ei Dialogo, qui eſt inter Naturam & filium Philoſophiæ præfixi. Ridiculū vero foret, ſi in præſentia repetitionibus vterer: ſiquidem Author libri huius* CLAVEVS *aduerſus* THOMAM *Eraſtum diſputans, eiuſque argumenta omnia ſolidè refutans, firmiſſimis tum rationibus, tum demonſtrationi-*

tionibus, (adde & certis experimentis) Artem veram, certam & facilem eſſe oſtendit, & confirmat. Quapropter qui authoritatibus & exemplis veritatem Artis tibi probari vis (Lector) huius CLAVEI *librum percurre. Sed antequam operari incipias, rerum naturalium cauſas prudenti cõſilio perpende, aut noli rem aggredi. Incauti primâ fronte hunc librum intuentes, implicabuntur. Tu (Amice lector) magnò cum iudiciò, lege, relege, ora, labora, & Deus myſteriorũ author tui miſerebitur. Hoc vnum te latere nolo, omnem potentiam & totius artis efficaciam, in duòbus cõſiſtere verbis, nimirum,* SOLVE & COAGVLA.

Solutio duplex eſt. Prior ſoluit corpora in Mercurium, id quod fit per Mercurium. Et inuenta eſt ad particularia, quam iſtius libri Author ſequitur. Altera verò in aquã Mercurialem. Hæc ad opus vniuerſale pertinet. Eſtque trãſmutatio quædam corporum metallicorum in ipſorum primam materiam. Quam doctus huiuſce operis Author negat fieri poſſe, & ſpiritus mineralium fixari cum perfectis corporibus, Raymundòque Lullio refragratur, illud impoſſibile. Cuius opinio-

Solutio duplex.

Solutio per aquam Mercurialem, ad opus vniuerſale ſpectat.

nem non aſſequor. Imo contrarium authoritatibus plurimorum huiuſce Artis virorũ probo. Geber enim in tertia parte perfecti Magiſterij cap. 32. de auro inquit: Aurum quoque eſt Metallorum pretioſiſſimum, & eſt tinctura rubedinis, quia tingit, & tranſmutat omne corpus, calcinatur & ſoluitur cũ vtilitate & ſine vtilitate, & eſt medicina lætificans & in iuuentute corpus conſeruans. Frangitur facile cũ Mercurio: & odore Saturni teritur. Iupiter & Luna illi in ſubſtantia conueniunt. In pondere & putredine, SATVRNVS, *vltimo vero Mars. Et eſt vnum de maximis ſecretis naturæ. cum ipſo ſimiliter commiſcentur ſpiritus, & figuntur per ipſum maximo ingenio, quod non peruenit ad artificem duræ ceruicis & pectoris. Hæc* GEBER. *Ex* SCALA *philoſoph. Spiritus congelantur beneficio diſſolutionis naturæ fixæ, & corporis, & mixtionis illius, cum argento viuo: Et alius. Fige ergo terrã, & aquam, vt aër poſſit figi in aqua: quoniam ſi aquam benè occidiſti, omnia elementa occidiſti, & mortua ſunt. Hactenus. De his plura lege in libro, qui Septẽ claues Artis inſignitur, quem aliquando in publicum edã:*

GEBERI opinio digna notatu.

Summè notandũ.

Libellus qui ſeptẽ claues artis dicitur inquirendus.

vna cum tractatu aquarum mercurialium, quibus quæuis metalla in currentem mercuriūm reducuntur: ſi æternus DEVS *Optimus nos ſuperſtites voluerit. His interim (Humane lector) fruere & Vale, & noſtris lucubrationibus faue.*

AVT HIC AVT NVSQVAM EST QVOD QVÆRIMVS.

DEVM TIME;
ET PROXIMVM DILIGE.

AD AVTHOREM HVius Apologiæ.

Naturæ auriferas vires dum tentat Eraſtus
Inſcitiæ iaculis euertere, percitus æſtro
Inuidiæ, claram illuſtrat malè prouidus artē:
Namque ex parte cauens libro maledicta refellit
Cloueus emiſſo, quo tela retundit Eraſti
In caput: Et recipit demptum Argyropœia nitorem.

I. L.

Ad eundem.

Chryſopœia libris Medici damnatur Eraſti,
Quam nec dēte premat liuidiore Theon.
Sed tantæ illatum repuliſti dedecus Arti,
Compreſti rabidas inuidiæque faces.
Chryſopœia etenim per te rediuiua niteſcit,
Iamque viget libris Argyropœia tuis.
Sic feret auratis te in cœlum gloria pennis,
Et ſtudij capies præmia digna tuis.

Guilielmus Dubroc Adoleſcens.

APOLO-

Digitized by Google

APOLOGIA
ARGYROPOEIÆ ET
CHRYSOPOEIÆ.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. E. II ROMA

NOVVM hoc dicendi ſubiectum tãquam à profeſſione noſtra alienum plerique ſtatim audito Apologiæ ſeu defenſionis huiuſce titulo damnabunt. Sed & plures me temeritatis coarguent, quòd cùm potentiſſimo aduerſario Thoma Eraſto Germano Medico, atque excellentiſſimo Philoſopho, in re toties præiudicata congredi audeam: Tum verò quod in re tam abſtruſa, multiſque multorum ſeculorum viris ampliſſimis hactenus incognita, certi aliquid & veri pronũciare contendam. Multi, vt varia ſunt hominum ingenia, de hac noſtra Apologia ſeu defenſione Argyropœiæ & Chryſopœiæ variè æſtimabunt. Quibus omnibus reſponſum eſſe velim, me nullis eorũ æſtimationibus ab hoc inſtituto meo auocari poſſe, dum Rei- Exordiũ.

pub. cui omnes fortunarũ noſtrarum maiorem partem debemus, prodeſſe puto. Sanè ego vt variæ ſunt à Natura hominũ inclinationes, cùm aliquando per otium licuit, veterum, qui de hac re tractarunt, volumina diligenter perlegi, naturam Metallorum propriis examinibus exploraui, hos, qui huiuſce artis ſecreta callere præ cæteris putabantur, audiui, conſului: multa multis ab hinc annis tentaui: & quam ſummi viri operam in euoluendis libris, à profeſſione propria alienis, ſucciſiuis horis collocarunt, in hoc artis ſtudium iiſdem horis eandem operam aliquando impendi. Neque alius fuit mihi ſcopus, quàm veritatis agnoſcẽdæ ſtudiũ, quam vnumquemq; virum probum totis viribus amplecti oportet. Veterum ſcripta vere omnia ænigmatica, & veluti Apollinis oracula, nulla arte tradita deprehẽdi, vt incertus magis ab eorum lectione abierim, quàm cùm primum ad eam acceſſiſſem. Solus Geber Arabs aliquo ordine atque methodo hanc artem tradidiſſe

Scripta veterum obſcura.

Geber.

videtur,

videtur, ſed, vt ipſe fatetur capite vltimo ſuæ ſummæ perfectionis, vbi magis apertè locutus eſt, ibi magis artem ſuam occultauit: plura etiam ſophiſtica & inutilia veris & vtilibus miſcuit, & quam plerique ex illius libris metamorphoſin expectabãt in ſeſe ipſis experti ſunt: ita vt ex diuitibus pauperes euaſerint, & ex honeſtis viris turpes habiti ſint. Quod & ijſdẽ accidiſſe video, qui aliorum ſcripta nullis rationibus fulta, ſed per manus tradita, experiendo miſeri & mendici conſpiciuntur. Quæ cùm omnia apud me perpenderem, aliquem Reip. fructum allaturum me poſſe putaui, ſi quàm verè hæc Ars poſſet ſubſiſtere, apertè & certa methodo, exploſis omnibus ambagibus, quantum animi vires ferunt, in lucem proferrem. Ita enim fiet vt qui in re tam abſtruſa, magis veritatis agnoſcendæ ſtudio, quàm acquirendarum opum deſiderio tenebuntur, eos forſitan minimè hæc legiſſe pœniteat. Hi verò, qui oleum & operam hactenus perdiderunt, Autorum

Autoris propoſitũ.

ſuorum & proprios errores aliquando emendent & ſapere incipiant. Hi verò, qui nondum aliquid in his deguſtarint, ſi fortè incumbere ſtudium ſit, viam rectam ingreſſi nuſquam poſtea aberrare poſſint. Omnes autem qui hæc perlegerint & intellexerint, ab impoſtorum & ſophiſtarum dolis & fraudibus tuti ſint. Quid quæſo vtilius aut humanum magis, quàm aliquò pergentibus viam, quam ignorant, rectam demonſtrare, & in eandē, ſi fortè aberrauerint, reuocare? Nec quiſquam, niſi iniuriâ, poſſit inſtitutum hoc meum damnare, quaſi ab ea arte, quàm profiteor, alienum. Incidunt enim ſæpè in forenſibus iudicijs quæſtiones, quæ à Iureconſultorum reſponſis alienæ videntur, vt de arte medica, de quamplurimis alijs artibus, quas tamen eos ignoraſſe pudeat, qui cauſas agunt, atque hac ratione peritos artis priùs conſulere, quàm clientes defendere cogantur. Memini paucis ab hinc annis in foro noſtro Niuernenſi, dum cauſas adhuc age-

Exēplum.

rem

rem, quæſtionem hanc tractatam eſſe. Ciuis quidam huiuſce vrbis, à quodam, quem tunc Impoſtorem ignorabat, torquem, quem aureum aſſeuerabat, emturus, eundem fabro aurario lapidis lydij examini probandum mãdauerat: Ea probatione coram Emptore ſtatim peracta, renunciauit faber ærarius, torquem eſſe aureum, & ex auro puro conſtare. Hac fretus fiducia ciuis torquem, tanquam ex auro puro conſtaret, emit: paulò pòſt tempore vna ex eodem torque fibula ſciſſa, intus eſſe argentea tantùm, exterius verò & in ſuperficie aurea eſſe, deprehenſa eſt. Emtor ſtatim fraude cognita de damnis & intereſſe aduerſus fabrum aurarium contendit, quod illius aſſeueratione falſus emerit, quaſi ignoratione propriæ artis de culpa teneretur. Contrà Faber aurarius ſe rogatum ſolùm lapidis lydij probationem, quam verè retuliſſet, non autem ſcalpri, tentaſſe, eiuſque rei nomine nullam accepiſſe mercedem. Conſultus à prudentiſſimo atque

ampliſſimo viro, cuius nunc ſum collega, quid iudicandum putarem, reſpondi, ſi torquis tantùm deauratus eſſet, aduerſus fabrum aurarium ſententiam dici oportere, quòd ſola deauratio lapidis lidij probatione iterata ſępiùs deprehendi potuiſſet: Sin verò aurum ſuperficiei torquis adglutinatũ corpus per ſe ſubſtitiſſet, exceptione tutum fabrum aurarium, eumque abſoluendum, quod minimè lapide lydio, ſed ſcalpro tantùm iudicari potuiſſet. Statim hac interlocutione lata, aqua acri probatione vnius ex fibris facta, ſubſtitit corpus aureum in imo vaſis vitrei, argentum verò effuſum & ſolutum in aqua acri conſpeximus. Quòd ſi ſola deauratio fuiſſet, in puluerem impalpabilem & tenuiſſimum eiuſdem vaſis vitrei fundo ſubſidiſſet. Hoc vbi ab Emtore cognitũ, à lite diſceſſit, præiudicialem enim ſentẽtiam præuiderat. Verùm ita iudicari nõ potuiſſet, niſi conſultis hac de re fabris aurarijs, atque emendicatis eorũ conſilijs.

Quod

Quod autem Eraſto qui probris & conuitiis multis hanc Philoſophiæ partem, cuius ignarus fuit, laceſſiuit, reſpondere ſub finem Apologiæ conabor, iudicio ſaniorum hominum relinquam, reſponſio noſtra futura ſit necne potior probris & conuitiis. Equidem Eraſtus vir fuit ſummæ autoritatis, ſed fuit homo, multasque artes & faciles quidem ignorauit, quas imbecillioris ingenii homines non ignorarunt. Multas quidem vniuerſales propoſitiones in medium adduxit, at eas, quæ arti huic ſunt propriæ & peculiares, ignorauit. Quod ad cæteros attinet, inſtitutum hoc meum, vt volent, æſtiment. Iis tantum ſcribo, qui non indicta cauſa, ſed omnibus hinc inde examinatis & perpenſis recte iudicant, & arcana Dei ſuſpiciunt & venerantur. Nec vero mihi quis imputet, vel vitio vel crimini, ſi quæ hactenus celata ſunt, in lucem proferam. Imò coarguendi veteres, nec non & cæteri, qui rem per ſe ſatis obſcuram ſuis inuolucris obſcuriorem reddide-

Eraſtus huius artis ignarus eandem probris laceſſiuit.

Idem vir ſummæ autoritatis.

Veteres coarguendi.

runt. Quod ſi agendi methodum celare illis licuit; ſaltem rationes & cauſas, ex quibus, à quibus, per quas & propter quas ars conſiſtere poſſit, aperuiſſe debuiſſent: Quod à nullo eorum præſtitum video. Nec tamen verendum fuerat, ad hanc artem perueniri poſſe, quantumuis perſpicuè & verè ſcriptis mandetur, niſi à peritiſſimo, & in principijs artis maximè experto manibus tractetur. Speculatio tamen ſola periucunda eſt, & grauioribus ſtudijs prægrauatos animos reficit. Iam igitur quotquot eſtis arcanorum perſcrutatores acerrimi & veritatis amantiſſimi huc adeſte, vobis enim admiratione digna, & nuſquam ab aliquo ſcriptis mandata perſpicuè & verè patefaciam, & definitionibus, diuiſionibus & demõſtrationibus phyſicis, quantum fieri poterit, illuſtrasto. Vno etiam momento comprehendetis quicquid iam ſenex & ſexaginta annos natus multis meditationibus & experimentis triginta quinque ferè ab hinc annis, cùm per ocium licuit,

Ad artem non facilè perueniri.

Summa huius tractus.

Aetas authoris.

licuit, comprehendere potui, vt, an verè hæc ars ſubſiſteret, inueſtigarem. Agendi tamẽ methodum ſilebo, nec niſi quantum quæſtionis probandæ, an ſit ars, neceſſitas incũbet, generaliter attingam.

Methodus agendi hic nõ tractatur.

Eraſtus Germanus natione in ſchola Heidelbergenſi Profeſſor librum edidit, cui titulum fecit, De medicina noua Paracelſi, Pars prima. Is liber excuſus Baſileæ per Petrum Pernam anno Domini 1572. Librum hunc cum ſucceſſiuis horis perlegiſſem, vidi ſub finem tractatam quæſtionem hanc ab Eraſto: Vtrum ex argento viuo aut ignobilioribus metallis tranſmutatis verum, legitimum, naturale & ſincerum aurum argentumve arte confici poſſit: multis tandem & validiſſimis argumentis, & ex eorum autoritate, qui iudicio & eruditione præſtant, conſtanter negat id fieri poſſe. Ego verò conſtanter affirmo ex argento, plumbo, ſtanno, ære, ferro, nec non ex argento viuo, aurum, & ex his quinque poſterioribus argentum ve-

Propoſitio.

Digitized by Google

rum, legitimum, naturale & ſincerum a cauſis naturalibus arte miniſtrante, confici poſſe: Hæ ſunt ſententiæ ex diametro pugnantes. Poſterioris ſententiæ defenſionem ſuſcipio: atque id ipſum eſt, quod hac Apologia præſtare conabor. Equidem ſi quis vnquam validiſſimis argumentis artem hanc oppugnauit, vnus omnium eſt Eraſtus ſummus Philoſophus & conſummatę eruditionis. Sed tanto magis inſignis erit victoria, ſi in hac philoſophiæ parte vicero, quod efficere me poſſe confido. Etſi autem ad probationem propoſitæ quæſtionis, ſcilicet Argyropœiam & Chryſopœiam artem eſſe veram, ſola ſufficeret experientia, quæ vicem demonſtrationis habet, tamen vt res clarior ſit & manifeſta magis, altius defodiendum eſſe exiſtimaui.

Definitio Argyropœiæ & Chryſopœiæ.

Argyropœia & Chryſopœia eſt ars, quæ materiam auro & argento proximam eamque naturalem, a cauſis naturalibus efficientibus in formam argenteam aut auream promouere docet. Et vt definitio explicetur, dixi eſſe

artem,

artem, quæ mouet naturales cauſas: vt diſcerneretur à natura, quæ etiã ſola ſua ſponte nullius alterius ope accita argentum & aurum, ex ſuis principijs & cauſis gignit. Dixi etiam materiam à cauſis naturalibus moueri, vt quatenus materia & cauſæ efficientes ſpectantur, argenti & auri conficiendi ratio tota à natura pendeat: quatenus autem naturæ ſuam propriam materiam ſubijcit, vt ipſa agat, ſit hæc adminiſtratio arti propria. Sic & plurimæ artes definiuntur, vt Agricultura, Medicina, quarum effectus ſunt naturales, ſed quia præceptiones certas & arti proprias & peculiares tradunt, efficere dicuntur. Sic qui oua gallinæ ſubminiſtrat, vt ijs incubet, dum excludantur, aut calorem gallinæ imitando ea fouet, vt etiam pulli generentur, pullos efficere dicitur, tametſi hic ortus à vi naturali ouis inſita depẽdeat. Sic & Argyropœiæ & Chryſopœiæ artifices argentum & aurum efficere dicuntur, dum veluti miniſtri proximam materiam ſubijciunt, & A ſimili.

præceptiones tradunt, quibus eadem à cauſa naturali efficiente fiunt. Sic & Ariſtoteles Artem nimirum id eſſe ſtatuit, à quo demum omnis motus proficiſcitur. Adieci in definitione, materiam proximam argento & auro ſubijci oportere, quod non ex omni materia promiſcuè omne fiat, ſed quod ex ea tantùm, quæ formam certam nullo intermedio, à cauſa efficiente apprehenſura ſit, id autem in progreſſu manifeſtum magis erit. Tandem & poſtremo loco additum eſt, materiam hanc proximam in argenteam, aut auream formam promouendam eſſe, vt intelligatur, idem argentum, & idem aurum Arte miniſtra, à natura fieri: quale à ſola natura. Ex hac definitione partienda mihi videtur in tres partes hæc Argyropœiæ & Chryſopœiæ ars. Harum prior erit cognitio naturæ metallorum, vti eadem natura ipſa in lucem edidit ſua ſponte ex ſe ſola. Cum etenim idem argentum & aurum atque natura producit, ars illi mini-

Ars quid ſit.

Materia proxima quæ.

Partitio Argyropœiæ & Chryſopœiæ.

1. Pars. Cognitio naturæ

miniſtrans producere contendat, hoc præſtare neutiquam poſſet ignorata metallorum natura, præſertim argenti & auri, vt eadem omninò efficiat. Secunda pars erit cognitio materiæ proximæ argento & auro & cauſæ efficientis & mouentis eam ad formam argenti & auri arte ſcilicet miniſtrante naturæ. Etſi enim diuerſa ſit materia proxima, ex qua argentum & aurum à ſola natura fit, ab ea, ex qua arte miniſtra eadem ortum ſubeunt, tamen vtriuſque & naturæ & artis ſcopus ad vnum eundemque finem contendit; ſcilicet ad formam argenteam aut auream capeſſendam. Poſterior pars erit methodus, aut modus agendi, & hic ſolius eſt artis, nec naturam ꝓmiſcuè omninò æmulatur; niſi quatenus ad eundem finem & ſcopum, ad quem natura, deducit. Tres igitur has partes Argyropœiæ & Chryſopœiæ ordine tractabimus, ex quibus ſententiã noſtram tuebimur, hinc experimentis quibuſdam confirmabimus: Tandem argumentis Eraſti reſpõdebimus:

metallorum.

II. Pars. Cognitio materiæ proximæ & cauſæ efficientis.

III. Pars. Methodus agendi.

Ordo dicẽdorum.

ſic Apologiæ finis imponetur. Sed priuſquam naturam metallorum diſquiramus, eandem in omnibus concretis corporibus explorare opportunum eſſe exiſtimamus, & ſummatim quidem & generaliter, cùm alioqui vberiùs à Phyſicis hæc haurienda ſit. Sic fit, vt cognita in genere rerum omnium natura, facilior ſit aditus ad penetrandam metallorum naturam. Omnium igitur cõcretorum corporum natura ex eorundem cauſis dignoſcitur. Scire enim aliquid, vt ait Ariſtoteles primo Phyſicorum, eſt per cauſas cognoſcere. Cauſæ autem ſunt, materia, forma, efficiens & finis. Materia eſt, ex qua aliquid fit: In natura enim nihil niſi ex præiacente materia aut ſubiecto fit: Forma eſt, quæ dat eſſe rei, & per quam res nomen habet: Efficiens eſt cauſa, quæ mouet materiam ad aliquem finem: Finis eſt, propter quem aut cuius gratia efficiens mouet materiam.

Natura omnium rerũ ex cauſis dignoſcitur.

Cauſæ rerum quatuor ſunt.

Eſt autem diuiſio Materiæ, vt alia ſit remota, alia media, alia proxima.

Diuiſio materiæ.

Mate-

Materia remota dicitur, quæ multas mutationes & formas ſubitura eſt, priuſquam formam alicuius ex quatuor corporum naturaliũ generibus induat. Sunt autem quatuor hæc corporũ genera, miſtũ, vegetabile, ſenſile & rationale aut intelligẽs. Et hæc materia longo diſtat interuallo ab vnoquoque horũ. Ea eſt materia prima quæ ſola imaginatione & intellectu, nõ ſenſibus comprehendit: item quatuor rerũ primordia, terra, aqua, aer & ignis. Ante enim illa nulla alia fingi poteſt materia. Remota materia. Corporũ genera quatuor.

Materia media eſt inter remotam & proximam, quæ quidem proximior eſt formis horum quatuor generum corporum, quàm materia remota, ſed magis ab iiſdem formis diſtat, quàm materia proxima. Vt alimenta propiora ſunt corpori animalis, quàm Elementa, remotiora autem quàm ſanguis, qui ex illis gignitur. Materia media.

Materia proxima eſt, quæ proximè ad formam accedit, & veluti quiddam imperfectum eſt, relatum ad alterius corporis formam perfectiorem. Ma- Materia proxima.

teria hæc proxima eſt, vt vnum quodque generis ſemen in vniuocis generationibus, aut quod loco eſt ſeminis in æquiuocis. Sed de hac materia ꝓxima plura nobis mox dicenda ſunt.

Formarũ genera quatuor.

Formarum autem genera naturalia ſunt ea quatuor, quę dicta ſunt: ſcilicet forma miſtorum ſimpliciter, vegetabilis, ſenſilis, & rationalis ac intelligẽs. Hæc formæ magis quàm materiæ rationem obtinent, quippe à quibus ſit omnis effectio, materia autem potentia ſit tantùm, quæ non agit, ſed patitur propriè.

Cauſæ efficientis diuiſio.

Cauſa autem efficiens variè diuidi poteſt, verùm ſola hæc nunc ſufficiat, quod alia ſit vniuerſalis, alia particularis.

Vniuerſalis efficiẽs cauſa.

Vniuerſalis cauſa eſt Deus ſummus optimus, maximus, qui in principio quidem ſolus ex ſe ſolo, ſua infinita poteſtate ſine alijs quibuſcunque cauſis, ex nihilo cuncta creauit. At cum poſt mundum ab ipſo creatum voluit naturaliter & extra miraculum ex iam

crea-

creatis rurſus eadem progigni, cœlis & aſtris, vt cauſis vniuerſalibus, has vices commiſit: ſic tamen vt idem ipſe DEVS cum his & cauſis particularibus ſemper concurrat. Hæ igitur cauſæ vniuerſales omnia hæc, quæ in hac mundi vniuerſitate cernuntur diuerſi generis aut diuerſæ ſpeciei, producũt. Æquiuocæ autem dicuntur, quod æqualiter omnibus impertiantur & diuerſorum effectuum ſint cauſæ. Æquiuocæ.

Particularis autem cauſa efficiens eſt, quæ in materiam proximam ſeu in diſpoſitum ſibi ſubiectũ tantùm agit, vniusq; ſpeciei aut qualitatis effectum producit, & vniuoca appellatur, qualis eſt vis & facultas in vnoquoque ſemine, quæ ipſum mouet, dum ad finem peruenerit. Particularis cauſa efficiens. Vniuoca.

Finis autem aut cauſa finalis in iiſdem corporibus ex Elementorum permiſtione concretis eſt, vt forma fiat. In Phyſicis enim finis idẽ eſt, quod forma. Finalis cauſa.

His generaliter ſic diffinitis, diſquirenda eſt metallorum, de quibus eſt

diſputatio, natura, quæ ſola vi naturæ in viſceribus terræ orta ſunt. Quæ natura non minùs ex eorundem metallorum cauſis, ſcilicet materia, forma & efficiente dignoſcitur, quàm reliqua mundi miſta corpora.

Metallorū materia remota.

Metallorum igitur ſicut & cæterorum corporum omnium materia remota, ſunt, vt dictum eſt, terra, aqua, aer & ignis, ex quibus originem traxiſſe, omnium philoſophorum vnanimis eſt ſententia. Gignendis enim corporibus miſtis vnius elementi materia ſatis eſſe non potuiſſet, ſed neceſſe fuit quatuor illa permiſtione confuſa rebus idoneum ſe ſubiectum exhibuiſſe ſubſtrataque fuiſſe. Etſi autem prima illa rerum primordia ſint materia metallorum remota, proximiora tamen ijſdem ſunt, quàm vegetabilibus aut ſenſibilibus. Quippe quod elementa hæc quatuor ſenſibus conſpiciantur, quaſi prima eſſe metallorum, nec non omnium inanimatorum ſoboles naturalis. Materia metallorum media in viſceribus terræ ea

Materia metal-

eſt,

eſt, quæ vi cauſæ efficientis ex elementorum prima miſtione in aliquod medium tranſit, quod nondum tamen eſt materia proxima: Quod medium eſt veluti quid informe nec certam in natura habet ſpeciem: quod quid ſit, ab autoribus nõ eſt traditum. *lorum media.*

At materia metallis proxima ea eſt, quæ nullarum aliarum mutationum interuentu à cauſa efficiente perficitur, & proximè formam metallicam induit, nondum tamen eſt metallum, ſed aliam habet à metallo formam & vnica ſola illius mutatione forma exſurgit. Quæ autem ſit illa materia proxima, in mineris terræ, variæ fuerunt eorum, qui hac de re ſcripſerunt, opiniones. *Materia proxima metallorũ*

Ariſtotelis opinio de materia proxima metallorum.

Ariſtoteles enim tam ſublimium, quæ ſuper terram, quàm inferiorum, quæ in viſceribus terræ gignuntur, duplicem exhalationem ait eſſe horum materiam. Exhalationem quidem à terra, quæ ſit ſicca & calida: & ab aqua vaporem, qui ſit frigidus & humidus: non ſic tamen, vt exhalatio ſicca humore deſtituatur, nec va-

Digitized by Google

por humidus ſiccitate: ſed in illa ſiccitatem, in hac humiditatem ſuperare. Exhalationem igitur ſiccam dicit eſſe foſſilium, vt ſunt lapidum genera non liquabilia, ſandaracha, ſulphur, achra, rubrica, & alia eiuſdem generis. Metalla autem ad vaporoſam exhalationem pertinere ait. At vaporem illum, prius quàm in aquam vertatur, exhalatione coagulari & metallũ fieri, idcircò metalla omnia exhalationem ſiccam cõtinere, & inflammari & exuri, ſolo auro excepto.

Alchimiſtarum opinio.

Halchemiſtæ verò proximã metallis materiam dicunt eſſe argentũ viuũ & ſulphur, tum quod argẽtum viuum, fuſa videantur, & ex illis arte prolicia tur argentum viuum, tùm quod odorẽ ſulphureum ſpirent. Et eorundem opinionẽ multi graues viri ſecuti ſunt.

Gilgilis opinio.

Gilgil autem Maurus cinerem quendam terræ munitiſſ. aqua infuſum materiam eſſe metallis proximam profeſſus eſt, non ſecus atq; omnem cinerem materiam eſſe vitro proximam.

Alberti opinio.

Albertus verò humidum viſcoſum & tenax.

Geor-

Georgius Agricola has omnes de materia metallis proxima in mineris terræ opiniones refellit, & ſuccum in ijſdem mineris ortum, materiam metallis eſſe proximam, multis rationibus contendit. Scaliger metalla vocat terram aqueam, argentum autẽ viuum aquam terream. Quæ autem harum opinionum ſit verior, immorandũ mihi eſſe non puto, cùm aliam argento & auro proximam materiam natura nobis exhibeat, vt ex ſequentibus eluceſcet. Si tamẽ quid ſentio dicendum ſit, Ariſtotelis opinioni & autoritati magis innitendum & fidendum exiſtimauerim.

Georgij Agricolæ.

Scaligeri opinio.

Poſt metallorum materiæ cognitionem forma etiam eorundem inquirenda eſt, quæ nobilior eſt pars ſubſtantiæ illorum, vt & in omnibus corporibus naturalibus: Forma enim rerum omnium magis naturæ nomine quàm materia inſignita eſt, & ab ea ſola nomen vnicuique corpori naturali eſt inditum. Eam enim vocat plerunque Ariſtoteles rationem eſſen-

Formæ metallorum.

tiæ. Eò autem ſpectat formarum metallorum cognitio, quòd arte miniſtra idem argentum & aurum, atque naturale, efformandum ſit, quod præſtari non poterit, niſi eorum forma, & natura, & quæ & qualis ſit, intelligatur, & in quibus à reliquorum metallorum formis diſcrepent. Metallorum tamen formæ non ita facilè dignoſcuntur, vt reliquorum alterius generis corporũ, ſcilicet vegetabilium, ſenſilium & hominum. Formarum enim cognitio ab actionibus earum dependet, quippe quod forma ſit actus, materia verò potentia. Actiones autem ab operibus dignoſcuntur. Quæcunque igitur ſenſus plus agere ex eorum effectibus deprehendit, ea magis conſpicuis formis compoſita dijudicabit, quæ minùs, obſcurioribus & minùs manifeſtis. Hinc ſenſibus magis nota eſt plantarum forma, quod vegetent, alimentum ſuſcipiant, & ſibi ſimilia producant. Senſilium verò brutorum, quod præter hæc & moueantur & ſentiant, notior eſt natura: Hominis verò forma

Formæ metallorũ quæ ſint, non facilè judicatur.

Cognitio formarum ab actionibus: actionum ab operibus depẽdet.

Hominis

ma omnium maximè manifeſta eſt, quòd etiam præter hæc omnia intelligendi facultate ſit homo præditus. His omnibus facultatibus cùm metalla priuata & orbata ſint: (Nam nec vegetant, nec aluntur, nec mouentur, nec ſentiunt) eorum formæ minùs ab actionibus dignoſcuntur. Formas tamen habent omnia metalla per quas conſtant, & nomen ab ijſdem habent, & ex iis ſibi inuicem & ab aliis corporibus diſcernuntur. Conſtant autem & concreta ſunt ex ſola elementorum permiſtione, ideoque nullum aliud nominis genus habent quàm quòd miſta appellantur corpora. Nec facultates alias habent præter eas, quæ ipſa conſtare efficiunt, & miſtorum elementorum formam habere vnicam vndequaque ſibi ſimilem. Sunt autem hæ facultates qualitates elementorum calor & frigus, vt agentes cauſæ, & humidum & ſiccum vt patientes: Et quòd plus patibilium harum qualitatum metalla habeant, ex perpeſſione materiæ eorundem,

forma maximè manifeſta.

Metalla ſunt corpora tantùm miſta.

Formæ metallorum plus ex perpeſſione materiæ quàm ab actione dignoſcuntur.

magis quàm ab actione formæ eorum dijudicatur. Formæ enim proprium eſt agere, materiæ pati. Quod ſi quid agunt, vi qualitatum, ex quibus concreuere agunt tantùm, veluti calefaciendo, frigefaciendo, humectando & exſiccando. Cætera corporum genera ſc. vegetabilia, animalia bruta & homines, miſta quidem ſunt corpora, ſed quod præter & ſuper miſtionem aliquid aliud præſtantius habent, miſta propriè non appellantur, ſed ex his facultatibus, per quas agunt, nomen habent, & formam propriam. Metalla autem quod nihil præter miſtionem poſſideant, ſimpliciter & abſolutè miſta tantùm appellantur, quod primæ illæ qualitates nihil aliud in elementis effecerint, quàm miſtionem. Formas quidem omnium miſtorum inanimorum ſequuntur ſua accidentia tam communia quàm propria: Et quòd magis ea materiæ quàm formæ conueniant ex iiſdem miſtorum formæ quales ſint quadantenus intelliguntur. Accidentia igitur omnibus metal-

Metalla ſimpliciter miſta ſunt.

Acciden-

metallis communia ſunt, ductile & fuſile. Ideóque metallum à Gebero definitur: Metallum eſt corpus minerale, fuſibile, ſub malleo ex omni dimenſione extenſibile. Corpus enim minerale genus eſt, fuſile & ductile ex omni dimenſione, differentia eſt ſpecifica, quæ metalla à cæteris corporibus mineralibus diſcernit. Argento enim & auro ſua inſunt Accidentia propria, quibus à cæteris metallis diſcernuntur, ſcilicet, quòd perfectè ſint miſta, & igne non exurantur, præſertim aurum. Aurum igitur à Gebero rectè ſic definitur. Aurum eſt corpus metallicum citrinum, omnium metallorum grauiſſimum, mundũ, fulgidum, æqualiter in ventre terræ digeſtum, aqua minerali diutiſſimè lauatum examinationem cineritij & cementi tolerans. Hæc cementi perpeſſio eſt differentia ſpecifica, quòd in hoc examine cætera omnia metalla exurantur, & in cinerem vertantur, ipſum autem aurum ſolum incolume in eodem perſiſtat.

tia metallis omnibus communia.

Metalli definitio.

Auri definitio.

Argenti definitio.

Argentum quoque ab eodem Gebero ſic definitur. Argentum eſt corpus metallicum album albedine pura, mundum, durum, ſonans, perdurans in cineritio. Poſtremum hoc eſt accidens illi proprium, quippe quòd ſtannum, plumbum, æs & ferrum in examine cineritij pereant & corrumpantur, argentum autem in eodem perſiſtat. Habent & cætera metalla ſua accidentia propria per quæ ab argento & auro & à ſe inuicem differunt, de quibus tractare parùm ad propoſitæ quæſtionis diſſolutiones attinet, cùm de his eorumque definitionibus ſatis ab eodem Gebero, Alberto Magno, Georgio Agricola, cæteriſque tractatum ſit. Sola nobis inquirenda eſt natura & forma argenti & auri, quæ ex ſuperioribus accidentibus proprijs eorumque definitione dignoſcitur, vt ad eadem accidentia, materiam illis proximam à cauſa efficiente arte deducamus. Etſi enim argenti & auri formæ non ita nobis perſpicuè innoteſcant;

vt cæ-

vt cæterorum corporum vegetabilium & animalium formæ quæ ab actionibus & effectibus deprehenduntur, tamen quodcunque corpus metallicum examina argento & auro propria perpeti & in ijſdem perſiſtere cõſpexerimus, argentum & aurum eſſe recte dixerimus. Rerum enim cognitio prima eſt à ſenſibus. Et vt vegetabilia & animalia ab actione: ita argentum & aurum à perpeſſione materiæ diiudicamus. Horum accidentium propriorum argento & auro cauſæ ſunt hæ. Quod enim fuſilia ſint metalla omnia, humor eſt in cauſa. Sicut etiam ſunt ductilia propter humoris, ex quo conſtant, lentorem. Quæ enim lenta ſunt longiſſime continuitatem ſeruant: lentor enim huiuſce humidi cum ſiccis partibus firmam habet temperationem. Vtrumque igitur & lentor & ſiccitas cum certo temperamento, efficit, ne malleis percuſſa comminuantur, ſed ductilia ſint. Et quo magis aut minùs metallis ineſt, magis aut minùs alia alijs ducuntur.

Corpus metallicũ ſuſtinens examina auri propria, eſt aurum.

Cauſæ accidentium propriorũ auro & argento.

Cur aurũ maximè ſit ductile.

Vnde aurum quod lentoris plurimum habeat à ſiccitate temperati, omnium metallorum eſt maximè ductile: huic ſuccedit argentum, inde æs, ferrum, inde plumbum & ſtannum. Ob eaſdem ferè cauſas proprias in igne humiditates retinent: lentor enim, ne humidum exhalet, impedit. Sed humidum aqueum, ne metalla exurantur, prohibet. Aquea enim cùm igni qualitates ex diametro contrarias habeant, ab igne non vincuntur: Hic calidus, ſiccus & tenuis eſt, aqua frigida, humida & denſa. Quò plus igitur naturæ aqueæ participant metalla, minùs in illa ignis habet imperium. Hinc aurum nullius ignis ardore exuritur, minùs poſt hoc argentum ob eaſdem cauſas. Cætera metalla humiditatẽ habent aeream, ſulphuream & inflammabilẽ, quæ cauſa eſt vt igne tandem diſtabeſcant. De his accidentibus proprijs plura paulò poſt dicenda ſunt.

☉ retinet in igne humiditatem.

De cauſa efficien-

Nunc de cauſa efficiente metalla etiam dicendum: cauſa efficiens eſt vnde

de principium motus. Mouet enim materiam, vt metalla ortum habeant. Cùm autem omnis materia ſit aut remota, aut media, aut proxima: certum eſt, cauſam efficientem agentem in remotam & mediam, vt fiat metallum, vniuerſalem & æquiuocam eſſe, non particularem aut inſitam. Nullum enim metalla ortus ſui parentem agnoſcunt, quàm Deum & cœlum, quod non à ſemine aliquo prodierint, vt animata corpora, in quorum ſeminibus vis deliteſcit à parentibus infuſa, quæ ſemper ſimilia gignit his, à quibus ſemina dimanarint. Non ſic in materia remota & media metallorum, de qua, qui eorundem hiſtoriam tradidere, non meminerunt, ſed ſolius cauſæ efficientis & agentis in materiã omnibus metallis proximam, id eſt, in materiam, quæ ex remota & media, à cauſis vniuerſalibus in proximam metallis materiam tranſijt. Hæc cauſa efficiens in materia metallis proxima eſt particularis & inſita, quippe quæ ei ſoli conueniat, non ſecus ac cauſa par-

te metalla.

Deus & cœlũ metallorum cauſa remota & vniuerſalis.

ticularis in vnoquoque metallorum genere. De hac cauſa efficiente proxima variæ etiam ſunt opiniones. Ariſtoteles enim cauſam hanc efficientẽ ait eſſe frigiditatem & ſiccitatem, quæ in lapidibus Vaporem, quem materiã metallis proximam iudicauit, in illis ſublatum & incluſum comprimunt & denſant. Quod non ita accipiendum eſt, vt in eorum ortu caloris efficientiã neget: Illæ enim exhalationes caloris opera inter ſe admiſcentur, & ad aliquam ſpiſſitudinem adducuntur & concoquuntur, ſed admixtio illa frigore poſtea denſatur & in metallum euadit. Halchemiſtæ verò ſulphur, quod partem materiæ metallorum putant, efficientis cauſæ vim obtinere profitentur, exemplo cinaberis facticiæ, quæ ex argento viuo & ſulphure miſtis concreſcit. Gilgil Maurus calorem vehementiſſimum cauſam efficientem eſſe opinatur, vt in vitro, quod ex cineribus conflatur. Albertus autẽ Magnus cauſam hanc efficientem eſſe ait maiorem orbis, qui formas naturales

Ariſtotelis opinio de cauſa efficiente metalla.

Chemiſtarũ opinio.

Gilgilis opinio.

Alberti Magni opinio.

les explicat per motum cœli & qualitates elementorum, ceu artifex explicat formas artis ſecuri aut malleo. Verùm hæc Alberti opinio de cauſa efficiente, potiùs de vniuerſali quàm particulari exiſtimanda & intelligenda eſt. Vniuerſalis enim hæc cauſa agit primùm in elementa, quæ poſt multas mutationes tandem in materiam proximam mutat. Georgius autem Agricola de cauſa efficiente particulari proxima Ariſtoteli ſubſcribit, quæ mihi verior ſententia videtur; Ab effectibus enim cauſæ proximæ dignoſcuntur. Atqui metalla ſunt corpora naturalia tantùm mixta ſimpliciter, nec quicquam vltra miſtionem habent, & effectus miſtionis ſimplicis à ſolis Elemẽtorum primis facultatibus proficiſcitur: Mouentur enim elemẽta & miſcentur per proprias ſuas qualitates. Calor igitur primùm miſcet ea, & ad proximam metallis materiam deducit, quam poſtea frigus conſtringit. Præterea hæc ſententia ex inductione probatur. Si enim in nubibus, vt

Georgij Agricolæ opinio.

Quomodo elemẽta moueãtur & miſceantur ad metalla producenda.

aiunt, ex duplici illa exhalatione frigore denſata ferrum gigni, & in terram decidere, verum eſt, quantò magis ſubtus terram ex eadem exhalatione frigore denſata metalla gigni veriſimile eſt? Hæc ſunt quæ ad cognitionem naturæ metallorum, quæ ſola vi naturæ concreuerunt, pertinere dicenda exiſtimaui: Nec pluribus agendum eſt, ſeu quòd à pleriſque probatiſſimis Authoribus explicata ſint, ſeu quòd alia ſit arti materia proxima, aliæ cauſæ efficientes, naturales tamen, & quæ ad eundem tendunt ſcopum arte miniſtra.

PARS ſecunda Argyropœiæ & Chryſopœiæ.

Cognitio huius materiæ proximæ & efficientis cauſæ apud artem ſecunda eſt in ordine partitionis Argyropœiæ & Chryſopœiæ. Sunt autem adeò neceſſariæ, vt iis ignoratis, ars nec ſciri nec dici poſſit. Harum cognitio viam & iter demonſtrat, quibus ad finem optatum peruenitur. Ex iiſdem perſpectis & intellectis omnia, quæ ad hanc artem pertinent, ratiocinari quiſquis poterit, omniaque, quæ aduerſus

uerſus artem adferuntur argumenta, diſſoluere: ſine his vani & irriti ſunt conatus omnes, & cæcutire neceſſe eſt. Totis igitur viribus enitendum eſt, vt exactè, quantum fieri poterit, hæc excellentiſſima huiuſce artis pars occulta huc vſque & nuſquam à veteribus tradita, explicetur & detegatur.

Sed priùs de materia argento & auro apud artem proxima definiendum eſt, quæ ſtatim à cauſa efficiente in argentum aut aurum perficitur, nulla alia mutatione interueniente. Et eſt indiuiduum ſpeciei argenteæ & aureę proximè futurę, quod tamen nondum eſt argentum aut aurum actu, ſed potentia tantùm proxima, quæ huius aut illius formam à cauſa efficiente & mouente ſtatim induet Eſt enim Indiuiduum quod proprietates habet, quæ ſimul omnes nuſquam attribuentur multis. Proprietates quidem, quæ differentiam ſpecificam non conſtituant, ſed habilitatem & diſpoſitionem tantùm habent ad formam proximã

De materia auro & argento proxima apud artẽ.

Indiuiduum quid ſit.

capeſſendam. Exemplo ſit ſemen caninum, quod proprietatem habet, vt proximè ex eo gignatur canis, quæ proprietas in ſemine equino nuſquam inerit, niſi poſt multas corruptiones & mutationes in ſemen caninum, ſi hoc fieri poſſet. Sic materia argento & auro proxima hanc habet proprietatem apud artem, vt pauco adminiculo in ipſa mutari poſſit, quæ proprietas in alia materia nuſquam inerit. Hæc enim eſt lex naturæ inuiolabilis vt nullum vſquam vnius ſpeciei Indiuiduum, in aliud alterius ſpeciei indiuiduum tranſeat, niſi illud prius proprietatem & potentiam habeat ad hoc poſterius proximam, id eſt, niſi prius indiuiduum ſit potentia proxima indiuiduum ſpeciei proximè futuræ, & ortum ſubituræ. Hanc materiam inueſtigare, qualis eſt in mineris naturalibus & eandem ſubijcere cauſæ efficienti, vt in ipſam agat, & opus ſuum peragat eſt impoſſibile. Quippe nihil ad intelligẽdi vim pertinere poteſt, quod prius in ſenſu non fuerit. At materia

Cauſa materialis in mineris non eſt proxima apud artem.

teria proxima, quæ eſt ſubtus terram, ex qua producitur à ſola natura argentum & aurum, ſenſibus noſtris eſt incognita. Non enim conſtat inter graues Autores, qui hac de re aliquid tradiderunt, quænam ſit illa materia proxima apud naturam, imò diſſentiunt, & ſuam vnuſquisque opinionem rationibus probabilibus, non tamen demonſtrationibus tuetur. Quod etſi concedatur materiam proximam ſenſibus & demonſtratione comprehendi poſſe, nihilo minùs poſſet ars extra minerarum locum materiæ potentiam ad actum ſeu formam perducere. Aliunde igitur diſquirenda eſt in Argyropœia & Chryſopœia materia proxima & cauſa efficiens, vt viribus huius illa erumpat in actum, & ex illius potentia forma argenti & auri ſuboriatur & emergat. Diſquirenda eſt, inquam, in re, in qua oculorum & ſenſuum iudicio hæc proprietas eſt inſita, quæ eſt habilitas & diſpoſitio quædam naturalis ad ſuſcipiendam formam argenteam & auream. Huius

Materia proxima apud naturam eſt incognita.

Vbi materia proxima metallorum inquirenda.

Duplici demonſtratione materiam proximam inueſtigare debemus.

autem materiæ inueſtigatio ex duplici demonſtratione dependet: Prior eſt ex ſimilitudine totius ſubſtantiæ argenti & auri cum hac materia proxima quam quærimus. Hæc autem ſimilitudo deprehendetur ſenſibus ex facili eorundem miſtione & amplexu. Hæ enim ſubſtantię ſeſe referunt, nullo negotio & nulla arte, ſed ſponte ſua coeunt. Quæ autem ſit ſubſtantia, quæ facilè coeat cum argento & auro, poſt hac dicemus. Poſterior demonſtratio ex proprietate & habilitate & diſpoſitione materiæ erit, quæ vtriuſque ſcilicet argenti & auri formam apprehenſura ſit. Hæc autem habilitas ſeu diſpoſitio manifeſta erit ſenſibus ex ſimilitudine accidentium eiuſdem materiæ, quam quærimus, cum iis, quæ argento & auro inſita, intuemur à perpeſſione materię eorundem, & à cæteris metallis potiſſimùm diſtare.

Poſterior demonſtratio.

Quatuor accidentia auro & argento cũ proxima materia communia.

Sunt autẽ accidentia hæc quatuor numero. Primum, quòd argentum & aurum non exuruntur nec inflamantur. Secundũ, quòd partes, ex quibus conſtant,

conſtant, humido ſcilicet & ſicco, igne, qui cuncta diſſoluit, minimè diſſipentur aut diſtrahantur. Tertium quòd tenuiſſimæ ſint eſſentiæ. Poſtremum, quod denſa & grauiſſima ſint. Propriè tamen, nequis calumnietur, hæc auro inſunt, argento minùs propriè. Qui tractant artifices argentum & aurum ita de his accidentibus propriis iudicent & vt mox apertiùs demonſtrabo. Hæc accidentia ex Ariſtotelis autoritate ſunt corporis affectus, qui ſenſibus iudicantur. Materia igitur, quam facilè cum argento & auro coire, & iiſdem accidentibus propriis præditam eſſe oculis conſpexerimus, ipſa erit materia argento & auro proxima apud artem, neque alia, quæ ab efficiente cauſa in argentum & aurum permouebitur. Hanc ſuo proprio nomine deſcribemus, ſi priùs argento & auro quatuor hæc accidentia ineſſe demonſtrauerimus, & cauſas eorundem, & quòd cæteris metallis non inſint, & quare. Quòd igitur argentum & aurum non exurantur, nec inflam-

Materia quæ auro & argento proxima.

I. Aurum & arg. non exuruntur.

mentur, ex eo apparet, quòd liquata igne nullum vaporem ſulphureum aut inflamabilem ſpirent: cauſa eſt, quòd omni ſubſtantia ſulphurea & inflammabili & vnctuoſa expertia ſint. Omne enim ferè corpus naturale duplici conſtat humore, altero vnctuoſo, oleoſo & inflammabili, vt eſt ſulphur, oleum, adeps: altero aqueo, quo tanquam viſco terrenæ corporum partes vnctæ cohærent, quique rerum omnium ex Elementorum permiſtione concretarum communis eſt. Quodcunque igitur corpus inflammationi ſubiectum eſt, humiditatem habet oleo finitimam, huiusque ſolius genera conflagrat. Quippe quæ ab aere orta aeris qualitatem calidam retineat. Aqueus autem humor, qui terrenarum partium eſt gluten, ab igne vinci non poteſt. Ille enim frigidus, humidus, hic ignis calidus & ſiccus. Et cum contrariis inter ſe, vt etiam iam dictum eſt, pugnent qualitatibus, neutrum cedit alteri. Solus igitur aqueus humor argentum & aurum tuetur, ne ab igne exuran-

exurantur. Nullius enim humoris oleoſi aut ſulphurei ſunt participia, qui igni ferat opem, vt victoriam aduerſus humorem aqueum, qui iiſdem ineſt, referat. Reliqua verò metalla, quòd ſulphure cuiuſdam humoris, qui etiam odore deprehenditur, participia ſunt, exuruntur & nigredinem ab igne contrahunt. Quod autem argenti & auri partes eſſentiales, ſcilicet humidum & ſiccum, ex quibus conſtant, igne non diſſoluantur nec ſecernantur, colliquatio eorundem ſæpius igne reiterata fidem facit. Nihil enim ex eorum pondere decidit. Equidem memini me ſuperioribus annis vnciam auri puriſſimi teſtaceo vaſculo incluſi, & alteram vnciam argenti puri etiam altero vaſe ſeparatim incluſi eo loco, quo vitrum vitrariorum fornace liquatum eſt perpetuo, collocaſſe, ibique ambo fuſa & liquata duobus continuis menſibus permanſiſſe, iiſque tranſactis & à vaſculis & fornace vtraque exemta ſtateris libraſſe, & auri quidem nec minimum de pondero

Auri & arg. partes eſſentiales nõ diſſoluuntur igne.

Experimentum.

decidiſſe conſpexi, argentum verò duodecima tantùm parte. Quod ſanè admiratione dignum eſt, veriſſimum tamen eſſe ipſa experientia didici. Huiuſce autem rei cauſa eſt, perfecta ſicci & humidi mixtio & vnio, quæ tam arctiſſimo fœdere ſunt iuncta vt etiam ignibus violentiſſimis indiſſolubilia ſint. Humidum enim temperatur à ſicco, & ſiccum ab humido, & fit in vtroque argento ſcilicet & auro ſubſtantia vna æqualis, & in ſuis partibus ſimilaribus homeomera & vniformis. Hinc cùm nititur ignis ipſa rarefacere, & diſſoluere, & humidum aqueum in vaporem efferre, tuetur & retinetur à terreo ne euolet. Contrà cùm ignis idem terreũ ab humido ſecernere contendit, & in cinerẽ vertere, cohibetur ab humido, ita vt vtrumque tutum, incolume & inuictum in ignis pugna perſiſtat. Hæc autem indiſſolubilis miſtio & vnio propriè de auro eſt intelligenda, cuius meminit ſacra ſcriptura: Probabit, inquit, nos Deus tanquam aurum in fornace. Et Augurellius

Cauſa & ratio.

Solida miſtio humidi & ſicci.

rellius in ſua Chryſopœia ſic cecinit.

Vni quoniam nil deperit auro
Igne, velut ſolum conſumit nulla vetuſtas,
Ac neque rubigo aut ærugo conficit vlla,
Cuncta adeò miris illic compagibus hærent.

Huic ſolidæ miſtioni proxima eſt argenti puri miſtio, cuius etiam meminit Regius Pſalmiſta. Eloquia, inquit, Domini, eloquia caſta, argentum igne exanimatum, terræ probatum, purgatum ſeptuplum. Attamen igne parũm illi deperit & exuritur. Quod enim ſuperius igni duobus menſibus colliquatum duodecima parte priſtini ponderis deperiiſſe dixi, in ſuperficie vitro citriniſſimo opertum vidi, quod malleo ſub incude percuſſum ſeparatum fuit ab argento quod intus purum perſtitit. Hæc duodecima pars argenti deperdita & exuſta in vitrum Argento parũ deperit in igne.

Digitized by Google

illud citriniſſimum tranſijt. At reliqua metalla omnia pauco tempore igne continuò agente exhalant, & metallica materia & forma euaneſcente & pereunte, quod ſupereſt, in vitrum tranſmutatur. Omne enim, vt rectè ſenſit Geber, propria priuatum humiditate fuſionem nullam dat præter vitrificatoriam. Cuius diſſolutionis & corruptionis cauſa eſt etiam contraria ei, quam in argento & auro diximus, ſcilicet quod humidum quoddam ſulphureum & inflammabile humido eorum aqueo permiſtum ſit, tùm quòd illorum miſtio ſit imperfecta ad miſtionem argenti & auri collata. Tenuitas autem argenti & auri eſt mirum in modum dilatabilis, ſed auri incredibilis ex eo deprehenditur, quod vnica illius vncia ſuperficiem corporis alicuius inaurabit, quam argenti decem vnciæ vix inargentarent, id norunt inauratores & inargentatores. Cætera verò metalla nihil ad auri tenuitatem accedunt. Cauſa autem tantæ tenuitatis eſt puritas humidi defæ-

Vitrificatio metallorum.

Quod aurũ & arg. tenuiſſima ſint, & quare.

Puritas humidi defæcati.

defæcati in argento & propriè in auro. Cauſa verò craſſitiei eſt impuritas terreſtris. Tandem & poſtremum accidens proprium auro & argento præſertim auro præ cæteris omnibus, eſt denſitas & grauitas. Et vt certò ſciatur, quanta grauitate aliud ab alio diſtet, quod ter expertus ſum, proferam. Vnumquodque metallorum in filum trahi & produci aurifabro mandaui, quin etiam & chalybem: Filum auri forcipibus ſciſſum eſt, dum ſtateris penderet ſexaginta duodecim grana, deinde vniuſcuiuſque metalli fila eodem foramine tracta & producta eadem longitudine ſeparatim ſciſſa ſunt. Sic vnumquodque filum ſtatere appenſum fuit. Auri filum vt dixi, drachmam, quæ ſexaginta duodecim ſunt grana pendere vidi: filum argenti eiuſdem longitudinis eodemque foramine tractum triginta ſex, plumbi itidem triginta ſex: filum æris triginta, filum chalybis viginti ſeptem, filum ferri viginti ſex, filum denique ſtanni viginti quinque. Cauſa tantæ grauita-

Denſitas & grauitas auri & arg.

Proportio grauitatis metallorum.

Cauſa

grauitatis in auro. tatis auri eſt æqualitas & vniformitas partium eiuſdem, & perfecta miſtio, tùm verò puritas & tenuitas, & eorundem humidi & ſicci perfecta decoctio & incraſſatio, tandem etiam ſubſtantiæ ſulphureæ & aureæ priuatio. Cauſæ cōtrariæ. Cauſæ autem contrariæ ſunt, ne tam grauia ſint metalla reliqua, ſcilicet diſſimilitudo partium heterogenearum in metallis, imperfecta miſtio, impuritas, craſſities, & in quibuſdam imperfecta decoctio, in alijs exuſtio, & in omnibus ſulphureæ ſubſtantiæ aureæ & leuis miſtio. Materia proxima quæ. Quæ igitur materia magis tota ſubſtantia argento & auro erit ſimilis, magiſque ad propria ijſdem accidentia accedet, ea profectò iudicanda erit proxima materia, in quam incumbere, & conatus omnes impendere Argyropœiæ & Chryſopœiæ artifices neceſſariò oportet, ſi naturam velint imitari, & vi efficientis cauſæ, de qua mox dicam, formam argenti aut auri eidem inducere. Proximæ enim vnicuique materiæ, quam conſummatam potentiam dicimus, ſtatim

vi cauſæ efficientis extrinſecus accedit forma, naturali quadam & quaſi dicas ineuitabili neceſſitate, vt rectè tradidit Ambianéſis ille medicus Fernelius ſummus Philoſophus lib. priore de abditis rerum cauſis. Nonne vides puluerē illum pyrium ſtatim multa mortalium internecione, flammam attritu concipere? Quippe quod nulla alia materia igni ſit proximior ob ſiccitatem & tenuitatem pulueris, quę qualitatibus ignis conueniant: per motum autem fit calor. Sic qualitatibus omnibus argenti & auri concurrentibus in materia proxima, ex ea fit argentum & aurum. At ne quenquam diutiùs remorer aut ſuſpenſum teneam & ratione ex ijs quæ dicta ſunt, & experientia, quæ inferius narrabitur, probare poſſum argentum viuum eſſe illam argento & auro materiam proximam potentia. Cuius fidem faciet demonſtratio ex ijſdem, quæ diximus, ſcilicet ſimilitudine totius ſubſtantiæ argenti viui cum argento, & auro, & conſenſione eorundem acci-

Fernelius.

Eſt materia proxima auro & arg. apud artem.

Similitudine totius ſubſtãtiæ refere

aurum & argentum. dentium propriorum cum vtriuſque. Primùm norunt inauratores cum nullo alio metallo argentum viuum libentius coire, quàm cum auro puro, hinc cum argento, ex quibus malagma conficiunt, præſertim ex auro & argento viuo, cùm volunt inaurare vaſa, & quò purius vtrunque, eò celerius miſcetur alterum alteri. Quod nulla alia ratione fit, quàm propter ſimilitudinem totius ſubſtantiæ. Cætera verò metalla non ita libenter amplectuntur argentum viuum, aut ſi coit cum ijs, vt cum ſtanno & plumbo, non propter ſimilitudinem ſubſtantiæ, ſed propter indefinitum eorum humidum, aut quòd illis ineſt argentum viuum. Quod autem argento viuo eadem quæ in argento & propriè auro diximus accidentia, inſint, etiam demonſtratione probatur. Omnis enim humidi oleoſi, vnctuoſi & ſulphurei expers eſt. Hinc non exuri, minùs inflammari poteſt. Hinc in illud ignis imperium non habet, nec ſulphur, quod omnia exurit metalla,

Quod accidentia propria & cõmunia cum auro & arg. habeat.

auro

auro excepto: id enim manifeſtum eſt ſenſibus. Excoquitur enim Cinnaberis factitia ex argento viuo & ſulphure, & trita & miſta oleo tartari, & igne valido in vaſe vitreo luto obſtructo, in vaporem ſurſum elata, redit in argentum viuum, nec quidquam illi deperit. Idem in argēto viuo ſublimato euenit, ita ipſum appellant. Hæc norunt artifices. Quod ſi cum argento viuo à natura miſta fuiſſet portio quædam ſulphureæ exhalationis, minimè dubitandum eſſet, ipſum inflammari & exuri potuiſſe, vt in cæteris metallis, auro excepto, euenire ſolet. Quod verò ad perfectam partium illius, ſcilicet ſicci & humidi, vnionem & miſtionem attinet, igne nō minùs, quàm aurum diſſolui poteſt. Fertur quidem in vaporem ſuum, ſed non propterea partes illius, ex quibus conſtat, igne diſſoluuntur. Nam ſi ille vapor igneo calore agente, in vas recipiens, delabatur, in priorem argenti viui ſpeciem coibit & redibit, nulla detracta parte priſtini ponderis. Nec quidquam ſub-

Experimētū Cinnaberis.

Igne non exuritur.

Non diſſoluitur igne.

ſtantiæ illius eſt in vaſe, ex quo vapor ille emigrauerit, ſubſidebit. Eſt enim vniformis omninò ſubſtantiæ & ſimilarium partium, non tamen eſt æqualiter miſtum, quantum ad temperamentum attinet. Vincit enim humidum in miſtione: hinc in vaporem abit igne agente: ea quoque de cauſa non eſt ductile. Quòd autem ſit tenuiſſimum, ex eo apparet, quod corio inuolutum & expreſſum vehementer, tranſmeat corio illæſo, quod oleum, quamuis ſit tenuiſſimum eſſentiæ, trāſmeare non poſſet. Tandem argentum viuum eandem ferè grauitatem habet cum auro, ſexta enim tantùm parte auro minùs graue eſſe etiam experientia didici. Quamuis Geber ipſum profiteatur auro eſſe grauius, ſed forſitan de argento viuo purgato & paululùm ab humiditate nimia arte vindicato intellexit. Horum omniū accidētium cum auro communium eædem ſunt cauſæ quas in auro diximus. At verò argentum hoc viuum quod dicimus eſſe materiam argento & auro proximam

Cur in vaporem abeat.

Grauitas argenti viui.

Arg. viuū eſt duplex.

mam non ſolùm eſt illud vulgare argentum viuum, quod palàm à mercatoribus venit, & ex Hiſpania aut Germania aduehitur: verùm etiam illud, quod ex corporibus imperfectè miſtis, plumbo, ſtanno, ære, & ferro ſubtili arte prolicitur. Inter quæ omnia & vulgare hoc noſtrum nulla, niſi in ſolis accidentibus quibuſdam, eſt differentia. Fluida enim ferè ſunt æquè & eiuſdem proportionis & grauitatis. Verum argentum viuum corporum magis eſt coctum vulgari, quin etiã inter ſe aliud alio magis aut minùs digeſtum eſt. Omnia tamen vi ignis in vaporem feruntur ſurſum, alia celeriùs, quæ minùs cocta, alia tardiùs, vehementiorisque ignis vi, quæ magis decocta ſunt. Atque hac de cauſa argentum viuum vulgare, quod indefinitam valde habeat humiditatem, omnium celerrimè in fugam vi ignis abit. Quod autem in corporibus metallicis inſit argentum viuum, ex eo quodammodo iudicatur, quòd fuſa & igne liquata omnia argentum viuum fluidum conſpiciun-

Arg. viuũ corporum eſt magis coctum.

Cõmune habet indefinitã humiditatem. Arg. viuũ corporibus metallicis ineſt.

tur, quamuis frigore proprio ab igne depoſita rurſus conſtent. Equidem vidi & noui ex omnibus metallis ferro excepto, argentum viuum fluidum excernere, beneficio argenti viui vulgaris. Abluẽdo enim & macerando perfectè, quicquid impurũ eſt, & à natura argenti viui alienum, abit in fæcem, quod ſupereſt vaporario calore ſoluit. Quod ſi vltra ꝓgredi liceat, auſim affirmare, argentum viuũ nihil aliud eſſe, quàm argentum & aurum crudum & indefinitum, quod à cauſa efficiente definitum ſtatim in illa tranſit, quod magis apertum poſthac fiet. Nolim tamen ex hoc inferre metalla ex argento viuo, ſeu materia proxima fluxiſſe, vt Alchemiſtæ ſentiunt, imò potiùs cum Ariſtotele & Eraſto ſentio, materiam proximam fuiſſe vaporem exhalatione concretum. Et veluti alimenta in animalium corporibus vertuntur in ſanguinem, cùm antea ſanguis non fuiſſent: ſic & materia, quæcunque illa ſit, ex qua metalla ortum habent, non fuit eadem poſt eorum ortum, ſed argentum

Ex metallis extrahitur commune.

Arg. viuũ quid ſit.

gentum viuum definitum, quod metallum appellatur, ſpecie tamen aliud ab alio ob diuerſam miſtionem, diſtinctum. Conſtans ergò ſit & ratum, nullam aliam materiam argento & auro proximiorem eſſe apud artem, quàm argentum viuum, tam vulgare, quàm quod metallis imperfectè miſtis ineſt. In illud, vt materiam, omnes conatus impendant, quicunque Argyropœiæ & Chryſopœiæ fructus expectant: profligetur omnis alia materia ſulphurea, vnctuoſa, inflammans, adurens, inflammabilis & aduſtibilis. Sola ſubſtantia argenti viui aquea, ſubtiliſſima, viſcoſa, indiſſolubilis, nullius ignis ardori cedens, ſit pro materia argento & auro proxima. Ipſum enim eſt quod ignem vincit, nec ab igne vincitur. De materia argento & auro proxima ſatis. His igitur de ea ſic cõſtitutis ad cognitionẽ cauſæ efficientis ꝓgrediendum eſt: quæ tanto nobilior & præſtantior eſt, quantò artifex ſuo opere. Ipſa enim eſt, vt dixi, vnde eſt principium motus, quæ omnia corpora naturalia

Concludit Author nullam materiam apud artẽ proximiorem eſſe arg. viuo.

De cauſa efficiente.

Cauſa efficiens quid ſit.

mouet vt talia ſint, qualia ipſa eſſe intuemur. Dixi etiam ipſam eſſe vniuerſalem aut particularem. Et vtraque in genere definita eſt. Eſt etiam vtraque naturalis, ſed quæ aliquando ſuopte impetu mouetur, nec aliunde, quàm à natura ſola impellitur, vt agat. Qualis eſt in generatione metallorum in viſceribus terræ, quæ ſola vi naturæ prodiere. Qualis etiam eſt in argento viuo vulgari, & eo quod corporibus metallicis obuolutum eſt, quæ ſola natura in lucem edidit. Quæ autem & quales ſint cauſæ naturales, certò ſcire & aſſequi non poteſt mens humana, nec ſatis conſtat inter peritiores, qui de iiſdem tractauerunt. Sufficiat nobis naturæ liberalitas, quæ à ſuis cauſis efficientibus occultis argentum viuum vulgare, & quod corporibus metallicis potentia proxima eſt inſitum, vltrò nobis obtulit, quod nobis materiam proximam eſſe diximus. Ea inueſtiganda nobis tantùm cauſa efficiens particularis, quæ mouet hanc materiam, vt ex ea concreſcat argentum vel

Cauſæ efficientes naturales nobis incognitæ.

vel aurum. Huius autem efficientis cauſæ natura ex eiuſdem definitione, ſicut & in cæteris rebus omnibus, intelligetur. Hanc autem definire, tùm ex viribus, per quas agit, tùm ex materia argentifica aut aurifica, cui vires hæ inhærent, neceſſarium eſſe exiſtimauimus. Non enim, ſicut in reliquis ſeminum generibus, vis ſua prolifica cuiquam ineſt: Sic & in materia noſtra proxima vis argentifica aut aurifica ineſt. In ouo enim vis ſua efficiẽs ineſt, quæ calore adiuuante externo pullum edit. Sic & in plantis & reliquis animalium ſeminibus vis ſua prolifica ineſt, nec aliunde exquirenda. At materię noſtræ proxima vis ſua argentifica aut aurifica non eſt inſita, quæ tandem in argentum aut aurum promouere poſſit, ſed eſt in alia materia, eiuſdem tamen generis, ſed formæ nobilioris, cuius differentiæ ratio in progreſſu explicabitur. Cauſa igitur efficiens eſt vis & facultas argentifica, quæ per qualitates ſuas igneas, calore etiam externo iuuante materiam pro-

Cauſa efficiens particularis in hac arte.

Vis artifica non ineſt materiæ proximæ.

Definitio cauſæ efficientis apud artẽ.

ximam ſeu argentum viuum, quod ſtanno, plumbo, æri & ferro potentia ineſt, diducit & reſoluit, & idem, nec non argentum viuum vulgare concoquit, & miſtionem eiuſdem nondum perfectam perficit, & radicitùs fingit, vt in ipſum, iam perfecta & conſummata miſtione, noua argenti vel auri forma influat. Argyrogonia autem eſt ſemen argentificum, ex argento vel auro priùs ſoluto perfectè concoctum, ſeu tinctura argentifica candidi coloris. Sicut Chryſogonia eſt ſemen aurificum, ex auro priùs ſoluto perfectiſſimè concoctum, ſeu tinctura aurifica rubri coloris, admirabili tenuitate ſubſtantiæ prædita, quibus à natura vis illa argentifica & aurifica ineſt. Qualitates autem illæ igneæ, per quas agunt, arte & concoctione ijſdem ſunt acquiſitæ. Ex quibus definitionibus ſatis intelligitur vires agentes bifariam diuidi. Aliæ ſunt vt præcipuè agentes, aliæ vt adiuuantes. Præcipuè agentes ſunt vis argentifica & aurifica, & qualitates igneæ ſemini argenti-

Argyrogonia quid ſit?

Chryſogonia quid ſit?

Cauſæ efficientes duplices ſunt.

gentifico & aurifico inſitæ. Adiuuantes autẽ, ignis & calor externus. Quin etiam & ſemen illud bifariam diuiditur, vt aliud ſit argentificum, aliud aurificum. Hęc autem omnia explicatione luculentiori egent, vt veritas quæſtionis propoſitæ: An ſit Ars, clariùs eluceſcat.

Cauſæ adiuuantes.

In definitione igitur vis efficiens eſt genus. In omnibus enim corporibus naturalibus, quæ ortum ſubiere, ſeu ex ſemine, ſeu ex quopiam loco ſeminis, vel in iis, quæ in interitũ abiere, vis primùm & facultas quædam adfuit, quæ in hæc ageret, eaque moueret, quæ alioqui ſine motu eadem perſtitiſſent. Hæc vis efficiens à triplici fonte promanauit. Quippe cum in omni corpore naturali tria hæc inſint, Materia, forma & temperamentum, ab iis, nec à pluribus, vires omnes proficiſci, certum eſt, quæ adeò inter ſeſe connexæ ſunt, vt mutua opera indigeant, nullaque poſſit ſeorſim conſiſtere. Sed harum omnium præſtantiſſima & efficaciſſima ea eſt, quæ à for-

Definitionis explicatio.

Omnes vires & facultates efficientes à tribus proficiſcũtur.

ma proficiſcitur. Quod enim nobilior ſit & materia & temperamento, præſtantiores effectus eam edere oportet. Hæc vis, quæ à forma ortum habet, proprietas appellatur, quæ ſua ineſt cuique formæ natiua, nec arte aliqua comparari poteſt, ſed à ſola natura. Itaque in definitione dicitur primùm, vis & facultas argentifica & aurifica Argyrogoniæ & Chryſogoniæ à natura inſita. Vt enim in ſemine canino vis inſita eſt, quæ ſeminis materiam mouet, vt generetur canis, quæ vis & facultas in nullo alio ineſt ſemine, ſic & in ſemine argentifico aut aurifico, vt fiat argentum aut aurum, vis ſua ineſt. At quoniam hæc vis & proprietas eſt accidens, quod per ſe ſubſiſtere nõ poteſt, ſed ſemper ſubſtantiæ inhæret, idcircò addita eſt definitio Argyrogoniæ & Chryſogoniæ ceu ſemen, & ex qua materia ortum haberent, ſcilicet quòd ab argento ſemẽ argenti, & ab auro ſemen auri trahat originem: nam etſi inania ſunt hæc corpora, neque ſibi ſimilia in mineris terra pro-

Proprietas rerum à forma oritur.

Semen Argenti ab argento, Auri ab auro originem trahit.

ræ procreent, tamen arte impellente per translationem ſibi ſimilia produ-cere dicuntur, cum in ſemen, vel in id, quod locum ſeminis obtinet, tranſilierint. Et veluti dicimus, canem eſſe cauſam efficientem canis, ſic etiam argentum argenti, & aurum auri. Hinc pulchrè Augurellius. Aurum eſt cauſa efficiens auri.

Hordea cui cordi demum ſerit hordea, ne tu
Nunc aliunde pares auri primordia, in auro
Semina ſunt auri, quamuis abſtruſa recedant
Longiùs, & nobis multo quærenda labore.

Quamuis autem à forma eiuſque viribus effectus omnes, quoſcunque cernimus, primùm maximeque proficiſcuntur, attamen ſine qualitatibus primis Elementorum, quæ ſunt in miſto corpore eſſet inefficax, non ſecùs atque artifex ſine inſtrumentis: non quòd inſtrumenta agant, ſed quòd per Forma ſine qualitatibus primis ad agendum inefficax.

ea meliùs agatur. Ideoque in definitione dixi, facultates argentificas aut aurificas agere per qualitates igneas. Tantas enim qualitatibus primis vires tribuerunt veteres philoſophi & Medici, præſertim Galenus, vt per eas omnia, quæcunque hac mundi vniuerſitate conſpicimus, ab ijs orta exiſtimauerint. Qualitates autem igneas dixi, quòd maximè præ cæteris agant, imò niſi à cæteris, quibus perfuſæ ſunt, vis earum obtunderetur, omnia perfundarent. Has qualitates agentes, calorem nempe & frigus, ſolas eſſe cauſas efficientes corporum ſimilarium, ſtatuit Ariſtoteles, dum ſolam eorum materiam conſiderat. At cùm ad formam peruenit, vt qua re hoc argentum ſit, hoc aurum, aliam cauſam cōſtantiorem eſſe ait, ſcilicet formatricem. Hæc enim facultas formatrix dirigit qualitates primas vt agant, & moueant materiam ad formam, qualis eſt in mouente actu ſeu virtute. Sic & vis argentifica aut aurifica per qualitates igneas mouebit materiam noſtrā proximam,

Qualitatū primarum vires.

Calor & frigus agunt.

Forma dirigit qualitates primas.

ximam, ad formam argenti aut auri capeſſendam. Erunt etiam adiumento qualitates ſecundæ, quæ à materia ortum habent, vt tenuitas & ſubtilitas ſubſtantiæ: non quòd agant, ſed quomodo forma per qualitates priores & principes, ita & hæ per poſteriores validius aut hebetius agunt. Quapropter definitioni additum eſt, ſemen hoc admirabili tenuitate prȩditum eſſe, quod omnes materiæ noſtræ proximæ partes celerrimè ſubeat & penetret. Vtræque autem qualitates tam priores, quàm poſteriores, cùm ſint accidentia, arte intendi poſſe diximus. Et ob hanc ſolam intentionem forma acutiùs agit, tametſi ipſa, vt dicunt Phyſici, non recipiat magis aut minus. Intendi etiam ex Ariſtotelis teſtimonio conſtat, quod omnia concocta, calida eſſe affirmet, cùm priùs eſſent frigida: & quò plus cocta, eò calidiora eſſe. Hæ igitur ſunt cauſæ præcipuæ efficientes. In omni enim rerum naturalium effectione ſpecies primum eſt & præcipuum efficiens. Quare circa Argyrogonia argentum, &

Qualitatũ ſecundarũ vires.

Qualitates hæ arte intendi poſſunt.

Forma præcipua eſt cauſa efficiens.

Chryſogonia aurum generat in materia noſtra proxima. Temperamentum verò igneum & materiæ tenuitas tanquam inſtrumenta facultati formatrici ſubſidio veniunt. De vtroque autem ſemine diſſerendi ratio, quod ſoluendum & concoquendum ſit, & quomodo, ad aliam quæſtionem referenda eſt, interdū de ſolutione & concoctione obiter in definitione dictum non intelligatur ex argento ſolam tincturam candidam argenticam depromi poſſe: Ex auro verò eandem & rubram aurificam. Forſitan de vtroque ſemine inferiùs plura dicenda ſunt.

Temperamentū adiuuat formam.

Vis autem adiuuans etiam in definitione proponitur, quòd non agat primùm nec præcipuè, ſed vt externa iuuet iſtam ad agendum: Ea cauſa adiuuans eſt calor externus. Hic in omnium corporū naturalium ortu adeò eſt neceſſarius, vt huius ope cauſæ illæ efficientes præcipuæ deſtitutæ & orbatæ tanquam ſopitæ iacerent, nec vllum prorſus effectum producerent. Nam plantæ ſine aeris circumambien-

Vis efficiēs adiuuans.

bientis calore nuſquam coaleſcerent, Oua ſine calore gallinæ, aut alterius auis ea fouente, nuſquam pullos excluderent. Et animalium fœtus abſque calore matris in vtero extinguerentur. Nec minoris æſtimanda eſt caloris externi vis, in toto opere hoc conficiendo. Imò Ariſtoteles cauſam præcipuam efficientem in mineris metallorum tribuit qualitatibus externis, calori ſcilicet concoquendi & frigori conſtringendi. Calor igitur hic externus, quicquid in metallis imperfectè miſtis ab argenti viui natura eſt alienum, ſecernit, diducit, & exurit. Idem qualitates igneas vtrique ſemini inſitas, dum concoquitur & producitur, intendit, & in immenſum auget. Idem eaſdem, dum ſemen in metalla proijcitur, aut in argentum viuum vulgare, adiuuat, vt geminatis & multiplicatis viribus, ipſa miſceant, decoquant, & priorem miſtionem imperfectã interuertendo aut perficiendo ijſdem argẽteam aut auream accerſant. Caloris externi vires & effectus.

Poſtremò definitioni additum eſt, Actiones

& opera causæ efficientis. caufam efficientem mouere, diſſoluere, miſtionem perficere, vt quæ illius eſſent manibus opera, demonſtrarem.

Primùm enim omnis cauſa efficiens mouet ſubiectũ, aut materiam ad finem aliquem: Motus autem eſt via & fluxus inter materiam & finem illũ. Finis autem eſt vel forma, vel quantitas, vel qualitas, vel locus. Cauſa igitur efficiens mouet ad varios fines. Et cùm finis Argyropœiæ aut Chryſopœiæ ſit, vt producatur argentum vel aurum. Ergò motus ille ad nouam formam contendit. Forma enim plumbi, ſtanni, æris, ferri, & argenti viui non eſt forma argenti vel auri, ſed illa ſunt horũ ſubiectum & materia: & pereuntibus formis cùm materia ſine forma ſubſiſtere non poteſt, hanc aut illam, ſcilicet argenti aut auri, induci oportet. Videndum eſt igitur, qua motus ſpecie abeuntibus formis à ſtanno, plumbo, ære, ferro & argento viuo (quibus perpetuò inhærere non poſſunt, ſi moueantur) alia eiſdem ſci-

Motus quid?

Finis quid?

Pereunte forma vna inducitur altera.

licet

licet argentea aut aurea ſuccedat. Exiſtimatur vulgo, motum omnem ad formam eſſe per ortum & interitum, ſeu generationem & corruptionem, quorum alter alteri ſemper ſuccedat. Et ortum quidem eſſe motum, aut potiùs mutationem à non eſſe ad eſſe, interitum verò ab eſſe ad non eſſe. Quod verum eſſe concedimus in ſtirpiũ & animalium ortu & interitu. At in ſolis corporibus ſimpliciter miſtis, non per generationem & corruptionem, ſed per diſſolutionem & miſtionem ſimplicem formam induci ſubiecto demonſtrabimus. Subiectum autem hoc, quod corrumpitur aut generatur in vegetabilibus & animalibus, aut diſſoluitur & miſcetur in miſtis ſimplicibus tantùm remotum aut propinquum. Nam quod eſt manuum, id eſt, ſemen, aut quod vicem obtinet ſeminis, nec corrumpitur, nec diſſoluitur, ſed illius ortus eſt per ſolam perfectionem. Quæ omnia dilucidiùs explicare conſtitui, ne paradoxum proferre videar, tùm quod & ſoluendæ

Motus ad formã non ſemper eſt per generationẽ & corruptionem.

In Corporibus ſimpliciter miſtis forma per miſtionẽ inducitur.

quæſtioni propoſitæ, tùm omnibus ferè argumentis Eraſti hac explicatione poſthac ſatis fiet. Omnis motus in Argyropœia & Chryſopœia eſt in miſtione & diſſolutione ſimplici. Quid autem miſtio & diſſolutio ſit, quomodo diuidatur, & in quibus ab ortu & interitu differat, & quid vtriſque commune ſit, dicam, quoniam quæſtiones hæ magni admodum ſunt momenti.

Motus in Argyropœia & Chryſopœia eſt miſtio & diſſolutio ſimplex.

Variæ de miſtione ſunt opiniones. Ariſtoteles ſub finem tractatus de miſtione ſic eam definit. Miſtio eſt miſcibilium alteratorum vnio. Hanc definitionem reprehendit Scaliger libro Exercitationum ſuarum, eamque indignam Philoſopho reputat, & ſic definit. Miſtio eſt motus minimorum corporum ad mutuum contactum. Hæc definitionis varietas, & quæ de ea plerique ſenſerunt, propter miſtionis vocabulum æquiuocum difficultatem pepererunt. Cùm enim omnia, quæ diximus naturalium corporum genera, ſcilicet inanima vt lapi-

Miſtio quid ſit Ariſtoteli.

Definitio Miſtionis alia.

lapides & metalla & animata, vt ſtirpes & animalia, ex elementorum permiſtione concreuerunt, miſta omnia appellari poſſunt. Sed primi generis corporibus miſtionis nomen propriè conuenit, & per ſolum miſtionis motum ortum habuere: at aliorum corporum genera etiam præter miſtionem aliquid aliud habent, nec illorum perfectio à ſolo miſtionis motu prodiit. Hinc Ariſtoteles ante miſtionis definitionem diſcrimen ipſius à cæteris mouentibus mutationibus poſuit, obſcurè ſatis & breuioribus verbis, quàm neceſſarium fuiſſet: & miſtionis diuiſionem ſilentio præterijt, nec verbum vllum de diſſolutione ſimplici, quę miſtioni aduerſatur, addidit. Cum autem, vt dixi, miſtionis & diſſolutionis vocabulum ſit æquiuocum & in æquiuocis partiendum priùs, quàm definiendum, vtriuſque diuiſiones aliquæ afferendæ ſunt, ſcilicet tam eius quæ generaliter & confusè, quàm eius, quæ propriè miſtio dicitur. Miſtionis vocabulum indicat, ea, quæ mi-

Corpora inanima per ſolam miſtionẽ oriuntur.

Miſtio & diſſolutio oppoſita ſunt.

Miſtionis diuiſio prima. ſcentur, plura eſſe numero. Miſtio alia eſt prior, alia poſterior: prior eſt, quæ ex primorum quatuor elementorum concurſu proximè & immediatè fluxit, qualis eſt in lapidibus & metallis, & inanimis & ſubterraneis corporibus, quæ primam eſſe eorundem Elementorum ſobolem diximus. Poſterior verò eſt, quæ ex iam mixtis elementis prodijt, qualis eſt in ſtirpibus & animalibus, eorumque partibus.

Diuiſio ſecunda. Aliter poteſt diuidi, vt alia ſit à natura ſola, qualis eſt in omnibus corporibus naturalibus, quæ ſolius naturæ vi concreuerunt. Alia ab arte, qualis eſt in corporibus iam à natura ortis, quæ rurſus arte miſcentur, vt in diuerſæ ſpeciei corporibus, ſeu ſint fuſilia, aut liquida, aut ſicca, aut minutiſſima

Diuiſio tertia. corpuſcula trita. Sed & eiuſdem miſtionis alia eſt diuiſio, vt altera ſit ad formam vnicam eorum, quæ miſcentur, conſtituendam: qualis eſt in omnibus corporibus naturalibus, quæ ſuam quæque eamq; vnicam formam conſecuta ſunt: Altera eſt, quæ ad vnio-

nem

nem minimorum corporum & contactum, manentibus eorum formis natiuis, qualis eſt in liquidis corporibus, vt aqua & vino mixtis, aut fuſibilibus aut metallis, aut ſiccis, quæ in tenuiſſimas partes redacta ſimul miſcentur. In hac enim miſtione, diuerſa hæc corpora ſuas quæque formas retinent. Alia etiam eſt eiuſdem miſtionis diuiſio, vt alia ſit perfecta ſimpliciter, alia comparatè. Miſtio perfecta ſimpliciter eſt eorum, quæ cum diuerſarum eſſent priùs ſpecierum, poſtquam coierint, vnicam formam ſubſtantialem adepta ſunt, vt ſunt omnia corpora naturalia. Miſtio perfecta comparatè eſt, quæ etſi ſimpliciter in ſeſe introſpecta perfecta dicatur, ad alias tamen collata magis aut minùs perfecta eſt, tam in his quæ diuerſorum ſunt generum, quàm quæ diuerſarum ſunt ſpecierum ſub vno genere proximè comprehenſarum. Quin etiam & hæc miſtionis perfectio comparata variè æſtimatur, aut ex actionibus corporum, quæ miſta ſunt, præ-

Diuiſio quarta.

Miſtio perfecta cōparatè æſtimatur variè.

ſtantioribus aut ignobilioribus : aut, ex connexione partium miſtorum corporum ſolida vel imbecilla : aut tã ex viribus & actionibus corporum miſtorum, quàm eorundem compagine. Miſta enim tantùm corpora vt lapides & metalla, ſi eorum vires & actiones conſiderentur, ignobiliora cæteris corporum generibus iudicabuntur, quod ex ſola elementorum miſtione conſtent. At plantæ motum quendam habent, animalia magis manifeſtum: homines verò præter motum rationis & intelligentiæ ſunt participes, & præſtantiſſima edunt opera. Itaque agendi facultate magis definiuntur. Et hac ratione perfectiora dicuntur miſta inanimis, nec non cæteris aliorum corporum generibus. At ſi iiſdem plantis & animalibus connexionem & ſoliditatẽ oppoſuerimus, horum ſanè miſtio erit perfectior. Nõ enim ita facilè in partes diſtrahentur aut diſſoluentur, quippe quod magis perpetiendi quàm agendi munere defungantur : Sed & inter ſe lapides & metalla

Propter vim agendi ſtirpes & animalia perfectiora ſunt quàm miſta.

Miſta ſimpliciter perfectiora ſunt propter perpeſſionem.

talla, & hæc inter ſe collata etiam perfectè magis aut minùs miſta dicentur. Quorum enim metallorum partes, ex quibus cõſtant, humido ſcilicet & ſicco, adeò tenaciter hærent, vt igni diſſolui aut diſtrahi haud quaquam poſſint, perfectiùs miſta dicentur, vt argentum & aurum. Atque hac de cauſa etiam argentum viuum. Quæ enim præter hanc arctam & indiſſolubilem miſtionem adeò æquali ſunt temperamento, vt ferri ſurſum igne nequeant, perfectiora etiam miſta appellantur, vt eadem argentum & aurum, ſecundũ vniuſcuiuſq; perfectionis gradum. Quorum omnium accidentium cauſa in ſuperioribus eſt dicta. Quod ſi in his corporibus inanimis aliquod corpus reperiatur, quod vires & qualitates nimium exuperantes obtineat, ſiue à materia, ſiue à forma, ſeu à temperamento, ſiue ab omnibus profectas, & præter has fuerit indiſſolubile & fixiſſimum, & in ignis violentia perſiſtat, id vndequaque perfectiſſimè erit miſtum. Non enim ſolùm perpetiendi

Arg. viuū perfectius miſtum eſt.

Perfectiora miſta igne ſurſum non feruntur.

Perfectiſſimè miſtum quid.

potentia, ſed agendi facultate erit definitum. Sanè in metallis nullum tale corpus reperitur. Aurum enim quod in metallis perfectiùs eſt miſtum, nullis facultatibus agentibus, ſed perpetiendi tantùm potentia eſt præditum. Quocirca cęterorum metallorum miſtionem imperfectam haudquaquam perficere poteſt. Vtramque autem ſcilicet agendi facultatem & perpetiendi potentiam Argyrogonia & Chryſogonia, id eſt, ſemen argenteum & aureum obtinent, excellentius verò ſemen aureum. Quocirca vndequaque perfectè miſtum cum ſit, cæterorum corporum & argenti viui vulgaris imperfectam miſtionem perficit, vt mox dicam. Cur autem ſemen argentificum aut aurificum perfectiori miſtione & facultatibus ſit præditum, quàm argentum & aurum, cauſa eſt, quod elementa corporum miſtorum, quæ rurſus miſcentur, alios & nobiliores effectus pariunt, quàm quæ primò miſcentur. Vires enim Elementorum nondum miſtorum ſolam miſtionem efficiunt

Semen aurificum eſt perfectiſſimè miſtum.

Quę miſta iterum ſoluuntur & miſcentur, præſtantiores vires habent quàm ſemel & primo miſta.

efficiunt, cum à nulla alia particulari & inſita vi, ſed ex ſeſe moueantur, qualitatibus externis iuuantibus. At qualitates in elementis iam miſtis alterius imperio ſubijciuntur, & tantùm ſunt inſtrumenta formæ miſti, quæ multò præſtantior & nobilior eſt, quã forma ſimplicis Elementi. Calor enim ignis, vt ab anima mouetur, in animalibus eſt principium nutritionis, qui ſine anima non aleret. Sic argentum & aurum ex elementis & eorum viribus & qualitatibus proximè fluxerunt, ex Ariſtotelis & cæterorum opinione. Hinc ſimplex eſt & infimo gradu eorum miſtio. Semen verò argentificum & aurificum ex argento & auro & ſuo argento viuo iam miſtis, rurſus coctione iterata, æmula naturæ arte miniſtra prodierunt, hinc admirabiles producunt effectus. Sicut autem miſtionis vocabulum diximus indicare ea, quæ miſcentur, plura eſſe prius numero, deinde fieri vnum, ſic ex diuerſo diſſolutionis vocabulum indicat id, quod diſſoluitur,

Plura numero ſi miſcentur fiunt vnũ.

vnum prius quiddam fuiſſe, quod in plura poſtea diducitur. Vnum quiddam intelligo, quod vel continuum eſt & vnius formæ, vt vnumquodque corpus naturale ſua forma conſtans: aut cuius partes ſunt tantùm contiguæ, & ex corporibus diuerſæ ſpeciei coagmentatæ, vt vnum corpus eſſe videantur, vt aqua miſta vino, aut argentum auro. Huiuſce corporis genera, ſi diſſoluantur, in priorum formarum ſuarum corpora redibunt, cùm tantùm eſſent contigua, niſi corrumperentur. Illa verò, quæ ſcilicet vniformis ſunt eſſentiæ, & in quibus materia & forma continuantur, bifariam diſſolui dicuntur. Aut enim fit reſolutio omnium accidentium eorum vſque ad primam materiam, nec quidquam ſenſile prioris corporis diſſolui apparet, vt in omnibus exuſtis corporibus: Et hæc diſſolutio dicitur interitus ſiue corruptio: aut pereunt accidentia quædam, & quædam ſenſilia ſuperſunt, & communia tam priori materiæ, priuſquam diſſolueretur,

Vnum numero ſi diſſoluitur, in plura diducitur.

Reſolutio duplex.

quàm

quàm iam diſſolutæ, vt mox dicemus in metallis, quæ in argentum viuum diſſoluuntur. Nobis de miſtione & diſſolutione ſimplici eſt ſermo, quæ ex his, quæ dicta ſunt, ab ortu & interitu, ſeu generatione & corruptione differre manifeſtum eſt. In his enim fit interitus prioris ſubſtantiæ, & ortus alterius, & omnium accidentium priorum mutatio, nihilque ex eo, quod priùs ſenſile erat, ſupereſt. Ideoq; illas non per motum, ſed per mutationem fieri dixit Ariſtoteles. Vt cùm ligna exuruntur, pars in fumum, pars in cineres vertitur, & peracta corruptione nihil ſenſile prioris materiæ ligni, nec accidentium eiuſdem cernitur. Hanc corruptionem appellant reſolutionem in primam materiam. At in his miſtione ſcilicet & diſſolutione ſimplici, qua miſcentur diuerſa corpora, aut qua miſta diſſoluuntur, non omninò quæ ſenſilia accidentia priùs fuerant, dispereunt, ſed aliquid ex eorum materia priori ſenſile perit, aliquid manet. Cùm enim ad lapidis aut metalli or-

Miſtio & diſſolutio ſimplex ab ortu & interitu differunt.

In ortu & interitu fit omnium accidentium reſolutio.

Reſolutio in primã materiam.

In miſtione & diſſolutione ſimplici non fit reſolutio omniũ accidẽtium.

cum elementa miſcentur, quæ vera eſt miſtio, quæ in his prius fuerant ſenſilia, etiam poſt miſtionem conſpiciuntur. Lapides enim ſenſilem terræ qualitatem referunt, metalla aquæ. Sed & cum iidem lapides in calcem diſſoluuntur, terram referũt. Metalla cum in argentum viuum ſoluuntur, aquam. In cæteris miſtionis aut reſolutionis ſpeciebus, in quibus diuerſarum formarum corpora ſecernuntur, nulla eſt dubitatio. Metalla enim quæ fuſione liquantur, & miſta putantur & rurſus arte diſſoluuntur, ſuas proprias formas & ſua accidentia propria ſeruant, ſicut & diuerſorum corporum grana. Hoc etiam inter has, generationem & corruptionem & diſſolutionem & miſtionem ſimplicem intereſt, quod in vera miſtione, contrariæ qualitates eorum, quæ miſcentur, viribus quodammodo paribus concurrunt, & ad mediocritatem moderationemq́; referuntur: & hic motus ad ſimplicem tendit miſtionem. At in generatione contrariorum vires præter motum ſunt impares, ideoq́;

In miſtione ſimplici qualitates æqualibus viribus concurrũt. In generatione vires contrariorum ſunt impares.

eoque quod minus eſt & imbecillius ab ampliore victum perimitur. Idcircò neque lignum igni, neque alimentum corpori permiſceri dicimus, ſed illa corrumpi, noua oriri. Hæc enim motio ad interitum vnius & ortum alterius tendit. Sunt autem vtriſque ortui & interitui, & miſtioni & diſſolutioni veræ & ſimplici hæc communia, quod corporis moti prior forma perit, noua oritur & ſuccedit. Sed eiſdem hoc commune eſt, quod ceu ortui contrarius eſt interitus, ſic miſtioni diſſolutio. Veræ miſtioni & perfectæ, de qua eſt quæſtio, hæc ſunt propria, vt ſit eorum, quę miſcentur, communis materia: vt tenuiſſima ſint, & facile ſecari poſſint, qualia ſunt liquida aut fuſilia: vt contrarijs pugnét qualitatibus: & vt paribus quodammodo viribus certent. His igitur legibus obſeruatis erit miſtio, quæ ſic definiri poterit. Miſtio vera perfecta & ſimplex, eſt diuerſorum minimorum corporum in communi materia motus per qualitates pugnãtes æquis viribus,

Cõmunia ortui & interitui, miſtioni & diſſolutioni.

Propria miſtionis veræ.

Definitio Miſtionis verę perfectæ & ſimplicis.

vt fiat vnio materiæ & formæ futuræ, & vnica ex omnibus miſtis forma noua exurgat, manentibus quibuſdā ſenſilibus accidentibus prioris materiæ & ſubiecti. Sic ex aduerſo diſſolutio vera ſimplex & perfecta, eſt miſti corporis partium eſſentialium, quę vnicam formam conſtituebant, ſecretio in alias partes, manentibus in illis quibuſdam ſenſilibus accidentibus prioris materiæ aut ſubiecti. Quod autem in ſuperioribus dictum eſt, aliquo corrupto aliud gigni, & aliquo genito aliud corrūpi, & aliquo miſto diſſoluto ſimpliciter aliud miſtū oriri, & aliquo miſto aliud diſſolui, & ſibi inuicem ſuccedere, diſtinctione ex ſubiecti natura indiget. Mutationes enim hæ ſibi inuicem ſuccedentes in materia remota & media aut propinqua tantùm locum habent, non autē in proxima. Vt puta, gignendus eſt canis, elementa ſunt materia remota, panis, caro & alimenta, media, quæ ſemen immediatè præibit, propinqua dicetur. Sic in Metallis materia remota ab argento & auro ſunt Ele-

Diſſolutionis veræ, ſimplicis & perfectæ definitio.

Differētia mutationis & perfectionis ex natura ſubiecti eſt.

Materia remota media & propinqua corrūpitur & diſſoluitur.

Elementa, quæ ſubſequitur ante metallorum ortum, media eſt, metalla propinqua. In hac varia & multiplici materia priuſquam ad proximam ventum ſit, plures mutationes per ortum & interitum in vegetabilibus & animalibus, & per diſſolutionem & miſtionem in miſtilibus ſimpliciter ſuccedere neceſſe eſt. At vbi ad materiam proximam, id eſt, ſemen, aut quod loco eſt ſeminis, peruentum eſt, non interit ſubiectum, vt ſuboriatur aliud, ſed idem tantùm ſubiectum perficitur. Quod mihi vnus omnium perſpicacius animaduertiſſe & ſubtiliſſimè dixiſſe videtur Scaliger exercitatione ſexta, diſtinctione ſecunda. Ouum enim quod eſt materia pullo proxima, interim cum fouente gallina mutatur, dum ad pulli formam peruenerit, non corrumpitur, ſed perficitur. Et perfici hinc apparet, quod in ouo fracto putamine nihil corruptum intus inuenitur. Et quoniam, inquit, ouum & ſemen poſt ortum animalis deſinit eſſe ouum, & ſemen corrumpi vulgò dici-

Materia proxima nō corrūpitur, ſed perficitur.

Scaliger.

tur: verùm apud ſapientes, quoniam nihil ex ſubiecto perit, non corrumpuntur, ſed perficiuntur. In perfectione enim nihil ex materia deperit, ſed tota perſiſtit, priore tantùm forma deperdita, alia ſuccedente. Sic argentum viuum ſiue vulgare, ſiue ex reliquis metallis prolicitum, miſtum Argyrogoniæ aut Chryſogoniæ non corrumpitur, ſed tantùm perficitur. His fundamentis ſic ſtabilitis, quæ neceſſaria videbantur ad ea, quæ ſequũtur conſtruenda, redeamus ad definitionis cauſæ efficientis explicationem. Dixi cauſam efficientem diducere argentum viuum à ſtanno, plumbo, ære & ferro. Ipſa enim non ſunt proxima materia argento aut auro, ſed propinqua tantùm, ideoq; diſſolutione ſimplici ſecernenda eſt materia proxima ab eorum materia, quæ eſt argentum viuum. Nec refert, fuerit nec ne fluidum illud argentum viuum, dummodo ab omni ſorde & ſubſtantia ab argenti viui natura aliena, purgatũ fuerit: imò quò perfectiùs concoctũ erit, pro-

In perfectione materia non perit, ſed formæ pereunti alia ſuccedit.

Metalla non ſunt materia proxima ſed propinqua auro & argento.

Argent. viuum eſt materia proxima auro & arg.

proximius erit ſubiectum. Si enim à materia definiendum ſit nobis argentum & aurum, profectò nihil aliud erit vtrumq; quam argentum viuum purũ, ab omni ſubſtantia alienà defæcatum, & definitum & coctum, ſecũdum cuiuſque gradum. Aurum enim purius longeque magis decoctum vſque ad extremum naturæ metallicæ, argentum minùs. Hæc ita ſe habere ex mutuo amplexu argenti viui & auri & argenti, tùm verò ex ſimilitudine in iiſdem accidentiũ quorundam propriorum in ſuperioribus manifeſtum eſt, tùm quod arte ferè aurum in argentum viuum fluidum ſoluitur. Ignis, quem cauſam dixi efficientem adiuuantem, hanc diſſolutionem potiſſimùm præſtat. Separat enim Heterogenea, & congregat Homogenea: Idque ſolus efficit, vel identidem & ſæpiùs, atque alternis vicibus purgando hæc corpora, vel in momento admiſtione ſeminis argentifici vel aurifici, quod argentum viuum eorundem quatuor corporum retinet, interim dũ

Definitio argenti & auri à materia.

Ignis ſoluit argentũ viuum à metallis.

ignis externus Heterogeneum & impurum diſſoluit & excernit. Poſt diſſolutam à quatuor illis corporibus alienam ab argenti viui natura ſubſtantiam, quod relinquitur ignibus inexpugnabile eſt; ſcilicet argentũ viuum purum, cuius tamen miſtio nondũ eſt perfecta ad argenti & auri miſtionem collata. Quo circa ipſam, nec non argẽti viui vulgaris perfici oportere ſubiũxi. Miſtionem Elementorũ in vnoquoq; corpore naturali perfectam appello, cùm æquales eorũdem vires in vnũ coierint, vt calidi, frigidi, humidi, ſicciq; pares ſunt portiones, & iuſtitia, vt dicere ſolent Medici. Ideoq; inter diuerſę ſpeciei metalla ſolũ aurũ eſt temperatũ, & æquale. Eſt enim tẽperamentũ eorũ, q̃ in miſtis ſunt, principũ qualitatũ ꝓportio æqualis. Hãc autẽ æquabilitatẽ non magnitudine molis aut pondere metiri licet, quippe quod in metallis, aut argento viuo vberior ſit terræ & aquæ copia, quàm in reliquis omnibus corporibus naturalibus, ſed poteſtatis vi & efficientia,

Effectus ſeminis & ignis in materiam proximam agentis.

Miſtio perfecta in corpore naturali in definitione cauſæ efficientis.

Definitio Temperamenti.

cui

cui omnia planè accepta referuntur. Quod igitur elementorum, ex quibus aurum concreuit, vires & qualitates ſint æquales, in partes diſtrahi, aut in fumum ſe attolli non patitur: ſiccum enim retinet humidum, ne euolet: & humidum conglutinat ſiccum, ne in cinerem abeat: frigidum calidi ferociam coërcet, & calidum frigidi torporem excitat. In ſumma in auro omnia æqualibus viribus agentia & patientia ſeſe ad moderationem redigunt. Sed argentum viuum vulgare propter frigidi & humidi exuberantiam, violentia ignis externi ſurſum in vaporem fertur. Non tamen ſecernuntur partes ſiccæ ab humidis propter mistionem vtriuſque arctiſſimam, propter quam humidum rapit ſecum terreum. Quod perinde eſt, ac ſi dicatur, ſubſtãtias elementorum in argento viuo adeò vnitas quidem, vt diuelli ab inuicem nullatenus poſſint: vires autem aut qualitates eorundem impares & inæquales eſſe. Quæ autem in elementis argenti viui reliquorum metallo-

Cur aurũ non cedat igni.

In auro omnia moderata ſunt.

Mercurius fugit ab igne, ſed non diſſoluitur.

rum vires aut qualitates inſunt, non vſque adeò ſunt inæquales, magiſque ad temperamentum accedunt: attamen in omnibus indefinitum eſt humidum, quod definire neceſſe eſt, vt ad temperamentum argenti aut auri accedat. Tum perfecta appellatur miſtio. Hæc perfectio concoctione fit. Concoctio enim, ait Ariſtoteles, eſt perfectio quædam. Quæcunque enim concocta ſunt, perfecta etiam ſunt & genita. Cõcoctionem autem eſſe perfectionẽ, inductione probatur. Quæcunque enim communiter concoqui conceduntur, priuſquam concoquantur, imperfecta eſſe conſpiciuntur, ea denique per concoctionẽ perfecta fieri. Dixi autem concoctionẽ & pfectionem fieri à cauſa efficiente quã definiui. Quod quomodo & cur ita accidat, plenius etiam explicandum eſt.

Humidũ in Mercurio eſt indefinitum.

Miſtio fit concoctione.

Quomodo & cur cauſa efficiens concoctione perficiat materiam proximã.

Materia, ex qua arte miniſtra ſemen argenti aut auri prodijt, fuit argentum viuum, ſed coctum, ſcilicet argentũ & aurum. Semen hoc calidũ eſt & ſiccũ: concoctione enim has vires & qualitates

tes acquiſiuit, quippe quod omnia cõcocta & calida ſint. At materia noſtra proxima, id eſt, argentũ viuum vulgare & quod cæteris metallis ineſt potentia proxima, frigidũ eſt & humidum, aliud alio plus minúſue. Cùm igitur ſemẽ & argentum viuum admiſcentur facilè coëunt, ob eandẽ vtriuſque originem proximam & fuſione calor igneus ea magis miſcet. Qualitates autẽ ſeminis calidæ & ſiccæ agunt in qualitates frigidas & humidas argenti viui, & illæ agẽdo repatiuntur, & hę patiendo reagunt. Quòd ſi ambarum cõtrarię fuerint vires æquales, vtputa, ſemen ſit calidum & ſiccũ octo gradibus, argentũ viuum frigidũ & humidũ totidem gradibus, traducet argentũ viuum ad tẽperamentum. Et ferè idẽ fiet, quod in aqua calida & feruente miſta aquæ frigidæ, quæ ob contrarias qualitates pugnantes fit tepida, & tẽperata. Verùm calor in aqua eſt aduentitius & externus. At in ſemine argenti vel auri inſit⁹. Quòd ſi ſeminis & argenti viui vires fuerint inæquales, non ſequetur tem-

peramentũ. Veluti ſi ſeminis calor & ſiccitas fuerint octo graduum, argenti autem viui frigiditas & humiditas vnius tantùm gradus, hæ dominio illorũ ſubijcient, & argentum viuũ vertetur in ſemen, minoris tamen efficaciæ ob euictos aliquatenus caloris & ſiccitatis gradus in ſemine. Dixi enim ortum & interitum fieri, cùm vires agentium nimiũ ſuperant, patientiũ verò parum reſiſtũt, miſtionẽ verò, quando æqualibus viribus contrarijs certant. Hinc argentum & aurum in natura ſua argento viuo miſta in ipſum non agunt: non enim contrariis inter ſe pugnant qualitatibus, ſed eodem ferè ſunt temperamento. Cùm igitur argento viuo tam vulgari, quàm ei quod cęteris corporibus miſtum eſt, acceſſerit temperamentum argenti vel auri vi qualitatum alterutrius ſeminis pugnantium æquabiliter adiuuante igne externo conſummata erit permiſtio, & ſtatim forma argentea vel aurea proſiliet, & radicitùs tinctum reperietur metallũ. Terreum enim argenti viui actu eſt

Cur aurũ & arg. in natura ſua non agant in argentũ viuum.

albũm,

album, & potentia rubrum, & cùm decoquitur miſtione ſeminis aurifici rubeſcit, & ſuum humidum fingit in citrinum. Color enim omnis eſt à ferro decocto: hoc in ora citrini coloris demonſtratur, quæ coctione fit rubra. At ſemen argentificum, cum ſit ſemicoctum tantùm non mutat colorem terrei, ſed argentum viuum permutatum retinet proprium colorem, concoctũ tamen magis. Plura de materia proxima & cauſa efficiente dicenda fuiſſent, ſed ad alias pertinent quæſtiones. Satis ſit ad eam, de qua agitur, verè, apertè, & ſine fraude hęc demonſtraſſe.

Tertia ex ordine Argyropœiæ & Chryſopœiæ pars tractanda ſuccedit, Methodus ſcilicet agendi, quæ præceptiones tradit, qua arte argentum viuum vulgare præparandum ſit, vt propius ad argẽti vel auri naturã accedat: & metalla imperfectè miſta in materiam argento vel auro proximam reſoluenda ſint: Tum verò qua via ex argẽto vel auro ſemen argentificũ vel aurificum ꝓducatur. Tandẽ quomodo ca- III. Pars Argyropœiæ & Chryſopœię eſt Methodus.

dem materia ꝓxima cum alterutro ſemine miſceatur, vt ex amborũ miſtione argenteæ aut aureę formę corp⁹ exſurgat. De hac parte breuius diſſerere decreui. Sanè noui qua arte argentum viuũ præparet, aut ſtañum, plumbum & æs in idẽ reſoluantur, & ſuprà quidquã attigi. Sed & quomodo ex argẽto & auro vtrumq; ſemen oriatur, aliquid ſubodoratus ſum. Verùm ſatius exiſtimaui, q̃ tanta celauerunt arcana Antiqui hui⁹ artis periti, ne vileſceret ars, ſilentio etiam p̃terire, quàm temerè in vulgus tãta myſteria ꝓfanare. Sat erit, imò plus, q̃ deceat, ſi miſcendi materiã proximam cum vtroq; ſemine methodũ indicauero. Miſtionis hui⁹ methodus bifariã diuiditur. Altera eſt æmula & imitatrix naturæ. Altera eſt violẽta. Prior eſt q̃ imbecillo primùm calore externo, deinde ſenſim & per grad⁹ aucto materiam proximam vnà cum ſuo ſemine argentifico vel aurifico cõcoquere docet, dum ad miſtionem & vnionem perfectam peruenerint, vt hinc argentum vel aurum concreſcat.

Author nouit artẽ præparandi arg. viuum, reſoluendi metalla in idẽ: & quomodo ſemen oriatur ex auro.

Methodus miſcendi materiam proximam cum ſemine duplex.

Definitio prioris methodi.

Poſterior

Poſterior methodus miſtionis ſcilicet violenta eſt, quę proiecto alterutro ſemine in ſtannum, plumbum, æs, ferrum & argentum viuum, cuiuſcunq; generis demõſtrat argentum vel aurum ſtatim in momẽto, igne adiuuante, producere. Diſcriminis huiuſce ratio eſt, quod in priori agendi methodo minus validę ſint vtriuſq; ſeminis vires & qualitates igneæ, quàm vt momento poſſint humidum argenti viui vel vulgaris, vel ex cæteris metallis propliciti concoquere & definire, itaq; ſenſim moueri materiam expedit. At in poſteriore modo vires hæ igneæ ſeminis adeò ſunt validæ, vt primo ſtatim concurſu & contactu calore externo adiuuãte omne cuiusq; generis argentũ viuum decoquãt & tranſmutent in argentũ vel aurum: non ſecus ac ignis violentiſſim⁹ & ſicca & viridia ligna ſtatim ſine diſcrimine cõficit & exurit, nec impedit humidũ aqueum, cum tãto feruori reſiſtere nequeat. Qui tamen ignis, ſi imbecill⁹ eſſet, viridia ligna nõ æquè tanta celeritate exureret. Vtriuſq; methodi in

Definitio poſterioris methodi.

Ratio diſcriminis vtriuſque methodi.

Plures & diuerſæ vię vtriuſque methodi.

opus deducendæ ratio non omnibus vna eademque eſt, quibus tamen vnus atque idem eſt finis & ſcopus: verùm methodum, quæ magis ad naturam accedit, magisque ſenſibus fidem faciet, paucis perſtringam.

Duo modi prioris methodi.

Prioris methodi duos tantùm agẽdi modos recitabo. In omni opere, inquiunt Phyſici, opus eſt agentis robore, & corporis paſſuri diſpoſitione. Argentum viuum vulgare etiamſi ſit materia argento & auro proxima, tamen eſt temperamento præter modum frigido & humido atque indefinito, & longè magis ab argenti aut auri cõcoctione diſtat, quàm argentum viuum à reliquis metallis arte prolicitum. Si igitur conſilium ſit argentum viuum vulgare in argentũ vel aurũ tranſmutare ex præſcripta priore methodo, neceſſe erit illud priùs purgare, et à nimia frigiditate & humiditate vindicare: alioqui concoctioni nimium eſſet contumax. Hęc igitur eſt pręparatio. Artifices autem, qui in his verſati ſunt alloquor, & vocabulis artis vti cogor, vt ſignificantiùs

Quomodo ex argento viuo communi cum auro miſto producatur aurúm item argẽtum.

tiùs omnia comprehendantur. ¶ Sublimetur argentū viuum quater vel plu- Præparatio argenti viui.
ries, dum niuem albedine ſuperet, & vt vitrum in ſublimatione excoctum tranſpareat. Hinc teratur & perfuſum oleo tartari, igne valido adhibito diſtilletur in vas recipiens & reuiuiſcat. Sic argentū viuum puriſſimū & ſplendidiſſimum habebis, & à frigiditate & humiditate nimia naturali aliquaten' vindicatū. Fęces enim, quæ illi in ſublimatione miſcētur, quidquid eſt impuri retinēt; humidū autem rarius, cui' & minus coctū in pulueris ſimilitudinem ad ſuperiorem vaſis partem cōſcendit. Purior autem pars magiſque decocta grauior & ſolida in media vaſis parte, ſubſiſtit & adhæret, quæ peruia eſt, & ex eadē argentū viuū reſolutū & fluidū eſt quodāmodo temperatū. Ex hoc argento viuo defæcato, & argento vel auro in calcē reductis fiat malagma. Teratur diutiſſimè ſub marmore, deinde exprimatur craſſiori linteo obuolutū, dū aliqua argēti vel auri pars tenuior vnà cū argento viuo perfluat. Addatur

nouũ argentũ viuum purgatum malagmati, q̃ ob craſſitiem tranſmeare non potuit, rurſuſq; exprimatur. Et identidẽ toties hæc opera repetatur, dũ totum malagma percolauerit. Quod ſi nimiũ erit cõtumax, fimo equino calente ſepultũ aliquot diebus emolliendũ & attenuandum erit, idq; repetẽdum, dum alterutrũ ſemẽ totum cũ argento viuo p̄fluxerit. Sic argẽtum & aurum ſoluta erunt in argentum viuum cum argẽto viuo. Hæc ita reſoluta iteratis vicibus diſtilla, dũ tota in recipiens vas ſtillauerint ſub argenti viui forma. Quod ſi quid imo vaſis ſubſtiterit, addendũ eſt ei nouum argẽtum viuum terẽdum, fimo equino calẽte emolliendum & attenuandnm, idq; repetẽdum, dum totum in vas recipiens ſtillauerit.

Solutio auri & argenti in Mercurio.

Diſſoluendæ vnicæ vnciæ argenti vel auri quadraginta ferè vnciæ argenti viui præparati admiſcendæ erunt. Quæ ſi non ſuffecerint, rurſus addendæ aliæ vſque ad quinquaginta aut ſexaginta ad ſummum, quarum beneficio & vi humida potentia vnica illa

vncia

vncia alterutrius ſeminis verè in argẽtum viuum ſoluta conſpicietur. Hoc argentum viuum metaphoricè animatum appellant. Nam veluti in animalium corporibus anima caloris eſt principium & cauſa, & ſine qua mortua iacerent corpora: ſic argentum vel aurum principium eſt caloris in argento viuo, quod alioqui frigidiſſimũ nec quidquam alteratum perſiſteret. Eſt autem argentum hoc viuum animatum adeò argento aut auro proximum, vt ſolum ex ſeſe ſolo agente calore externo pauco tempore in argentum aut aurum tranſmutetur. Sed vt expeditius opus peragatur, ſumatur drachma huiuſce argenti viui animati eique admiſceatur drachma argenti vel auri in calcem redacti. Redigitur in calcem ſi prius ex alterutro & argẽto viuo malagma conficiatur, deinde igne ſenſim exſpirauerit argentum viuum. Duæ hæ drachmæ ſcilicet argenti viui animati & calcis argenteæ vel aureæ ſimul miſtæ lento primùm igne, poſt aucto ſenſim vſque ad igni-

Argentum viuum animatum quid.

Calcinatio auri & argenti.

tionem maximam decem dierum ſpaçio decoquantur, dum in puluerem candidum vel fuluum deſierint. Huic deinde puluери æquale pondus eiuſdé argenti viui animati adijciendum, miſcendum, concoquendũ vt prius, dum in puluerem abierit, & colorem candidum vel citrinum contraxerit. Atque ita iteratis vicibus æqualitate põderis ſeruata, totum argentum viuum animatum in puluerem album aut rubeum ſiue citrinum figetur. Hic puluis in pilulas albumine oui immiſto formatus, & in portiunculam argenti vel auri ſenſim proiectus, in argentum vel aurum puriſſimũ tranſmutabitur.

Quomodo ex argẽto viuo, ex Ioue, Saturno, & Venere prolicito, aurum & arg. producatur.

Poſterior prioris methodi modus eadem ratione nititur. Argentum enim viuum à ſtanno, plumbo & ære ſumma arte prolicitur, & calci argenteæ vel aureæ admiſcetur, vt in ſuperiori traditum eſt, concoquitur, & in corpus argenteum vel aureum reducitur.

Mercurius Lunæ celeriter in Sole mutatur.

Sed nullum ex corporibus omnibus metallicis argentum viuum calci aureæ admiſtum celeriùs & perfectiùs muta-

mutatur, quàm quod ab argento puro arte proijcitur. Hęc omnia operam, diligentiam & manū artificis expoſtulāt, nec niſi progreſſu temporis fieri poſſunt. A quib⁹ excuſabimur à poſteriori agendi methodo, ſcilicet ſi deſiderato ſemine perfecto argentifico aut aurifico potiemur. In omnia enim metalla igne colliquata proiecta, & colliquata illius portiuncula miſcetur ſtatim ſolis partibus argenti viui eorundem, ipſumq; retinet, concoquit & vnitū perfectè tingit in argentū vel aurū. Ignis autem externus, quidquid eſt impuri, exurit, & in fæcem ſupernatātem excernit. Poſterior agēdi methodus per proiectionem.

Vt autem ordinem propoſitum ſequamur, confirmandum eſt nobis Argyropœiam & Chryſopœiam artem eſſe veram. Cùm autem ad confirmationem quæſtionis: An ſit: multū valeant Autoritas, ratio & experientia, poſſem primùm multorum grauiſſimorum virorum teſtimonijs & autoritate confirmare veram eſſe artem, niſi de his editus eſſet liber, cui titulus Cōfirmatio Chryſopœiæ & Argyropœiæ.

eſt: De veritate & antiquitate artis chemicæ & pulueris, autore Roberto Vallenſe, is editus Pariſijs apud Fridericum Morellum 1561. Quapropter, qui volent authoritatibus probari ſibi veritatem artis, eos ad eiuſdem libelli lectionem relegamus. Sed magis rationibus innitendum, & experimentis quibuſdam demonſtrandum eſſe putauimus. Nullis igitur probabilioribus rationibus & argumentis defendenda eſt nobis hæc Argyropœia & Chryſopœia, quàm ex ijs, quæ dicta ſunt, & quæ in refellendis Eraſti argumentis poſthac dicenda ſunt. Scilicet ex cognitione materię, argento & auro proximæ, & cauſæ efficientis. Quæ cùm vtraque ex ijs, quæ natura ſponte ſua in lucem edidit, arte elici poſſit, nemini dubitandum eſſe puto, quin illa ab hac perfici, & argenti aut auri formam ex præſcripta vtraque methodo arripere poſſit. Sunt enim omnium operum & effectuum tam naturalium, quã artium fundamenta materia & efficiens cauſa. Tanto veriùs autem id prę-ſtari

Argumēta à rationib. probabilibus ducta artem cōfirmantia.

Materia & cauſa efficiens ſunt cauſa & fundamēta omniũ effectuum.

ſtari poſſe exiſtimandum erit, quanto veriſſimum erit in artis poteſtate eſſe id, quod neceſſarium eſt ad impellendas cauſas naturales, vt agant. At quod neceſſarium in arte videtur, hoc ſolum eſt, vt miſceat elemẽta materię proximæ & imperfectam miſtionem perficiat. Subiectum enim cauſæ agentis eſt inanimũ corpus, nec aliud eiuſdem agentis eſt munus, quàm miſcere, non vegetare, alere, aut cætera munia obire, quæ in plantarum & animalium ortu ſunt neceſſaria. Atqui calor externus qualitates metallorum & elementorũ materiæ proximæ, & ſeminis vtriuſque argentifici aut aurifici, mouere poteſt, & intendere aut infringere & miſtionem priorem interuertere, vt hinc noua miſtio inducatur, ſimulq; prior forma aboleatur, alia ſuccedat & oriatur, & calor ille igneus externus eſt in artis poteſtate. Veriſſimum igitur erit artem beneficio ignis miſcere poſſe ea, quæ miſtilia ſunt, ijs obſeruatis legibus, quas paulò antè cõmemoraui, cùm de miſtione agerem. Hanc

In artis poteſtate eſt id ꝙ neceſſarium eſt ad impellẽdas cauſas naturales vt agãt.

Ars poteſt miſtilia miſcere beneficio ignis.

miſtionem ab igne effici poſſe, cùm negaſſet Cardanus libro de ſubtilitate rerum, à Scaligero exercitatione centeſima prima diſtinctione duodecima iure reprehẽſus eſt. Nam in alembico, inquit, coaceruata & multa, & diuerſa & contraria, ita miſcet ignis in eo vaſe, quod recipiens dicitur, vt nulla vi prætereà ſeiungi queant. Et hic ſane eſt à natura: nec ignis naturam temerè a natura diſcerpendam eſſe ait. Sed ne lõgiùs exempla artis petantur, quibus eam verè miſceri demonſtrari poſſit: Nonne vitrũ corpus eſt naturale materia & forma conſtans? Non enim terra, nõ aqua, minùs aër aut ignis eſt, ſed ex horum miſtione vi qualitatum concretum. Atqui quod vitrum fit, nullum alium habet opificem, quàm vitrarium, nec aliam cauſam agentem quàm ignem. Materiam quidem, ex qua vitrum fit, ars non poteſt producere, at ligna igni ſubijcit, à quo exuruntur & in cinerem vertuntur. Deinde cinis miſcetur arenæ puræ aut lapillis perſpicuis minutiſſimè tritis, hinc

Ignẽ poſſe miſcere Scaliger probat cõtra Cardanum.

Artẽ verè miſcere ab exemplo vitri demõſtratur.

vtra-

vtraque materia igne in calcem redacta, eademque tandem igne violento fuſa vertitur in vitrum. Sic ars metalla non producit, nec argentum viuum, nec materiam ſeminis argentei aut aurei, ſed ea igni ſubijcit, qui qualitates eorundem ſubigit & alterat, miſcet & quæ arti propria ſunt opera, efficit, quorum effectus eſt miſtio, aut huic oppoſita reſolutio in aliud miſtũ ſimplex. Sanè ſi vegetationem, ſenſum, permutationem vnius indiuidui in indiuiduum plantæ aut animalis induci oporteret, ignis aut calor igneus hæc minimè præſtaret, ſed vis & calor efficiens inſitus materiæ & ſemini, qui non eſt ex genere caloris ignei, ſed cœleſtis & proportione elemento ſtellarum reſpondens, vt rectè ait Ariſtoteles.

In materia vegetabilium aut animalium vires inſitas eſſe.

At quæſtio non eſt de vegetatione aut ſenſu, ſed de miſtione inanimorũ corporum, quæ non inſita vi, ſed pulſu agitantur externo. Quod ſi obijciatur in materia miſtorum corporum ſimpliciter vires etiam ſuas ineſſe, quibus

Materia inanimatorum corporũ pulſu externo agitatur, nõ vi inſita.

ad formam vnicuique propriam promouentur: ſit ita, non idcircò tamen minùs forma argenti aut auri in materiam illis proximã inducetur. Si enim vi miſtionis eadem materia proxima eoſdẽ affectus corporeos induat, quos argentum & aurum, eam miſtionem calore externo agente efficere nouerimus, argenti quoque aut auri formam eidem materiæ proximæ inducemus. Ex accidentibus enim argento & auro propriis & ſenſibus cognitis formas eorundem intelligimus, cùm ignotæ ſint nobis differentiæ illorum ſpecificæ. Hæc enim accidentia propria, vt & in cæteris corporibus naturalibus, formam vnicuique propriam ſequuntur. ¶ Hæc autem Eraſto reſpõſurus luculentiùs tractabo. ¶ Etſi autem hæ probabiles ſint rationes, quibus Argyropœiam & Chryſopœiam defendere poſſem, tamen experientiæ maior fides adhiberi ſolet, præſertim in effectibus eiuſdem Argyropœiæ & Chryſopœiæ, qui ſenſuum iudicio, quales ſint, verè iudicantur. ¶ Si enim quod

quod hæc ars pollicetur, id eſt, argentum aut aurum, verum eſt, fidem faciet demonſtratio, vbi vtrumque proprium ſubierit examen. Quod in iis artibus, quæ ſolam ratiocinationem pro fundamento habent, non ita demonſtratur. Idcircò experimenta duo enarrabo, quæ non ſemel, ſed identidem ſæpius probata in animum induxerunt, vt artem veriſſimam eſſe crediderim. Neſcio an ſcriptis fides adhibebitur. Sed parum ſolicitum me reddit: crediderit Eraſtus nec ne, aut quiuis alius huius artis ignarus. Affirmare tamen bona fide poſſum, vidiſſe me argentum viuum à ſtanno arte reductũ verè fluidum vt vulgare, in purum argentũ tranſmutatum fuiſſe. Ex quinque libris ſtanni vna aut circiter argenti viui prolicitur. Purgatur exemtum lauacro ex ſale & aceto, dum fit ſplendidum, quatuor vnciis huiuſce argenti viui admiſcetur vna gummi cuiuſdam argentei fuſibilis & fixi. Fit autem fuſibile & fixum miſtione vnius vnciæ puri argẽti cum quatuor vnciis

Confirmatio ab experimẽtis.

Mercurius ex ſtanno prolicitus in argentũ mutatur.

Primum experimẽtum.

arſenici priùs ſublimati, purgati & per reiterationem ſublimationis fixi cum eodem argento. Hinc ſoluitur vapore aqueo calente, dum conſpiciatur vt oleum ſpiſſum. Huius igitur olei portio vnà cum quatuor argenti viui è ſtanno arte educti miſta vaſculo vitreo includitur, & vi caloris plurimum imbecilli, deinde aucti vſque ad decimum diẽ concoquitur, dum in puluerem cinereum fixum ſubſtiterit, qui cum plumbo liquat⁹ & examini cineritij ꝓbatus, vertit' in veriſſimum argentum. Cuius effectus cauſa in ſuperiorib. tradita eſt.

Secundũ experimẽtum. Alterum experimentum eſt argenti in aurum mutatio hac methodo. Diſtilletur aqua acerrima & tingens, quã plerique norunt, diſtillata rurſus diſtillãda eſt & ſæpiùs, dum nullę fæces poſt diſtillationem in imo vaſis reſederint. Magni enim refert omnia ab impura fæce & craſſitie eſſe purgata: purgandũ etiam eſt argentum viuũ vulgare pluribus repetitis ſublimationibus, dum perſpicuũ fuerit, hinc reuiuiſcat. Soluantur ſeorſim à diſtillata aqua acerrima

rima vnciæ duæ argenti puriſſimi. Eadem aqua ſoluantur ſeorſim quatuor vnciæ argenti viui puriſſimi, miſceantur ſoluta: diſtilletur aqua primùm imbecillo igne, dum tota ſtillauerit. Hinc augeatur gradus caloris, vt etiam argẽtum viuum diſtillatione exſpiret, frangatur vas vitreum. In imo vaſis maſſam argenteam cõſpicies partim cinereo, partim rubro ſubobſcuro colore tinctam: Tandem reduc in corpus. Hoc argentum etſi nondum mutauerit colorem, neque ſit aurum, purius tamen eſt & ſolidiùs quàm naturale argentũ, ipſiusq; humidum magis definitum. Idcircò in examine auri ſcilicet cementi ægerrimè nec niſi repetitis ſæpiùs diuellitur. Quin etiam ſolutum cùm fuerit ab aqua acri ſeparationis, ramenta quædam auri puri ſubſidere conſpicies. Hoc ſigno totam argenti maſſam in aurum mutari poſſe iudicabis, cùm ſit eadem totius, quæ & partis ratio. Hoc opus maturationis fructuum ſpeciem quandam gerit. Cùm primùm enim vuæ mātureſcunt

Exemplũ probabile.

grana quædam nigro colore perfuſa conſpicies, cætera autem ſine vlla coloris mutatione, quæ tamen præcedẽte & continuato calore maturatione peracta, nigra ſunt omnia. Sic ſi idem argentum ſæpius ſoluatur ab eadem aqua acri, eique admiſceatur argentũ viuum ſolutum, & diſtilletur aqua, & exſpirauerit argentum viuum & maſſa ſubſidens in corpus reducatur, tota in aurum mutabitur Varios etiam ſubinde colores coctiones reiterando contrahet, dum tandem rubeus, ſplendidus, fixus & inpermutabilis color apparebit; qui perfectæ concoctionis ſignum eſt. Sed magna in reductione in corpus adhibenda erit diligẽtia, ne nimiũ decidat põdere, alioqui totum ferè argentum in ſpiritus aquarum acrium in reiteratione operis in vaporem euaneſcet, nec aliud periculum in hoc experimento pertimeſcendum. Intertrimentum hoc euitare poterunt ingenioſi, neque ratio ſuadet omnia in vulgus profundere. Hæc agendi methodus etſi à

Calores diuerſi cõcoctionis ſignum.

Argentum euaneſcit cum aqua forti niſi ab artifice perito retineatur.

Cauſę mutationis Lunæ in Solem.

ſuperiori

ſuperiori diuerſus ſit, tamen in vtraq; eadem cauſa, idemq; eſt effectus. Hoc enim tantùm agitur, & ſæpè dictum ſæpius etiam repetendum eſt, vt omnis aliena ab argenti viui natura impura ſubſtantia à metallo ſecernatur, ſolaq; argenti viui ſubſtantia pura ſuperſit, quæ concoquenda & definienda eſt, dum colorem citrinũ contraxerit, ſignum perfectæ concoctionis. Atqui hoc experimento & argenti methodo hæc omnia prętantur. Certum enim eſt ſolutione cuiuſcunque corporis miſti in fluidam cõſiſtentiam ab aqua heterogeneam & impurã omnẽ ſubſtantiam excerni. Hoc exemplo ſalis communis atri & impuri demonſtratur, qui ſolutus in aquam ab aqua impuritatem omnem in vaſis imo derelinquit. Qui autem in aqua clariſſima effuſus & ſolutus eſt, ſi agente calore incraſſetur, niueus conſpicietur. Secretioni autem huic adiumento erit argenti viui ſubſtantia pura, ipſum enim quod ſuæ naturæ eſt, retinet, alienum reſpuit. Et in reductione poſt coagula- **Sal purgatur ſolutione.**

tionem, quod heterogeneum & impurum eſt, abit in fæcem. Quod verò purũ eſt, liquatur & in canaliculã ferream proiectum in metallum frigore concreſcit. Vis autem ignea aquę acris definit & concoquit humidum: terreum autem argenti, quod actu eſt album, potentia rubrum, per operis reiterationem rubeſcit, ſuumque humidum tingit in citrinum, & hic color eſt indelebilis, eſt enim radicitus infixus. Sic argentum ab ijſdem cauſis, quibus & in ſuperioribus agendi methodis, in aurum tranſit. Cum enim ſenſim illi accidentia auro propria accedunt per præparationem, tandem auri formam contrahit. Omne enim corpus ſub certa quantitate ſtans apprehẽdit ad ſe formã in momento. Argentum autem, quod propiùs ad auri naturam & miſtionem accedit, quàm reliqua metalla, facilius hac methodo formã auri ad ſe trahit: cætera ægerrimè: ſed excernendum prius eſt ab illis argentum viuum fluidum, quod cum calce auri concoctum in aurum mutari poterit.

terit. Hanc argenti in aurum mutationem hoc experimento noſtro didicimus, à ſimilitudine ferri in æs. Soluatur vitriolũ in aquam ab aqua, in hanc aquam ferri ramenta proijciantur, ferueat aqua vſq; ad conſumtionem tertiæ partis illius, ſub diuo relinquatur, ſubſidebit in imo vaſis ferrũ & vitriolũ. Effundatur aqua clara, immittatur alia. Hoc repetatur ſæpius, dum tota vitrioli ſubſtantia ſoluta in aqua, nec non impuritas ferri effuſa ſit, conſpicies in fundo puluerem rubrum, qui in foliũ liquatus & in canaliculã proiect⁹, in æs puriſſimũ concreſcet. Si quis omnia hæc accuratiùs perpenderet experiendo & manũ operi admouendo, lucrũ inde non minimum captaret, & vberiùs quidem, quàm alia aliqua arte conſequeretur, ſi modò op⁹ rectè perageret. ¶ Verùm hæc eò à nobis ſcripta non ſunt, diteſcendi vt artem doceremus, ſed vt veram eſſe eam demõſtraremus. Hic enim finis eſt & ſcopus noſtræ Apologiæ. Scio tamen plures tanto comparandarum opum æſtu fla-

Mutatio ferri in æs.

Effectus ſuperiùs dictorum.

Finis Apologiæ huius.

grare, vt nullam aliam ob cauſam Argyropœiæ & Chryſopœiæ incumbendum eſſe putarent: perpaucos video, qui ſpreta opum immenſitate, quã hęc ars ſuppéditare poteſt, paucis & neceſſarijs contenti admiranda Dei opera non ſolùm in plãtarum & animalium ortu, ſed & in mutorum & inanimorum horum corporum diſſolutione & miſtione contemplari deſiderent, quæ hac arte inueſtigando oculis conſpiciuntur & manibus palpantur. Illis famelicis & auri ſitientibus vt ſatisfiat, horum autem pijs deſiderijs vt prouideatur, & in vniuerſum omnibus huiuſce artis percupidis & amatoribus, ſi me, quibus operibus incumbẽdum ſit, conſuluerint, dicam ingenuè & bona fide, & quod mihi, idem quoque illis conſultum eſſe velim. Magna equidẽ ſunt, quæ ex præſcripta priori methodo aggredienda verè & apertè demonſtraui, quæque ſi ad exitum perducantur, magno cum fœnore prouentura ſint. Verùm omnia hæc laborioſa, tædioſa admodũ & difficilia, ſiue argentũ

Conſiliũ authoris.

viuum

viuū à corporibus metallicis arte ſumma eruendum ſit, ſiue vulgare præparandum, vt neceſſe eſt, ſeu argento & auro vis quædam ignea accerſenda ſit, quæ in argentum viuum agendi facultatem habeat, & illud coquendi: ſeu argentum viuum cum auro tam arctiſſimè per exiguas portiunculas miſcendum & vniendum ſit, vt in vaporem vtrumque ſimul ſurſum feratur igne agente & in vas recipiens in argenti viui formam delapſum coire oporteat, ſeu argentū ſumma præparatione præcedente ſine ſemine in aurum mutandum ſit. Præterea in hac priori methodo pluribus opus eſt vaſis, fornacibus, aquis, oleis & quam plurimis alijs rebus. Sed & hæc non ſine magnis ſumtibus fieri poterunt, priuſquam quod quæſitum eſt, verum eſſe experientia comperiatur: multa enim in tractandis vaſis pericula ſolent incidere. Inſuper & hæc omnia aſſiduam operā ſine intermiſſione deſiderant. Et ſi illis incumbendum ſit, propriæ profeſſionis partes & functiones deſerendę ſint ne-

Incōmoditates prioris methodi.

ceſſe eſt. Atque hinc quod maius malum video, bonorum virorum exiſtimationi plerumque detrahitur. Tandem ex tam multis & aſſiduis laboribus, opera & oleum, vt dici ſolet, teritur plerunque, niſi ab artifice ingenioſo & maximè experto adminiſtrentur, qui etiam in cauſarum naturalium cognitione verſatus ſit, vt errorem, ſi primùm voti compos non extiterit, emendare poſſit. Neque tamen hæc damnanda aut contemnenda ſunt, quippe quæ ad altera concipienda & capeſſenda aditum facilimum præbitura ſint. Sed de ijs ita ſentiendũ eſſe puto, vt nihili æſtimãda ſint, ſi chryſogoniæ ſeu ſemini noſtro aurifico comparentur. In huius inueſtigatione cæteris omnibus exploſis Argyropœiæ ſtudioſos omnem operam collocare oportet. Cognitis enim paucis, quæ tantopere & iure quidem occuluerũt veteres, cætera nullius vel minimi laboris æſtimanda ſunt. Sunt autem quæ celauerũt, tria hæc, Materia, cauſa efficiens & loc⁹, quibus nomen propriũ non

In ſolius ſeminis aurifici inueſtigatione incumbendum.

Tria à veteribus celata.

non impoſuerũt, ſed inueſtigantes ad naturæ opera relegauerunt, & rectè quidem. Materia ex qua triticum generatur, eſt triticũ & humor ex terra & aqua miſtus: Cauſa efficiens partim eſt inſita grano tritici, partim eſt externa, nempe calor ſolis in aere circumambiente. Locus eſt terra: ſic in Chryſopœia materia ex qua ſemen aurificum generatur, eſt aurum, & ſuum argentũ viuum: hanc materiam barbaro nomine appellarunt, REBIS, quod ex bina re primum componitur, quæ tandem coctione diuturna futura ſit vna ſpecie & numero. Cauſa efficiens eſt partim vis inſita in auro, partim calor externus, qui calorem ſolis æmulatur. Locus eſt fornax, quam Athanorem appellant, cum ſuo tripode arcanorum & ouo vitreo, quo includitur materia. Humor è terra & aqua miſtus calore ſolis & aeris circũambientis agente diſſoluit granum tritici, quod corrumpi vulgò exiſtimatur, vt ſuperius diximus. Diſſolutionem aut corruptionem ſequitur germen, quod

Ortus ſeminis aurifici naturalis eſt nõ ſecus ac plantarũ & animalium.

REBIS.

Similitudines in ortu tritici & ſeminis aurifici.

eſt materia ſemini futuro proxima: hinc creſcit, multiplicatur & ſenſim concoquitur, dum ad maturitatem peruenerit: toto hoc temporis curriculo varios ſubinde mutat colores: ſic argentum viuum noſtrũ diſſoluit aurum & diſſolutione peracta generatur germen, quod eſt materia ſemini argentifico & aurifico futuro proxima, quæ paulatim concoctione viribus augetur, dum tandem in maſſam rubram & duram vt vitrum concreuerit. Et hinc puto nomen lapidis illi inditum fuiſſe. Lapis hic vaſe effracto minutiſſimè teritur & incluſus vaſe vitreo luto obſtructo igne excellenti triduo concoquendus eſt, dum in puluerem rubrum ſeu purpureum fixum & igneum abierit, & perfectionem ſummam conſecutus fuerit. In cuius ſuperficie natabit terra impura, quam damnatam & vituperatam appellant, quæ abijcienda eſt. Hoc poſtremum opus trium dierum appellare ſolent. Nec pauciores toto motus tempore colores materia ſeminis noſtri contrahit,

Vnde nomen lapidis.

Terra damnata & vituperata.

Opus trium dierũ.

hic, quàm planta. Quorum tamen tres præcipuos artis periti notarunt : nigrum, album & rubeum. Contracta tamen albedine appellatur ſemen argentificum ſeu Argyrogonia, vim & facultatem habens mutandi argentũ viuum cuiuſcunque generis in argentum purum : ſed maluerunt vlterius progredi, & ſola concoctione continuata aucto calore aurificum ſemen producere. Quemadmodum autem iactis in agros ſeminibus cætera Naturæ committit agricola, dum meſſis tempus aduentarit : Sic Argyropœiæ cultor, vbi primùm vaſi materiam incluſerit: & conuenientem calorem exhibuerit & continuò fouerit, nihil illi laboris impendendum erit, ſed calori committenda cætera, dum ſemen primùm albedinem contraxerit : atque hinc vim & facultatem argentificam, tum demum verò continuata concoctione in puluerem rubrum aurificum prodierit. Huic operi cõficiendo pluribus fornacibus, vaſis, aquis, oleis minimè opus eſt, ſufficit vnica fornax a-

Tres colores in ſemine aurifico dum mouetur.

Pauca ſufficiunt ad artẽ hanc.

pta, aurum & ſuum argentum viuum. Sufficit vnica ad ſummum auri vncia, nec in poſterũ alia adijcienda eſt. Nulla etiam poſſunt incidere pericula. Semel enim incluſo ſemine & calore circumpoſito, nec tangitur, nec loco mouetur, dum ad maturitatem peruenerit. Neq; aſſiduam opus eſt collocare operam, ſed ſolus ignis fouendus, min⁹ deſerendæ ſunt propriæ profeſſionis functiones, ſed magna & admiranda moliendo, nihil agi vulgò putabitur. Sic apud omnes retinebitur plauſibilis exiſtimatio, neq; quicquam illi detrahetur. Porrò ſi lucrum magis expetendũ ſit, quàm admiranda Dei poteſtas in operibus naturalibus, quæ ab eius omnipotentia fluxere, nullus huic pulueri aurifico comparãdus erit theſaurus, quippe cuius drachma, etiamſi ſemel tantùm ortum ſubierit, argenti viui 200. vel plures ex quantitate virium ſtatim igne externo iuuante, conſtringet, & in aurum puriſſimum mutabit. Huiuſce tã admirabilis effectus cauſa eſt vis ignea auro, poſtquàm à ſuo

Admirãdá Dei poteſtas in hac arte.

Diuitiæ.

Vnde effectus hic tã admirabilis.

ſuo proprio humido ſeu argento viuo fuerit ſolutum, longa & temperata concoctione quæſita. Quæ vis cùm primùm in auro ſopita eſſet & potentia tantum, eadem ſolutione & concoctione in actum erumpit: non ſecus ac vis in ouo deliteſcens calore gallinæ excitatur, vt tandem inde pullus oriatur, qui longè nobiliori & præſtantiori forma conſtat quàm ouum. Sic & ſemen aurificum longè nobilius ſuo auro, à quo originem traxit. Vis hæc aurifica per qualitates igneas ſemini longa concoctione quæſitas redundantem argenti viui vulgaris, aut eius, ꝗ metallis ineſt, humiditatem coërcet & temperat, atque ex hoc temperamento imperfecta argenti viui miſtio perficitur, ſtatimque aurea forma illi impertitur. Sed quod magis admiratione dignum eſt, vires illius in infinitum ex reiteratione operis adaugentur. Si enim ſemen illud aurificum ſemel ex auro productum rurſus ſuo humido proprio certa proportione miſceatur, ſoluatur, temperato calo- **Augmentatio virium in infinitum.**

re concoquatur, tandem etiam in puluerem rubrum, & breuiori quidem tempore prodibit, multiplicatis viribus prioribus, & quò pluries opus reiterabitur, tantò celeriùs abſoluetur, & efficacioribus viribus opus augebitur. Nam ceu tritici grana iterum atq; iterum ſata numerum & quantitatem in infinitum augent: ſic ſemen aurificum iterum atque iterum ſolutum & concoctum vires proprias in infinitum augebit. Et vt in ſeminibus plantarum & animalium proprium hoc munus eſt, ſobolem ſuam per generationem propagare, ſic ſemini aurifico hoc proprium eſt, vt primum ſæpiùs ſolutum à ſuo argento viuo & concoctum, viribus increſcat, quibus per miſtionem cum argento viuo vulgari vel metallorum, ſpeciem ſuam auream propaget. Huiuſce incrementi meminit Augurellius ſub finem ſuæ Chryſopœiæ his Verſibus.

Extremo hic igitur prudens ne cede labori,
Nam breuis atque artis minima eſt, ſed diuitis vſus.

Ergò

Ergò vel inprimis fuluo contunde metallo
Confecti paulum medicaminis, idque beati
Pulueris actutum præ ſe vim ferre videbis.
Vel grauidum puro ſemen cum rurſus ab auro
Haud facili, & multa extruſum collegeris arte.
Qui modus ex illis, quæ pridem exegimus, extat
Expreſſus ſatis, & fari non omnia par eſt,
Hinc tu purpurei partem mox pulueris æquam
Immiſce, atque illis lentum ſuccende calorem,
Et geminos illos etiam ſimul excoque menſes,
Quo ſeriem ſpatio cunctam prodire colorum
Peruideas, qualem ternos miratus in annos
Videris, atque breui ſumas, quæ maxima longo
Tempore iam tota quæſiſti ſedulus arte.
Idque iterũ atque iterũ facias, quotiesq; peractũ
Id fuerit, toties vires illius & ipſum
Puluereum exauctes cumulum, namq; ocyus ipſe
Creſcit, & hinc aliam ſumit retinetque priorem
Virtutem creſcentem etiã, nec credere vanũ eſt,
Illam adeò interdum priſcis autoribus auctam,
Ipſius vt tenui proiecta parte per vndas
AEquoris argentum tum viuum ſi foret æquor,
Omne vel immẽſum verti mare poſſet in aurum,
Neptunúſque ſuper diuos ditiſſimus omnes
Tum fieri, & ſtrato luſum Nereydes auro
Ire ſuper, puro ſiccantes ſole capillos
Cærulea, quo non alius color aptiùs auro
Hæret, & æthereo cui plenè conuenit aurum.

Poſtremum hoc hyperbolicè ab Augurellio dictum eſt, vt intelligatur

ortum & propagationem huiuſce ſeminis & auri in proxima materia, ſcilicet argento viuo in infinitum abire. Non ſecus vt in propagatione aliorum corporum naturalium euenire ſolet. Sanè huiuſce ſeminis concoquẽdi & perficiendi ratio adeò eſt æmula naturæ, vt nulla opus ſit arte, vbi primum aurum ſuo humore fuerit miſtum, niſi quod calore proprio & conuenienti fouendum erit ſemen. Idcircò in adminiſtratione aut propagatione ſeminis huiuſce nihil vtilius, quàm aſſiduè in contemplatione operum naturę incumbere. Inficiari nolim recentiores huiuſce artis autores compendioſam magis viam edocere, quæ ſi præſtari poſſit, nec tam facilis eſt, nec cum tanto fœnore habet exitum. Inſiſtamus veſtigiis patrum, qui nuſquam nos aberrare poſſe veriſſimè profeſſi ſunt, ſi naturam ducem ſequamur. Neque tamen ex iis, quæ dicta ſunt, tam facilem exiſtimare artem oportet, vt quiuis eam ſtatim aſſequatur. Nam aurum præparandum eſt, vt ſolutioni

Veterum via facilior & ſecurior quàm recẽtiorum. Ars difficilis eſt.

ſolutioni minimè ſit contumax, & id quidem ſatis arduum. Neque verò exiſtimandum eſt argentum viuum, quod ſoluendi auri obtinet facultatem, eſſe illud vulgare, quod palam à Pharmacopolis aut mercatoribus venit. Cùm enim à corpore, quod ſimilitudine totius ſubſtantiæ aurum referat, & temperamento ſit calido & humido, ſolutionem eiuſdem auri præſtari oporteat, illam quidem ſimilitudinem argentum viuum obtinere negari nō poteſt, temperamento autem eſſe frigidiſſimo certum eſt & maximè indefinito. Sed aliunde nobis argentum viuum arte ingenioſa proliciendum & educendum eſt à corpore pauciſſimis noto, quod natura concoxit, quod etiam ſimilitudine totius ſubſtantiæ aurum magis referat, quàm argentum viuum vulgare, quódque nulla arte, ſed primo quoque contactu & attritu cum auro non minùs coeat & miſceatur, quàm aqua aquæ: Iam contemplare altiùs, quodnam ſit illud corpus. Præterea fornacem, quæ con-

Argent. viuum Philoſophorum non commune eſt.

tinuum & æqualem calorem ſubmini-ſtrare poſſit, pauci norunt. Sed pauciores tripodem arcanorum, & pauciſſimi pabulum caloris, cui æquabilitatem præſtare poſſit. Totum ferè arcanum in gradu caloris conſiſtit. Nam veluti vim pulli effectricem & ouo inſitam, à calore externo ſuperari non oportet, alioqui indureſceret ouum, nec pullum vſquam in poſterum ederet: ſic vis ſeminis futuri, id eſt, auri miſti cum ſuo argento viuo exinanienda non eſt, alioqui non diſſolueretur aurum, nec germinabit, nec fiet materia auro proxima, ſed in aurum calore nimio agente concreſceret: rurſus ſi defecerit calor, laborem artificis fruſtrabitur. Tandem verò puluis hic aurificus in Dei poteſtate ſitus eſt, quem, cui vult, largitur & ſubtrahit, & fruſtra ab ijs quæritur, cui denegatus eſt. Hinc Palingenius in ſuo Zodiaco ait, cum puluerem hunc aurificum viris pijs quærentibus reſpondiſſet Apollo ſub ænigmate & oraculo quodam obſcuro, & hinc ad conuexa cœli euocaſſet, ſic ſubdit:

Fornax philoſophica.

Arcanorũ tripos.

Arcanum in gradu caloris conſiſtit.

Puluis in Dei poteſtate ſitus eſt.

Palingenius.

Tunc

Tunc mentis diuinæ homines oracula cæca
Voluentes animo ancipiti, vix tempore longo
Experti multa & non paruis ſumptibus, illam
Inuenere artem, qua non ars dignior vlla eſt,
Fingendi lapidem æthereum, quem ſcire prophanis
Haud quaquã licet, & fruſtra plebs improba quærit.
Quem qui habet, ille poteſt vbi vult habitare decenter,
Nec fortunæ iram metuit, nec brachia furum.
Sed tanto paucos dignantur munere diui.

Videbor forſan plura dixiſſe quàm quæ ad quæſtionem propoſitã: An ſit ars: neceſſaria fuiſſent. Verùm adeò connexæ ſunt quæſtiones, vt, an eſſet ars, confirmari non potuerit, quin ſimul demonſtretur, quomodo eſſet: Tùm verò quod his, quæ dicta ſunt, velut armis ex penu naturæ depromtis, argumentorum Eraſti aciem oppugnare propero.

Nunc igitur, Eraſte, ad te me conuerto, nunc mihi tecum comminus congrediendum eſt, & rationibus phyſicis opinio tua in re, cuius ignarus es, funditus euertenda eſt. Sed quoniam in omnibus ordo neceſſarius eſt, imò inſtructa vtrinque acie, qui

Vltima Apologiæ pars.

Confutatio argumentorũ Eraſti.

dimicaturi ſunt, plerunque ex ordine opportunè conſtituto victoriam referre ſolent: ſic quem proſternendis argumentis tuis ordinem ſeruaturus ſim, dicam. In primis conuiciis, iniuriis & maledictis, quibus Argyropœiæ & Chryſopœiæ ſtudioſos inſectaris paſſim, cùm nihil aliud præſtare poſſis, nullum à me reſponſum accepturus es. Nihil enim hæc ad veritatis cognitionem pertinent, hæc modeſtum & grauem virum minimè decet, quem opinioni ſuæ contradicentes, demonſtrationum vi & robore conuincere oportet, non vetularum petulantium more acclamare, & furentium hominum ritu excandeſcere. Sanè in multis, quæ tu proponis, in tuam me iturũ ſententiam audies, quod fundamentis demonſtrationum naturalium innitantur. Sed vt omnia magis aperta fiant, opportunum eſſe putaui, ſi quem ante in confirmatione Apologiæ continuata orationis ſerie ſtylum ſeruaui, in refellendis, quæ aduerſus eandem afferuntur ab Eraſto argumentis, poſthac

Ordo in refellendis argumentis Eraſti.

hac

hac mutauero. Nihil enim ad diſcernenda, quæ proponuntur aut enunciantur, vera an falſa ſint, commodius & expeditius eſſe puto, quàm omnia ad Syllogiſmi formam reducere. In his enim, quæ orationis copia dicuntur, plerunque imprudentes decipi contingit, vt pro certis incerta, pro veris falſa & vana amplectantur. At in his, quæ ad formam ſyllogiſmi reducuntur, omnia nuda & aperta ſunt, nullus fucus, nullus ornatus intermiſtus eſt, quibus veritatis lux, tanquam denſiſſimis tenebris immerſa & mens auditoris aut legentis perſtringitur, vt intelligere non poſſit, ſed cæcutire cogatur. Quocirca ab omnibus, quæ confusè, & identidem plerunque, Eraſte, aduerſus Chryſopœiam attuliſti, detrahetur verborum & orationis copia & ornatus, & ad nudam ſyllogiſmi figuram reducentur. Sic ad Dialecticorum normas exacta, veluti aurum, cementi, ſtibij, ſulphuris aut aquæ acris ſeparatoriæ examinibus expoſitum, explorabitur, quantum veri-

Reductio argumentorum ad ſyllogiſmi formam.

tatis aut ponderis in ijs contineatur, & quid de ijs, quę à me in contrarium aduerſus ea afferuntur, ſtatuendum ſit, certò cognoſcetur. Sed antequam ad profligandam Argyropœiam & Chryſopœiam accedis, de natura metallorum, vti in viſceribus terræ ſua ſponte & natura concreuere, diſputas, & Ariſtotelem de materia eorundem diſſerentem tueris aduerſus Georgium Agricolam & cæteros. Quæ autem Ariſtotelis & cæterorum eſſent opiniones, ſupra attigi. Ex his quę verior ſit, certi aliquid pronunciare non auſim: Sed ſit ita, vt vis, & concedatur opinioni Ariſtotelis potius fauendum. Nihil tamen ad quæſtionem propoſitam pertinet, an ſit Argyropœia aut Chryſopœia ars vera, quæ materiam, ex qua proximè in mineris metalla oriuntur, non inquirit: ſed illi aliam materiam argento & auro proximam naturæ liberalitas obtulit, cuius miſtionem imperfectam perficere poſſit cauſa efficiens, vt ex ſuperioribus, quæ dicta ſunt, manifeſtum eſt. Proſequeris

De natura metallorũ in viſceribus terræ.

de

de natura metallorum differens, ipſa eſſe ſpecie differentia, & ductilia eſſe, neque argentũ viuum metallum eſſe profiteris. Ego quoque in hoc tecũ conſentio: Sed quam præcipuam metallo differentiam aſſignas, quod ſit ductile, hanc ego communem omnibus metallis aſſero, vt ab argento viuo & alijs corporibus diſcernatur. Sed quod eſſe ductile ſit differentia ſpecifica, nego. Specificæ enim rerum differentiæ nobis ignotæ ſunt, & loco differentiarum proprijs vtimur. Neque quod ſint ductilia metalla à ſeipſis differunt, ſed quod perfectè magis aut minùs miſta ſint, & quod alia igni exurantur, aut in partes eſſentiales diſtrahantur, alia minimè, vt argentum & aurum. Coarguis deinde chemicos, qui vnicam tãtùm metallorũ ſpeciem ſolis accidentibus differentẽ poſuere. Tibi etiam in hoc, nõ illis adhæreo. Vnumquodque enim metallũ ſpeciem & formam propriam obtinet, per quã ab alia differt, & ab eadem nomen habet. Iam ad argumenta tua progre-

diendum, eorumque diſſolutionem, vt in hac tam celebri diſputatione, quid certò ſit ſtatuendum, intelligatur.

PRIMVM ARGVMENTVM Eraſti aduerſus Argyropœiam & Chryſopœiam.

1. Quæcunque ars ruinoſis fundamẽtis nititur, citò collapſura eſt.

Atqui Argyropœiæ & Chryſopœiæ fundamenta ſunt, metallorum alia eſſe perfecta, alia imperfecta, & hæc mutari poſſe in perfecta: quæ falſa ſunt fundamenta.

Ergo Argyropœia & Chryſopœia citò collapſura eſt.

DE propoſitione nemo ambigit. Aſſumtionem autem hoc probare vis argumento. Quæcunque formam naturalem habent, & per illam conſtant, perfecta ſunt. Vnumquodque autem metallum perfectum eſt & ſua forma conſtat & ab illa nomen habet, for-

& falſum eſt, reliqua metalla eſſe quędam rudimenta auri. Ergò vnũquodque metallũ perfectum eſt. Perfectionem autem maiorem reliqua metalla aſſequi non poſſe, hoc etiam argumẽto probare contendis. Vbi primùm cauſa efficiens naturalis motũ in materia perfecerit, ceſſat, nec amplius aliquid in ea meditatur. Neq; vſquam naturam aliquod metallum in mineris terræ in aliud mutaſſe, & figmentum eſſe, quod de imperfecta horum metallorum miſtione in mineris dixere Chemici. Cùm primùm enim à frigore in metallum denſata fuerit materia, fruſtra coctionem expectari. Cùm igitur natura viliora metalla in nobiliora nuſquam tranſmutarit, minùs etiam ars id præſtare poterit.

Reſponſio ad primum Argumentum.

Reſpondeo ad Aſſumtionem: Metalla non dici alia perfecta eſſe alia imperfecta propter formam, ſed propter miſtionem. Vnumquodque enim per-

Perfecta dicuntur metalla propter miſtionẽ non propter formam.

fectum eſt, ſi formam ſpectemus, quòd per eam vnumquodque conſtet, ſin miſtionem, aliud perfectum, aliud imperfectum. Quod enim imperfectè miſtum eſt, imperfectum dici poteſt, vt ignobiliora metalla, quæ quòd minùs miſta ſint, igne diſſoluuntur: Argentum & aurum, quòd indiſſolubilia ſint ab igne, præſertim aurum, perfecta dicuntur. Sic Ariſtoteles cruditatem, imperfectionem; concoctionem, perfectionem appellauit, libro Meteorologicorum quarto, & tamen quæ ad maturitatem nondum peruenerunt, formam habent ſubſtantialem, qua conſtant & perfecta ſunt, vt vuæ immaturæ. Neq; propterea velim cum quibuſdam opinari, metalla reliqua eſſe quædam rudimenta auri, ſicut in vuis immaturis dici poteſt. In his enim vis inſita efficiens nondum motum ſuum perfecit: in illis ſcilicet metallis, cùm frigore denſata fuerit materia in ſpeciem metalli, motum ſuum peregit natura. Non igitur falſum eſt fundamentum in Argyropœia & Chryſopœia,

pœia, metallum aliud dici perfectum, aliud imperfectum, ſi miſtionem eorũ inuicem comparemus, & aliam imperfectam, & aliam perfectam, & aliã perfectiorem eſſe. Hæc perfectio & imperfectio in vegetabilibus & animalibus, quæ formam habent ſubſtãtialẽ, dici non poteſt. Non enim conſtant per ſolam miſtionem, vt inanima hæc & muta corpora, quæ ſola miſtionis lege diuerſa differunt inuicem, ſed aliquid præſtantius habent, quod ea mouet, vt formam ſuam conſequãtur, vt etiã in ſuperioribus dixi. Quod poſteriori loco dicis, iam perfectum à ſua forma à natura amplius perfici nõ poſſe, nec eandem naturam ignobiliora metalla in nobiliora perficere in viſceribus terræ, concedimus: Nec illis adſtipulantur, qui impeditam fuiſſe naturam dicunt, quod omnia in aurum non tranſmutarit. At non propterea tibi concedimus conſecutionem argumenti tui, ſcilicet arte adiutrice eandem naturam extra mineras terræ, ex ignobilioribus metallis no-

Perfectio & imperfectio in vegetabilibus & animalibus non dici poteſt, vt in ſolis metallis.

biliora metalla producere non poſſe. Quædam enim in ſolius naturæ poteſtate ſunt, vt metalla ex ſuis principijs concreta, quæ ſua ſponte à ſola natura ortum habēt, nullius artis aut alterius indiga. In his omninò imitari naturam non poſſumus, cùm quæ eorum ſit materia proxima & cauſa efficiens, ignoremus. Quædam verò natura ſola ſine adiutrice arte producere nequit, vt triticum. Niſi enim terra excolatur priùs, deinde triticum ſeratur, nō propagabitur. Quædam verò etiam magis ſunt in artis poteſtate, & quæ ſola natura nuſquam efficit, nec effectura eſt ſola, vt quæ arte miſcentur aut diſſoluuntur. Nam etſi omne corpus ex ſinu naturæ prodierit, ex illo tamē nuſquam natura ſola produxit aut producet vitrum. At ars ſubijcit omne corpus naturale igni, qui ipſum exurit & vertit in cinerem, & hinc ex omni cinere vitrum producitur. Sic natura aquam vitæ ex vino nuſquam diſtillauit, ars prolicit eandem. Eadem diuerſorum generum & ſpecierū aquas

Natura ſola quædam non poteſt efficere.

verè

vere permiſcet, quæ nuſquam natura miſcuit. Nihil igitur mirum, ſi natura poſtquam in viſceribus terræ ignobiliora metalla produxerit, ex ijſdem argentum & aurum producere ſola non potuit aut poſſit. Quippe ipſa ſine arte ignobiliora metalla in materiam argẽto & auro proximam diſſoluere non poteſt, nec etiam meditata eſt, nec eandem arti proximam diſſoluere non poteſt, nec etiam meditata eſt, nec eandem arti proximam materiã in mineris ſuis cõcoquere. Aliam enim materiam, aliam cauſam efficientem habet natura. Et ars diſſolutionem hanc ex ignobilioribus metallis in proximã materiam, & eandem necnon argentum viuum concoquere, & miſtionem imperfectam perficere nouit. Ipſa tamen eſt tantùm naturæ adiutrix. Quippe quod omne corpus ſit naturale ſiue agens, vt ignis, quo ars vtitur, ſiue patiens, vt metalla. Hæc opera in vegetabilibus & animalibus ars efficere non poteſt, quod motus in illis non ſit in artis poteſtate, ſed vis inſita ma-

teriæ. At his quæ propter ſimplicem miſtionem aut diſſolutionem conſtāt, cauſæ quæ eas præſtant, ſunt in artis poteſtate, vt ignis, & ea quæ ſunt ignea, & miſtionem hanc inchoare & ſemicoquere vel concoctionem perficere poteſt, vt in lateribus ſemicoctis aut perfectè coctis. Prolixior in huiuſce argumenti ſolutione fui, tùm quod ab eo, tanquam à machina inſuperabili, totam Chryſopœiam collapſuram putaueris, Eraſte, tùm quod multis aliis diſſoluendis inſeruiet. Sed & aliud ſequitur argumentum, quod non minus, quàm hoc totam artem confodere queat.

Cauſæ naturales in miſtione ſunt in artis poteſtate.

Secundum Argumentum.

2

Perfectorum ſpecie nulla eſt commutatio in aliam ſpeciem ſub proximo & vno genere comprehenſam, vt Aſinus in canem tranſmutari non poteſt, quia ſub eodem genere, ſcilicet animalis comprehenduntur.

Atqui plumbum, ſtannum, æs & ferrum, argentum & aurum perfecta ſunt

ſpecie

ſpecie, & ſub eodm genere, ſcilicet metalli comprehenſa. Ergo,

Illa in hæc tranſmutari non poſſunt.

Reſponſio.

Hoc ſecundum argumentum ſæpiùs repetis Eraſte. Sed propoſitionem tuam priorem non indiſtinctè nec ſemper eſſe veram, demonſtrabo. In ſtirpibus enim & animalibus diuerſæ ſpeciei ſub eodem genere proximè comprehenſis concedendam eſſe putabo, quod per ortus & interitus, ſiue generationis & corruptionis motum producantur, & in corruptis aut genitis nullum prius accidens ſenſile ſuperſit. At in miſtis ſimpliciter nego propoſitionem tuam habere locum. Mutatio enim ferri in æs puriſſimum, quàm ſupra docui, contrarium demonſtrat: Et plus fidendum Demonſtrationi, quàm opinioni tuæ. Atqui ferrum & æs ſunt ſub eodem genere metalli, nec fit reſolutio accidentium ſenſilium omninò in illa mutatione, ſed vtrunque ſub metalli forma per-

Mutatio ferri in æs ſine interitu ſpeciei metallicæ.

Argenti in aurum mutatio.

manet. Adieci etiam experimentum à me probatum de argento in aurum mutato, ſine interitu metallicę formę, id quidem difficilius. Idcirco in ferro mutando in æs quiſque nullis aut paucis ſumtibus & facilimè experiri poterit, vt propoſitionem tuam nõ ſemper eſſe veram iudicet. Quid ſi dixero cum Scaligero ouum cum in pullum mutatur, non corrumpi ſed perfici, nec in alterius ſpeciei genus tranſire, ſed formam in eo eſſe actu? Sed eſto, concedatur tibi tua propoſitio, ſed & aſſumtio: an propterea concluſionem tuam tibi concedendam putabis? Nonne ſi Aſinus à cane depaſtus, in ſemen caninum poſt longas mutationes tranſmutaretur, crederes ſemen in canem tranſmutari poſſe? Hoc te negaturum non puto. Quid ſi etiam dixerim, ſtannum, plumbum, æs & ferrum in argentum viuum mutari poſſe, & materiam eſſe argento & auro proximam apud artem probauero, nonne illud in hoc mutari poſſe concedes? Neque enim diſpar eſt ratio. At

Ouũ perfici non corrumpi.

Aſinus mutatur in canem.

diçes

dices forſitan, metalla illa in argentum viuum diſſolui non poſſe. A te quidem qui huiuſce diſſolutionis ignarus es, fieri poſſe nō puto. Negabis etiam argentum viuum eſſe materiam argento & auro proximam. Ego autem id expertus ſum in argento viuo ex ſtanno prolicito, quod ſola coctione in puriſſimum aurum à cauſa efficiente mutatum eſt. Et materiam eſſe proximam argento & auro multis argumentis ſuperius demonſtraui, & ex his, quæ ſequuntur, apertiùs declaraturus ſum. Hoc igitur tuum argumentum nullatenus Argyropœiam aut Chryſopœiam labefactare poterit. Non enim, vt dixi, eadem eſt in omnibus ratio ortus & interitus, quæ ſimplicis miſtionis & diſſolutionis.

Mercurius ex ſola coctione in aurum mutatus.

Tertium Argumentum. III.

Quæ Natura efficit, ars efficere non poteſt.

Atqui ſola natura argentum & aurum generare poteſt. Chryſopœia au-

rum, aut Argyropœia argentum non generare poteſt.

Propoſitionem probas hac ratione, ſi ars eſſet effectrix generationis vt natura, nullum inter hanc & illam eſſet diſcrimen.

Reſponſio.

Ars non eſt cauſa efficiens prolifica, ſed adiuuans.

Reſponſum eſt ſupra primo argumento, Artem tantùm eſſe adiutricẽ & impellentem, omnia autem fieri per cauſas naturales, vt præcipuè agẽtes, & naturam aliquando ex ſe ſola in viſceribus terræ, ex ſua materia metalla producere & eandem naturam ex materia, quam iam produxit, argentum & aurum generare, ſed ſolam id præſtare non poſſe, niſi adiutrice & impellente arte, quæ igne & igneam vim habẽtibus reliqua metalla in materiam argento & auro proximam diſſoluens, poſt concoquit, & à cauſa efficiente perficit, ſi de potentia ad actum promoueatur. Adduxi etiam Exemplum de vitro, quod eſt corpus

pus naturale materia & forma conſtans, quod ex omni materia in cinerem verſa, vi ignis conflatur, quod nuſquam natura ſola efficere potuiſſet, niſi ab eiuſdem cauſis naturalibus ars materiam præparaſſet. Quod igitur ais, naturam ſolam efficere, quæ ars efficere non poſſit, ſi de cauſa efficiente præcipua intelligas, facile tibi concedam: ſi de cauſa adiutrice, minimè. Præcipuè verò in his, quæ ſolam miſtionis rationem & nomen obtinent, vt fuſilibus & liquidis, quæ igne miſcentur.

Quartum Argumentum. IV.

Quod imperfectum inchoatumque eſt, in ſpecie nulla reperitur.

Atqui vnumquodque metallum ſua ſpecie eſt perfectum. Ergo,

Metalla reliqua dici imperfecta aut inchoata non poſſunt, vt in argentum aut aurum mutari poſſint.

Reſponſio ad quartum Argumentum.

Mistura metallorũ imperfecta eſt, nõ forma.

Huic argumento ex ſuperiùs dictis reſpondemus, perfectionis nomen eſſe æquiuocum. Si enim forma & ſpecies vniuſcuiuſque metalli ſpectetur, vnumquodq; eſt perfectum. Si miſtura, ſola auri eſt perfecta: at reliquorum imperfecta. Sed in naturalibus corporibus, ea, quorum humidum eſt indefinitum & definiri poteſt, imperfectũ dicitur. Concoctio enim, inquit Ariſtoteles, eſt quædam perfectio & fructus immaturi priuſquam matureſcant, imperfecti habẽtur, quoad maturitatem, quæ eſt perfectionis ſpecies. Quod autem vua immatura ſub ſpecie naturali reponatur, propoſitionem tuam, Eraſte, euertit. Vuam quidem acerbam & immaturam vuæ maturæ proximam & finitimam eſſe nemo dubitat. Sed argentum viuum vulgare paulò ab humiditate & frigiditate vindicatum, aut quod à metallis arte eductum eſt, magis in natura-

li re-

li rerum ſpecie perſiſtit, magiſque eſt materia argento & auro proxima, quã vua acerba vuæ maturæ: quippe quòd hæc, ſi deſit cauſa efficiens, ſtatim putreſcat, ſi autẽ eadem præſens ſit cauſa, matureſcere niſi longo temporis interuallo non poſſit. At argentum viuum nuſquam corrumpitur, etiamſi cauſa præteriti, quæ illi ortum dedit, fuerit abſens. Hinc ipſum Plinius liquorem æternum appellauit. Vi autẽ efficiente ſemini argentifico aut aurifico inſita, & calore igneo externo iuuante ex eodem argento viuo ſtatim argentum aut aurum concreſcit.

Mercurius nõ corrũpitur.

Liquor æternus.

Quintum Argumentum.

Natura produxit omnes ſpecies propter fines vſusque certos & hominibus neceſſarios.

Atqui ferrum vſui hominum æquè neceſſarium eſt vt aurum.

Natura ferrum aut reliqua metalla non produxit, vt ex his aurum efficeret, ſed vt vſui eſſent hominibus.

Digitized by Google

Reſponſio.

Argumentum hoc etſi verum ſit, nihil tamen ad propoſitam attinet quæſtionem: An Ars ſit, nec concludit, ſi propter vſus varios, natura produxit vnum quodq; metallũ, ex alio aliud generari non poſſe. Diuerſæ enim ſunt concluſiones, & diuerſa concludendi media.

11. *Sextum Argumentum.*

Qui dicunt viliora metalla eadem tantùm ratione ab argẽto aut auro differre, qua æger à ſano homine differt, inſcitè dicunt. At Carbonarij ita ſentiunt. E. Inſcitè dicunt.

Propoſitionem ex eo confirmas, quòd vnumquodque metallũ ab alio ſua propria ſpecie differt. Aſſumtionis probationem retices, ſed ex eo colligendam dicis, quod ſemen argentificum aut aurificum quidam dixerunt eſſe medicinam metallorũ, cuius Geber in ſumma tres ſtatuit ordines, priorem quæ alteraret tantùm, ſecundam quæ palliando tantùm perficeret, poſteriorem & tertiam, quæ omnẽ extra-riam

Tres ordines medicinæ metallorum iuxta Gebrum.

riam ab argenti viui natura ſubſtãtiam excerneret & verè perficeret.

Reſponſio.

Priorem propoſitionem iam tibi cõceſſi, & aſſumptionis authorẽ eſſe Gebrũm in ſua ſumma perfectionis. Sed hos tres medicinę ordines à metaphora ſtatuit. Nam ceu qui ſanus eſt, colorem ægri abiecit, & omnia ſani hominis munera exequitur: ſic metalla viliora in argentũ vel aurũ mutata colorẽ ſplendidũ acquiſierunt, & examina eadem perferunt, quæ argẽtum & aurum. Ex eorundẽ enim ꝑpeſſione formas diiudicari dixi: ſed vnicam tãtùm formã omnia metalla habere, ne ſomniauit quidem Geber, qui metallorum genera in ſex ſpecies diuiſit. Tibi autem, Eraſte, aſſentior, impropriè dictũ eſſe, viliora metalla à nobilioribus differre, vt æger homo à ſano, ſi ex ꝓprijs accidentibus eorum formæ diiudicandę ſint: ſin accidentia eorum communia tantùm inſpectanda ſint, non omnino inſcitè ab ijſdem

Quæ de medicinis metallorũ dicta ſunt, metaphoricè ſunt dicta.

dictam exiſtimabo.

VII. *Septimum Argumentum.*

Materia vnius formæ fieri non poteſt materia alterius formæ, niſi priùs materia in aliam formæ proximę futuræ materiam mutetur. At Chemici hoc non nituntur, ſed communem dicunt eſſe omnium metallorum materiam.

Ex reliquorum metallorum materia argentum aut aurum efficere non poterunt.

Propoſitionem ſic probas. Caro aut ſanguis ſuillus aut quiuis alius nuſquā animæ noſtræ erit cōueniens alimentum, priuſquam in Chylum album, & deinde in nouum aliumque ſanguinē permutetur. Aſſumtionem ex hoc probas, quod Chemici hoc non moliuntur, vt plumbi aut cæterorum metallorum materia ita tranſmutetur, vt fiat argento aut auro materia conueniens & proxima.

Reſponſio.

Propoſitionem priorē cōcedo. In ſupe-

perioribus enim dixi, hanc eſſe naturæ legem inuiolabilem, vt nuſquam alterius ſpeciei indiuiduum ſit alteri ſpeciei conueniens, niſi illud in hoc mutatum fuerit. At aſſumtionem tuã nego, imò nihil aliud moliuntur Argyropœiæ aut Chryſopœiæ periti, quàm vt reliquorum metallorum materia in materiam argento & auro proximam deuergat, eaque à cauſa efficiente moueatur & perficiatur.

Octauum Argumentum. VIII.

Si materia vnius ſpeciei in materiam alteri ſpeciei proximam mutari oporteat, tota illa mutanda erit.

Atqui cum Chemici metallorum materiam in argentum viuum, alij in metallum aliud mutant, non tota mutatur.

Materia metallorum in alterius metalli aut argenti viui materiam mutata, non erit proxima argento, aut auro materia. Nuſquam formam argenti vel auri obtinebit. Priorẽ propoſitionem confirmas argumento adducto de ſuilla carne aut ſanguine, qui nuſ-

quam erit proxima humano corpori materia, niſi priùs in chylũ & ſanguinẽ humanum mutatus ſit. Aſſumptionẽ probas à ſenſuum teſtimonio. Metalla enim mutata in alia metalla aut in argentum viuum videntur eſſe eadẽ materia: nam metalla fuſa videntur eſſe argentum viuum, hoc autem ſine igne eſt liquidum.

Reſponſio

Falleris multum, Eraſte, in ſimilitudine carnis & ſanguinis ſuilli mutandi in ſanguinem humanum, & metallorum mutandorum in argentũ viuum. Illius enim ſanguinis mutatio eſt per corruptionem ſeu interitũ eiuſdem, & ortum Chyli & ſanguinis humani, in qua mutatione omnia accidentia pereunt, & fit, vt dicunt, reſolutio vſq; ad primam materiam, priuſquã fiat ſanguis humanus, nec quidquam ſenſilis materiæ prioris percipitur, non ſecus ac in ligno mutato in cinerem, qui eſt proxima vitro materia. At mutatio metallorum non eſt per corruptionem, ſed ſimplicem diſſolutionem & ſecre-

Mutatio metallorũ non fit per corruptionem, ſed per diſſolutionem ſimplicem.

ſecretionẽ eius materiæ, quæ ab argẽti viui natura eſt aliena: Argentũ autẽ viuum quod cõſpicitur poſt diſſolutionem, non eſt per ortum aut generationem, ſed per ſimplicẽ miſtionem ſub alia noua proportione miſti corporis. In hac mutatione nõ fit reſolutio materiæ metallorum vſq; ad primam materiam, ſed conſpiciuntur ſenſilia quędam accidentia communia priori materiæ metallorum, & poſteriori materiæ argenti viui, in vtraq; tamen mutatione fit interitus prioris formæ & ortus poſterioris. Argenti enim viui forma non eſt forma metallorum. Hæc in Argyropœiæ & Chryſopœiæ confirmatione luculẽtius dicta ſunt, quæ hic repetere ſuperuacaneum putaui. Hac igitur diſtinctione etſi tota metallorũ materia mutata non fuerit, nõ deſinet propterea argentum viuum ex eadem diſſolutũ eſſe materia argento & auro proxima, quod à cauſa efficiente proxima perfici poterit.

Nonum Argumentum. 11.

Si materia metallorũ eſſet materia ar-

gento & auro proxima in mineris terræ, ipſa cauſa efficiente preſente in argentum vel aurum mutaretur.

At nuſquam hoc in mineris receptum eſt, imò poſtquam propria vnicuique metallo materia concreta fuerit & metallum factum fuerit, nuſquã permutabitur.

Metalla non ſunt argento & auro proxima materia aut rudimenta eorum.

Reſponſio.

Nimis tibi incumbendum non eſt, Eraſte, in probatione huius argumenti, quod totũ tibi concedimus eſſe verum in mineris terræ. At ex iiſdem metallis extra minerarum locum argentũ viuum prolici non poſſe à cauſis naturalibus arte adiutrice, & perfici in argentum aut aurum, tibi quidẽ, Eraſte, eſt impoſſibile, quia ignoras nec vidiſti. At his qui ſciunt & experti ſunt, poſſibile & facile. Hæc autem ſuperius demonſtrata ſunt, vt longiori reſponſione opus non ſit huic argumento.

Deci-

Decimum Argumentum.

Quod natura in mineris ſuis non efficit, ars quoq; extra mineras nõ efficit.

At ex miſtione vaporum diuerſæ ſpeciei in mineris vna & eadem ſpecies metalli non oritur, ſed diuerſæ. E.

Ex miſtione metallorum diuerſæ ſpeciei cum argento vel auro extra mineras vnum ſpecie metallum non orietur. E. vana eſt Argyropœia & Chryſopœia.

Reſponſio.

Priori propoſitioni idem reſpondendum eſt, quod aliis argumentis, naturam eſſe præcipuam cauſam agẽtem, artem verò adiutricem & materiam ſubiicientem, vt cauſa efficiens agat in eam: Et eandem cauſam naturalem efficientem arte adiutrice, aliud efficere poſſe extra minerarum locũ, quod in eodem loco ſola efficere non poteſt: ſcilicet metalla reſoluere in proximam argento & auro materiam, quod in mineris ſola præſtare non poteſt. Nihil igitur mirum, ſi ex diuerſis

Cauſa naturalis efficiens aliud efficere poteſt arte iuuante, quod ſola efficere nõ poteſt.

vaporibus diuerſa ſpecie metalla in eiſdem venis oriantur, nec ſi aliud in aliud in eiſdem non mutatur. Nec minùs mirum, ſi ex vulgari & imperfecta miſtione metallorum per fuſionẽ ſuas quæque formas & ſpecies retinent: nõ enim iis legibus coeunt, quibus diximus perfectam effici miſtionem. Poſt hæc à te ſcripta, Eraſte, quę vrgere magis videbantur, & quæ ad ſyllogiſmi regulas reduximus, iiſque reſpondimus, multis verbis diuerſas chemicorũ opiniones de materia metallis proxima in mineris terræ enarras. Sed veræ an falſę ſint, parum refert, quantum ad propoſitæ quæſtionis diſſolutionẽ attinet, An ſit ars. Non enim aurum elaboraturi indigemus materia illa proxima, quæ erat in mineris, priuſquam illa concreſcerent, iam enim diximus, id eſſe impoſſibile, maximè cùm tot & tantæ ſint de materia illa proxima opiniones, non ſolùm inter Chemicos, ſed & inter alios: Sed quærimus materiam argento & auro proximam, quæ eſt argentum viuum vulgare,

Materia proxima metallorum alia eſt in mineris, alia apud artẽ.

gare, quod natura nobis vltrò obtulit, & illud, quod ex metallis arte eruitur. Itaque quæ contra Chemicorum opiniones attuliſti argumenta de materia illa metallis proxima in mineris terræ, ſilentio prætereo, ne in illis confutandis operam & oleum teram. Hęc enim Argyropœiam & Chryſopœiam non oppugnant, quę aliis nititur principiis. Sed iis tantùm argumentis reſpondere propoſui, quibus artem hãc oppugnare contendis. Multa tamen à te doctè ſcripta in refutandis Chemicorum opinionibus non inficiabor, ſcilicet rem nullam verè & perfectè miſtam aut ortam iterum in idem illud reſolui, ex quo proximè miſta ſit vel orta. Neque enim ſi ex pane & vino fiat ſanguis, hic in panem & vinum reſolui poterit. Sic nec metallum in id, ex quo proximè miſtum fuit. Nam etſi dixerimus, metalla in argentum viuum reſolui, non propterea conceſſimus, ex argento viuo in mineris terræ ipſa proximè concreuiſſe, ſed ex alia materia proxima ſoli naturæ co-

Res verè & perfectè miſta non iterum reſoluitur in id, ex quo proximè eſt miſta.

An metalla ex argẽto viuo in mineris concreuerint.

gnita. Fatemur enim generationes nuſquam reflecti, & prorſum ire ſemper, dum tandem extrema diſſolutione ad prima elementa, ſeu ad materiam primam ventum ſit. Hac quoque ratione dixerimus materiam proximā metallis in mineris, non eſſe materiam artis, ſed argentum viuum, quod ex metallis reſoluitur, quod ab efficiente cauſa in argentum vel aurum ſtatim vertitur.

Materia proxima metallis in mineris non eſt materia artis.

Nihil etiam reſpondebo his, quæ contra Chemicorum opinionem de cauſa efficiēte metalla in mineris terræ ſcripſiſti. Hæc enim differt ab ea, quæ materiam noſtram proximā mouet, & perficit extra locum mineratum. Hactenus, Eraſte, obiter allata à te ſunt ſuperiora argumenta aduerſus Argyropœiam & Chryſopœiam, cùm de materia & cauſa efficiente, quæ & qualis vtraque eſſet in mineris terræ, diſputaſti. Quæ ſequuntur argumenta tua aduerſus eandem artem oppugnādam directè & aperto marte tendunt: ea igitur ad ſyllogiſmi formam reducenda

Alia cauſa efficiens metalla in mineris, alia apud artem eſt.

cenda ſunt, vt quid verum, quid falſum ſit iudicari poſſit.

Vndecimum Argumentum. 11

Si lapis Philoſophicus vim & facultatem habet tranſmutandi metalla vel argentum viuum in argentum vel aurum, certa debet eſſe eadem materia & certa præparationis & agendi methodus. Alioqui vana & futilia ſunt, quæ de eo enunciantur.

At qui de eo ſcripſere, nec de materia, nec de modo præparationis, aut agendi methodo inter ſe conueniunt, imò de nulla alia re magis ſunt diſſentientes. E.

Vana & futilia ſunt, quæcunque de eo enunciantur: hinc ſequitur, vanam eſſe Argyropœiam & Chryſopœiam: quippe ignorata materia & cauſa efficiente, ex qua & à qua lapis Philoſophicus conflatur, nihil agitur. Omnium enim operum ſunt fundamenta materia & cauſa efficiens.

Materia & cauſa efficiens ſunt fundamẽta omniū operum.

Reſponſio.

Validiſſimum eſt hoc argumentum

quodque preſſiùs vrgere videtur, præſertim cùm de materia agitur, ex qua ſemen argentificum aut aurificum ꝓlicitur. Non enim omnis materia omnes obtinet facultates & vires, ſed ſua eſt cuiq; propria, & vnica & ſimplex eſt veritatis cognitio, & reuera variæ ſunt de materia opiniones apud Chemicos. Nam & Geber in ſua ſumma perfectionis, medicinam quæ coagulat argentum viuum vulgare, ex ſolis corporibus metallicis prolici poſſe profitetur, vel ex iiſdem cum ſuo ſulphure, vel arſenico præparatis, vel ex ſolo eodem argento viuo. Ex tanto opinionum diuerſarum cõflictu artem arguendi occaſionem aliquam habuiſti, Eraſte, & idem ꝓnunciandi, quod Dauus Pamphilum alloquitur apud Terentium, Quæ res in ſe nec conſilium nec modum habet vllum, eam ſi tu ratione certa poſtules regere, nihili plus agas, quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias.

Variæ Chemicorum opiniones de materia lapidis.

Quod ad agendi modum attinet, non adeò me mouet, modò de mate-

ria aut ſubiecto conſtiterit. Plures e-nim ſunt viæ ad vnum eundemque effectum conſpirantes. Plures viæ progignēdi lapides.

Vtrique tamen obiectioni reſponderi poteſt, materiam argento aut auro producendo proximam, eamque indefinitam ſcilicet argentum viuum, aut vulgare, aut quod corporibus metallicis reliquis ineſt, ſola concoctione egere, vt definiatur & perficiatur: huius autem cauſam efficientem eſſe calorem externum adiuuantem qualitates materiæ proximæ inſitas. Quod ſi materiæ, quam quiſque ſibi elegerit, ad progignendum quem appellant lapidem, vires & facultates igneas accerſere aliqua methodo nouerit, & experientia comprobauerit, iiſdem facultatibus materiam noſtram proximam concoquere & perficere, nihil eſt quod à ſubiecti varietate quiſquam deterreatur. Eò enim tendunt omnia, & tandem in vnum redeunt eundemque effectum pariunt. Nam ſiue pullus ab ouo calore gallinæ fouente edatur, ſiue alio calore ſimili, nihil refert.

Calor externus eſt cauſa efficiens externa adiuuans.

Varietas materiæ nō obſtat.

Argentum poteſt in aurũ mutari ſine ſemine aurifico.

Quid ſi etiam ſine aurifico ſemine argentum in aurum mutari poſſe dixero,& cuius in ſuperioribus patefeci experimentum? Huiuſce enim effectus cauſa eſt vis ignea aquarum acrium, & aliæ cauſæ,quas retulimus. Quod ſi opinionum diuerſitas, & plerunque ex diametro contrarietas ſit argumentum ſufficiens ad damnandam artem, quid magis contrarium, quàm Phyſicorum, Medicorum & Iureconſultorum in ſcholis pugnantes opiniones in pleriſque, de quibus eſt diſputatio? Nónne in Iureconſultorum noſtrorũ Pandectis aliam alius opinionem condemnare ſæpè ſolet, ſuam autem tueri? Nónne in forenſibus iudicijs & iudices & conſiliarios in diuerſas trahi ſententias quotidie experimur, in ijs præſertum quæſtionibus, quæ in iure conſiſtunt? Sed & ex Medicis, qui in conſilium adhibentur, vt morbis ægrotantium conſulant, & remedium afferant, raro videas plures, qui in vnam eandemque eant ſententiam?

Quippe omnia hęc probabilitatẽ tantùm habent, non demonſtrationem. At quodnam ſubiectum ſemini argentifico aut aurifico producẽdo ſibi quiſque elegerit, aut inutile, aut vtile, aut vtilius fuerit, experientia demonſtrabit. Nec ita metuendum erit, ſi aliter ſucceſſerit, quàm ſperabatur, vti contremiſcendum eſt in exhibitione medicamentorum, quæ plerunque hominem capiunt & conficiunt. Neque tamen propterea medicina contemnenda aut condẽnanda erit: ſic nec Argyropœia aut Chryſopœia, ſi, quæ materia Argyrogoniæ aut Chryſogoniæ concipiendæ & demum parturiẽdæ ſumenda erit, quave methodo agendi opus fuerit, obſcurũ ſit. Expertis quidem ad eaſdem inueſtigandas, nulla alia opus eſt arte, quàm experientia. Sed quoniam qui experti ſunt, aut ſcriptis patefacere detrectant, & iure quidem, aut illis fides non adhibetur, niſi coram demõſtrent, quod minùs etiam ferendum eſt, ad naturam eiuſq; opera inquirentes relegarunt. Nam etſi

Probabilitas non demõſtratio in medica ſcientia.

Experientia.

ipſa natura Argyrogoniam aut Chryſogoniam ex ſe ſola nō produxerit, tamen ex ſimilitudine aliorum corporũ naturalium, quæ arte miniſtra natura in lucem edidit, viã demonſtrant, qua illæ in lucem proferri poſſint, & materiam protulit, & methodum agẽdi demonſtrauit, & ſolam manum Artificis expoſcit. Nullũ verius aut vtilius, quã à natura petendum, capiendũ, aut ſperandum eſt cõſilium. Ex illius oraculo in ambiguis & ancipitibus reſpõſa veriſſima referũtur. Hinc videas omnes, qui hanc artem norunt, ad eandem naturã eiuſdemque opera Argyrogoniæ aut Chryſogoniæ producendæ ſtudioſos demittere. Illorum igitur tantùm opinioni ſubſcribo, qui naturam imitantes aurum & ſuum argentũ viuum pro materia aut ſubiecto ſeminis argẽtifici aut aurifici aſſumunt, ſoluunt & concoquunt, dum in lapidem durum coierit, & tandem in calcem aut pulverem rubrum prodierit. Ad reliqua argumenta diſſoluenda progrediendũ eſt.

Natura materiam protulit & methodũ agendi demonſtrat.

Materia lapidis quæ.

Duo-

Duodecimum Argumentum. XII.

Opinatur Eraſtus, & rectè quidem, ſi quid in tota re inſit veri, videri illos propius ad veritatem acceſſiſſe, qui lapidem Philoſophorum ex auro concinnare ſtuduerunt. Ex auro autem produci non poſſe, hoc vtitur argumento.

Vt ex auro fiat lapis Philoſophicus, aurum perfectius reddi oportet, quàm ſit in natura auri propria.

Atqui perfectius reddi nō poteſt. E. Ex auro procreari nō poterit, Ergo minus ex alia materia, Ergo vani ſunt & irriti omnes chemicorum conatus.

Prior propoſitio probatione non eget, cùm manifeſta ſit ſenſibus, nec videamus aurum in natura ſua cæteris metallis aut argento viuo miſtum miſtionem illorum perficere & aurū mutare. Aſſumtionem autem authoritate Braceſci & Rogerij Bacchonis ꝓbas, Eraſte, & ratione & experientia cōfirmas, quæ demonſtrat auri miſtionem adeo ſolidam & perfectam, vt igne diſſolui & corrumpi non poſſit.

Reſponſio ad Duodecimum Argumentum.

Braceſci & Rogerij Bacchonis opinio.

Braceſcus & Rogerius Baccho nec non cæteri huiuſce farinæ ænigmaticè, tropicè, & nullo ordine artem tradiderunt, nec auro nomen materiæ lapidis Philoſophici dederunt, ſed potius cauſæ efficientis & informantis materiam informem, rudem & imperfectam, & ex amborum miſtione lapidi ortum dedere. Sed quoniam materia ſuperat quantitate vt menſtruum in fœtu, aurum verò viribus vt ſemen & cauſa efficiens, noluerunt aurum lapidis eſſe materiam. Quamuis reuera & aurum & ſuum argentum viuum ſit eiuſdem lapidis materia ſcientibus, & intelligentibus, & alterum ſine altero ſit inutile, illud enim agens, vt mas, hoc vt patiens, vt fœmina. Quod autem aurum perfectius igne reddi non poſſit, aut diſſolui & in partes diſtrahi nequeat, concedo in natura propria & metallica ſolo calore igneo. Videtur enim aurum ad extremum perfectæ miſtio-

Aurum vt cauſa efficiens, ſuũ arg. viuum vt materia.

Aurum igne ſolo corrumpi non poteſt.

miſtionis omnium metallorum gradum à natura perueniſſe. Verùm aquis quibuſdam diſſolui & in partes diſtrahi poteſt, & facilè quidem his, qui ſæpe experti ſunt. Diſtillatur enim aqua ex ſale communi, quæ lento igne adhibito diſſoluit ſolam auri tincturam. Tingitur enim aqua calore citrino, cùm prius eſſet alba vt aqua putei aut fontis. Et exhauſta omni tinctura ſubſidet corpus auri album, quod in corpus igne agente reductum conſpicitur argentum. Tinctura autem auri nuſquam in poſterum in corpus metallicum reditura eſt, ſed quod tenuiſſimæ ſit eſſentiæ & in vaporem diſtillatione quibuſdã adiectis feratur ſurſum, & diſtilletur in liquorem, corpus ſpirituale, aut ſpiritum corporeum appellauerunt. Hæc tinctura ab acrimonia quam ab aqua ſoluente accepit, vindicanda eſt, & deinde multis & admirandis vſibus & effectibus inſeruit. Sed quoniam hæc ignoras, Eraſte, nec oculis conſpexiſti, fidem non adhibebis, nec tibi ſimiles. Quod

Aqua ſalis cõmunis diſſoluit tincturam auri ſolam ab auro.

Vſus tincturæ auri.

autem hiſce oculis vidi & manibus palpaui, quòdq; etiam ab Adoleſcente ignaro, me iubente, confectum eſt, maiorem facit fidẽ, quàm tua tuorũq; tibi ſimilium ignoratio, nihilq; ignorandi falſa & inanis tua præſumptio.

Tauladanus. Cùm autem apud Tauladanũ aduerſus Braceſcum diſputantem legiſſes, aurum in natura ſolo igne mutari non poſſe, ſed alijs additis in partes diſtrahi poſſe. Sequenti argumento & dilemmate vteris, vt probes ex auro, ſiue naturam metallicam retineat, ſiue eandẽ exuerit, nihil ad lapidem Philoſophicum pertinere.

XIII. *Decimum tertium argumentum.*

Aurum, quod pro lapidis materia vſurpant Chemici, aut ſolutum in liquorem & ſpiritum, ſubſtantiam & vires auri mutat, aut ſub liquoris & formæ permanet aurum.

Si illud primum, metallum non creabit, quod metalli genus exceſſerit: ſi poſterius, cùm non ſit, nec perfe-

ctius

ctius in natura ſua reddi poſſit, nec exuberantem obtineat perfectionem, eã cæteris metallis non communicabit, nec perficiet ea. E.

Quouis modo aurum pro materia lapidis vſurpetur aut præparetur, metalla reliqua vel argentum viuum non mutabit in aurum. Ergo fruſtra ex auro lapidem Philoſophicum Chemici cõficere tentant.

Reſponſio.

Reſpondeo, ſiue aurum naturam metallicam retinuerit, modò ſit alteratum, ſiue eandem exuerit, perficere poſſe materiam noſtram eidem proximam, id eſt, argentum viuum. In calcem enim reductum aurum naturam metallicam non exuit, non ſecus ac lapis in calcem reductus lapideam formam ſeruauit, quamuis de natura metallica in auro calcinato illæſa veriùs dici poſſit, quàm de lapidea natura in lapide calcinato: huic enim multum, illi nihil in calcinatione de pondere deperit. Sed in vtroque vis

Aurum alteratum poteſt Mercuriũ in ſolem mutare.

ignea calcinatione accerſitur. Cùm igitur calx illa auri admiſcetur certa proportione argento viuo à corporibus metallicis, præſertim ab argento arte prolicito, & certis ignis gradibus vtrunque miſtum concoquitur, fit pugna contrariarum qualitatum in communi materia. Calcis enim aureæ qualitates calidæ ſiccæ ſunt; argenti viui metallorum, frigidæ humidæ: hinc fit temperamentum & noua miſtio & ex hac auri forma ſuccedit. Dixi autem aurum alteratum hanc vim & facultatem obtinere. Nam ſi ſine alteratione eædem in illo qualitates perſiſterent, cùm ipſæ ſint formæ inſtrumenta, per quas ipſa agit, nulla actio futura eſſet, nec noua miſtio.

Calx auri alterati mutat Mercuriũ metallorum.

Dixi autem de argento viuo à metallis prolicito, quod vulgare ob nimiam frigiditatem & humiditatem nimium concoctioni eſſet contumax, nec ab auro ſolùm alterato coërceri poſſet, niſi vnitum idem argẽtum viuũ vulgare & aurum ſimul diſtillarentur,

Mercurius vulgaris & metallicus differunt inter ſe.

vt

vt ſupra dictum eſt in methodo.

Quod ſi, vt altera dilemmatis pars aſſumatur, aurum metallicam naturã exuerit, non minoribus inſtructum erit viribus, imò longè efficacioribus & præſtantioribus, quæ ſolutione à ſuo argento viuo eorumque diuturna & longa coctione vtriusq; quæſitæ ſunt, vt ſit in argentifico & aurifico ſemine, quod in metallum reduci non poteſt, ſed illius miſtione cum argento viuo communi aut eo, quod metallis eſt inſitum, fit vera noua miſtio, & hinc emergit corpus nouæ formæ, quod nec puluis aurificus eſt, nec argentum viuum, aut metallum quod erat prius, ſed aurum, vt ſæpius dixi, & repetere cogor in re tam ſeria tantique ponderis. Sed in his, Eraſte, quæ ignoras, iudicas tanquam cæcus de coloribus, & neſcis quodnam ſit illud argentum viuum, quod ſoluit aurum, neque coctionis modum, nec qua ratione puluis ille aurificus tranſmutationis huiuſce ſit cauſa. Inualidum eſt igitur argumẽtum & dilemma tuum.

Cum naturã metallicam exuerit præſtantioribus viribus eſt præditum.

Eraſtus ignorat auri ſolutionem.

XIV. *Decimum quartum Argumentum.*

Lapis Philoſophicus neceſſariò conſtat in materia, quæ ipſo auro perfectiùs cocta ſit.

Atqui aurum perfectius concoqui non poteſt, nec eſt aliquod metallum æque illo perfectum. Ergo,

Vanus eſt omnis Chemicorum labor.

Reſponſio.

Eraſtus ignorat cõcoctionẽ. Falſa eſt aſſumtio tua, Eraſte, ſed quoniam concoctio hæc poſt veram ſolutionem propria eſt huic arti, quam ignoras, impoſſibilis tibi videtur. Sed ignoratio tua veritati, quæ authoritate præſtantiſſimorum virorum, ratione, experimento & demonſtratione nititur, nihil adijcit nec detrahit.

XV. *Decimum quintum Argumentum.*

Formæ ex materiæ ſinu producuntur ab efficiẽte cauſa inſita eidem materiæ, non aliunde inuolant.

Atqui

Atqui Chemici dicunt, formam in aliena materia fundatam eſſe, & verè à materia perficienda ſeparatam, & per proiectionem formam infundi materiæ informandæ. Quod falſum eſt. Ergo Lapis illorum Philoſophicus à materia perficienda ſeparatus formam materiæ perficiendæ non infundet.

Reſponſio.

Magna eſt controuerſia inter peritiores, an formæ rerum de materiæ ſinu ab efficiente cauſa inſita non aliunde aut externè in materiam migrent. Fernellius Ambianenſis ille Medicus, Medicorum & Philoſophorum huius ſeculi facile princeps, toto priore libro de abditis rerum cauſis, nihil aliud diſputat ſub perſona Eudoxi aduerſus Brutum. Et tandem concludit, ne minimum quidem formæ fuiſſe, antequam in eam migraret, ſed perfecta & conſummata præparatione ſtatim formam in illam materiam cœlitùs immigrare multiſque rationibus,

An formæ ex materię ſinu, vel externè in materiam migrent.

Formas cœlitus in materiam immigrare.

& ex authoritate Ariſtotelis confirmat, non ſolùm in anima hominis, quàm per ſe ſubſiſtere extra corpus, & externè in corpus hominis migrare, & poſt exitum à corpore ſuo rurſus per ſe ſubſiſtere certiſſimum eſt, & nemo ambigit: ſed etiam in animalibus, plantis, & inanimis corporibus. Tu verò contrà ſentis in omnibus his, excepta hominis anima. Sed vtra, an Fernelij, an tua, Eraſte, ſententia in hac quæſtione verior ſit, non eſt diſputandi locus. Concedamus tuam prævalere & priorem huiuſce argumenti tui propoſitionem veram eſſe. Non idcirco aſſumtio eiuſdem argumenti vera erit: quippe quod ex hypotheſi falſa ſumta ſit, cùm ais Chemicos profiteri formam auri ſeparatam eſſe in aliena materia & infundi in materiam informandam. Quod ſi quidam ex ijs ita ſenſerint, ijs adhærere non poſſum: ſed ſic ſe res habet.

Lapis philoſophicus non eſt forma auri.

Lapis philoſophicus, quem tu ita appellas, non eſt forma auri, ſed longè nobilior, etſi vim & facultatem aurificam

ficam non exuerit. Nec enim ſemper neceſſe iſt id, quod informat, formam actu habere eandem, qualem habiturum eſt corpus informandum. Nam quæ ex putrefactione oriuntur animalia ſolum calorem habent opificem. Materia etiam noſtra proxima non eſt forma auri. Sed tam lapis philoſophicus quàm materia proxima ſua forma conſtat, ex eodem tamen fonte promanarunt, & ſimilitudine totius ſubſtantiæ ſeſe referunt: Qualitatibus tamen pugnant contrarijs, ille calidus, ſiccus, igneus, concoctus: hæc frigida, humida, aquea, cruda, & indefinita. In amborum miſtione externo calore agente fit pugna harum contrariarum qualitatum in communi materia, & vtriuſque priores formæ abolentur & noua & aurea eáque vnica forma ſuccedit in miſto ex ambobus corpore. Ex pugna enim harũ contrariarum qualitatum fit temperamentum formæ aureæ conueniens, ſi æquis viribus certauerint qualitates: alioqui ſi lapidis aut pulueris au-

Ex qualitatibus cõtrarijs pugnantibus in communi materia verã fieri miſtionem.

rifici qualitates & vires nimiùm exuperantes eſſent, nō fieret vera miſtio (in qua neceſſe eſt aliam qualitatem non excedere aliam, ſed totum ad tēperamentum reduci) ſed fieret interitus argenti viui. Abiret enim in naturam lapidis, cuius tamē vires infringerentur. Quantæ autem fuerint vires & facultates pulueris aurifici, certò ſciri non poterit, niſi experientia. Proiect⁹ enim nimia quantitate in argentū viuum, ipſum in puluerē aurificum etiā mutabit, viribus tamen diminutum, dumtandem puluis poſtremus non in puluerem, ſed in corpus ductile mutauerit argentum viuum. Tunc enim æqualis erit vtriuſque victoria, ex qua noua auri forma progredietur. Natura autem in miſtis corporibus, quæ ſua ſponte edidit, ita ſe rem habere, nos edocet. Ex miſtione enim terræ & aquæ concurrentibus aliorum elementorum viribus fit lapis, fit & metallum, ſed diuerſa proportionis lege. In hac miſtione formæ, quæ actu elementis priùs inerant, poteſtate tantùm

Vires & facultates pulueris aurifici experientia docet.

tùm

tum inſunt lapidi & metallo, nouaq; & vnica lapidis aut metalli forma ex eorundem miſtione exurgit. Idem & in ijs accidit, quæ diſtillantur vi ignis, ſi qualitatibus cõtrariis æquabiliter pugnent, & verè miſceantur. Exinanitis enim prioribus formis eorum, quæ miſcentur, vnica in diſtillata aqua prodit. Sic nõ aliunde aut externè, vt falsò putas dici à Chemicis, forma infunditur argento viuo ſeu materię proximæ, ſed á proprijs viribus eidem argento viuo & puluceri aurifico inſitis.

Formæ pulueris aurifici & proximæ materiæ à proprijs viribus infunduntur.

Decimum ſextum Argumentum. XVI.

Quod verè transformat, formam materiæ informandæ tribuit. Atqui lapis Philoſophicus fuſus cum metallis non aliter dat illis formam, quàm aqua abſinthii infuſa vitro, quæ formam abſinthij non tribuit vino, ſed odorem & ſaporem. Ergo,

Lapis Philoſophicus miſtus & fuſus cum metallis formam auream illis non impertit.

Reſponſio.

Aſſumptio ex hypotheſi falſa deriuata eſt, neque id artis periti dicunt, neque verum eſt, formam non aliter tribui metallis à lapide, quàm vino ab aqua abſinthij: Sed ex miſtione lapidis cum argento viuo vulgari aut metallorum vi qualitatum contrariarum æquabiliter in communi materia pugnantium formam vnicam impartiri, vt in ſuperioribus dictum eſt.

xvii. *Decimum ſeptimum Argumentum.*

Formæ rerum non agunt niſi in propriam materiam ſubiectam, in alienam minimè agunt, quod non ita dici debet de qualitatibus primis, quæ aſſiduè mutant vniuerſas ſubſtantias.

Atqui lapidis materia alia eſt à metallorum materia. Ergo,

Lapis aget tantùm in ſuam materiam, non item in reliquorum metallorum materiam. Ergò ea non transformabit.

Reſpon-

Reſponſio.

Reſpondeo formas rerum per ſe ſolas non agere in alienam materiam, ſed accita vi primarum qualitatum. Anima enim non agit in alimentũ, neq; ſuum facit, niſi per calorem naturalem inſitum, vt etiam hoc argumento fateris. Propoſitio ergò tua, Eraſte, vera non eſt indiſtinctè, ſed ſi formæ ex ſe ſolæ animaduertãtur. Forma igitur lapidis Philoſophici ſola non agit in metalla aut argentum viuum, ſed vi contrariarum & ignearum qualitatum. Non autem agit vt anima in alimentum per corruptionem & generationem, ſed per miſtionem vtriuſque, in qua non fit accidentium propriorum omniũ reſolutio ad primam materiã, vt in ortu & interitu, ſed prioribus tantùm formis abiectis, conſurgit forma aurea noua, ſi paribus viribus pugnauerint qualitates vtriuſque, lapidis ſcilicet & metalli cuiuſcunque aut argẽti viui. Nec tibi concedimus, Eraſte, propoſitionẽ tuam indiſtinctè. Quod enim ab eodem fonte lapis Philoſo-

Formæ rerum non agunt in materiam alienam per ſe ſolę.

Forma lapidis non agit per corruptionem, ſed per miſtionem.

phicus & argentum viuum & metalla proximè fluxerunt, non eſt aliena materia: ſed fuit eiuſdem generis & quodammodo communis, ſed quatenus formas obtinẽt diuerſas, alia eſt eorum materia.

XVIII. *Decimum octauum Argumentum.*

Sola viuentia informare poſſunt materiam, in qua agunt.

Atqui lapis Philoſophicus caret anima. Ergo,

Informare non poterit argentum viuum vulgare, vel quod metallis ineſt.

Reſponſio.

Lapides & metalla formam non ab anima aliqua accipiunt.

Falſa eſt propoſitio. Lapides enim & metalla ex Elementis proximè orta formam habent, qua conſtant, nec aliqua anima formam illis impertijt, ſed ſola quantitatum propriarum vi externo calore & frigore adiuuantibus, concreuere. Sed & vitrum formam habet naturalem ſubſtantialem, qua con-

conſtat, nec illi ars eandem formam tribuit, ſed ſubiecit materiam igni, qui à naturalium cauſarum efficientium numero abigendus aut diſtrahendus non eſt, & miſcuit materiam, ex qua vitrum eſt formatum. Sic vires aurificæ in lapide Philoſophico accitis qualitatibus eiuſdem igneis, externo calore iuuante, formam auream metallis & argento viuo impertiunt, etiamſi lapis vita aut anima careat. Non enim ijs ſubſcribere poſſum, qui metalla aut ſemen noſtrum aurificum aut argentificum, ſeu lapidem Philoſophorum, viuere dixerunt, quod forſitan metaphoricè intellexerunt, ob virium & qualitatum ignearum excellentiam.

Vitrum formam ſuam non ab arte accepit.

Lapis Philoſophorum caret vita & anima.

Decimum nonum Argumentum.

XIX.

Omne agens naturale aſſimilat ſibi paſſum in ſubſtantia aut qualitate. Lapis igitur Philoſophicus agens in reliqua metalla aut argentum viuum,

aſſimilabit ſibi illa in ſubſtãtia aut qualitate. Ergo,

Lapis philoſophicus agendo in illa non ex ijſdem efficiet argentũ aut aurũ, qui eſt finis Argyropœiæ & Chryſopœiæ, ſed efficiet lapidem, qui nõ eſt ex genere corporis metallici: aut qualitatem & alterationem tantùm inducet, non formam nouam.

Reſponſio.

Lapis Philoſophi nõ agit per generationem aut corruptionem.

Facile eſt ex iis, quæ dicta ſunt ſuperius, propoſitioni reſpondere: nõ enim per generationem aut corruptionem lapis Philoſophicus mutat metalla aut argentum viuum, ſed per ſimplicem reſolutionem & miſtionem, inter quas hoc intereſt. Quod in illis id, quod agit & vincit, trãsformat in ſeſe id, in quod agit, & hoc corrumpitur cum reſolutione omnium accidentium, vt ignis agens in lignum corrumpit ipſum, & quod illius imperio ſubijcitur, in ſeſe conuertit. At in his diſſolutione & miſtione, quę miſcentur non pereunt, ſed permanent, pereuntibus formis prioribus, & vnica noua forma ſuccedit.

Differentia generationis & corruptionis, ac diſſolutionis & miſtionis ſimplicis.

Etſi

Et ſi quid perit, vt in mutatione metallorum, non eſt ex materia argenti viui, ſed ab igne externo vincitur & corrumpitur, & in fæcem, cinerem & vitrum tranſit. Sic lapis Philoſophorum agens in metalla & argentum viuum, illa non corrumpit, neque in ſeſe transformat, nec ſuam illis formam impertit, ſed ex miſtione eorundem cum illo, ſuccedit alia forma, ſcilicet argenti vel auri, ſi qualitates igneæ lapidis Philoſophici & qualitates frigidæ & humidæ argenti viui vulgaris vel metallorum contrariæ æquabiliter pugnent. Hoc enim proprium eſſe dixi veræ miſtioni, vt ex duobus diuerſarum formarum miſtis corporibus, reſultet tertium corpus nouæ formæ. Sanè ſi vires eiuſdem lapidis ſeu ſeminis aurifici in pauciorem argenti viui quantitatem agerent, quàm huius vires viribus illius reſiſterent, hoc in naturam illius tranſiret, ſed miſtum minoris efficaciæ fieret, vt in reſponſione ad decimum quintum argumentum dixi, & ſuperuacua eſſet repetitio.

Lapis Philoſoph. nō corrumpit metalla, ſed per miſtionē nouam formam excitat in illis.

Miſtionis veræ proprietas.

Quod autem de alteratione dictũ eſt, ſic intelligendum eſt, vt niſi lapis aurificus, aut metalla, autargentum viuum contrarijs pugnarent qualitatibus primis non fieret miſtio, ſed alteratio tantùm quædam ſecundum poſteriores qualitates, vt duriciei & mollíciei. Sed omnis Argyropœia & Chryſopœia eò tendit, vt illæſa vi aurifica aut argentifica in ſemine qualitates igneæ intendantur, & quò efficaciores fuerint, tantò numeroſior & locupletior ſuccedit effectus.

Omnis conatus artis eſt, qualitates igneas ſeminis aurifici intédere.

XX.

Viceſimum Argumentum.

Impium eſt credere, Artem aliquid præſtantius efficere poſſe, quàm Deus & natura efficiunt.

Atqui Chemici dicunt, lapidem ſe efficere poſſe, qui ſit auro præſtantior, perfectior & efficacior. Ergo.

Impium eſt credere Chemicos præſtare poſſe, quæ dicunt, per lapidem Philoſophicum.

Reſponſio.

Calumnioſum eſt proponere Chemicos aut conari, aut velle, aut poſſe præſtantius aliquid efficere, quã Deus & natura efficiant: Agnoſcunt enim Deum vt cauſam primam & vniuerſalẽ, rerum omnium authorem & opificem omnipotentem. Qui cùm velit quicquã miraculosè efficere, ſine cauſarum naturalium interuẽtu id efficit: cùm verò naturaliter, concurrit cum iiſdem cauſis naturalibus, quibus iuſſit, vt cum certis legibus & proportione coierũt prima rerum omnium primordia, ſcilicet quatuor Elementa, corpus aliquod naturale materia & forma cõſtans in lucem prodiret, vt & tu alio loco loquens de miſtione fateris, Eraſte. Fatemur igitur, Chemicos nihil prorſus efficere poſſe, ſed omnes omnium rerum effectus ad Deum & cauſas naturales referendos eſſe, à quibus accepti ſunt. Chemicos autem ſubijcere poſſe materiam naturæ vt ipſa agat, negari non poteſt.

Artem nõ agere, ſed Deum & cauſas vniuerſales, artem autẽ ſubiicere materiam.

Agricola cum terram colit, cum ſemina iacit in eandem, non agit, ſed eſt miniſter naturæ. Qui ignem lignis, carbonibus, oleo aut inflammabilibus ſubijcit, non exurit, ſed ignis. Vitrum quod ex cineribus & arena fit, vitrarius non efficit, ſed ignis, cui ſubijcit materiam. Interim tamen hi omnes efficere dicuntur, non velut cauſæ principes, ſed impellentes & adiuuantes. Sic lapidem Philoſophicum aut aurum non efficiunt Chemici, ſed miniſtrant cauſis naturalibus materiam, vt agant in illam. Quód autem ab ijſdem cauſis naturalibus ſubijciente arte aliquod perfectius miſtum produci poſſit, quàm quod natura ſola ſine arte efficit, in ijs, quæ ſolam miſtorum rationem & nomen obtinent, non eſt impium credere: vitrum enim perfectius eſt corpus miſtum, quàm corpus aliquod naturale. Ignis enim, qui omnia corpora naturalia, auro excepto, corrumpit, exurit & diſſoluit, ipſum nuſquam poteſt corrumpere. Sic lapis longè auro eſt perfectior, idq; duplici

Miſtum aliquod perfectius ꝓduci poteſt à cauſis naturalibus arte iuuante.

Cur, & quomodo lapis auro eſt perfectior.

ex

ex cauſa. Prior eſt, quòd ſi miſtionis inuincibilis & indiſſolubilis ratio habeatur, ſolutione & coctione diuturna tam firmam, ſolidam & vnitam miſtionem ſibi comparauit: vt nullum impoſterum imperium ignis in illum habiturus ſit, quantumuis diuturnus & violentus. Altera, quòd ſi qualitates primæ, quibus Philoſophi vires omnes tribuerunt, ſpectentur, igneas ſibi eadem ſolutione & concoctione comparauit, quibus aurum & vitrum deſtituta ſunt, quamuis alioqui perfectiſſimè miſta ſint. Hinc aurum non agit in reliqua metalla, vti lapis Philoſophicus. Cur autem lapis Philoſophicus perfectiori & nobiliori forma conſtet, quàm aurum, iam dixi ſuperiùs. In vniuerſum enim quæcunque corpora naturalia iam miſta rurſus miſcentur, perfectiora ſunt. Pullus eſt ouo nobilor, & animal ſemine, ex quibus ortum habuerunt. Sic lapis aurificus nobilior auro & ſuo argento viuo, ex quibus proximè habet ortum. Quod etiam dicunt, aurum ex argento viuo

Corpora naturalia miſta ſi rurſus miſcentur, perfectiora ſunt.

vi pulueris aurifici formatum perfe-ctius eſſe auro naturali, nec id etiam eſt impoſſibile. Argentum enim viuum omnis ſubſtantiæ inflammabilis eſt expers, à qua forſitan materia, ex qua aurum in viſceribus terræ concretum eſt, non eſt omnino purgata.

XXI. *Viceſimum primum Argumentum.*

Formarum immiſſio in materiam eſt creatio.

At creatio ſolius Dei eſt omnipotentis. Ergo,

Chemici formam auri in materiam immittere non poſſunt.

Reſponſio.

Huic argumento idem quod ſuperioribus reſpondendum eſt, Chemicos ſcilicet formam rebus impertire nec velle nec poſſe. In plantis enim & animalibus vim formatricem ſeminibus inſitam vident: in miſtis verò tantùm corporibus iuſſum & voluntatem Dei vim efficientem eſſe agno-

ſcunt,

ſcunt, quoties elementa certa lege & proportione coierint. Coeunt autem cùm ſubijcit ars materiam, quam vires & qualitates eidem inſitæ, calore externo iuuante, ſubigunt & miſcent, & hinc forma in materiam proſilit.

Viceſimum ſecundum Argumentum. XXII.

Quod natura in vnoquoque genere perfectiſſimum efficit, nec perfectius efficere potuit, aut noluit, ars efficere non poterit. At natura in genere metallorum aurum effecit perfectiſſimum, nec perfectius efficere aut potuit aut noluit. Ergò

Ars aurum perfectius efficere non poterit. Ergò nec ex eo lapidem Philoſophicum, quem auro perfectiorem eſſe oportet,

Reſponſio.

Reſpondeo, vt ad viceſimum argumentum, in miſtis tantùm corporibus miſtionem arte miniſtra & ſubijciente materiam cauſis naturalibus, perfectiorem fieri poſſe quàm in miſtis & ſola natura.

XXIII. *Viceſimum tertium Argumentum.*

Quod natura non tentat, nec poteſt efficere, ars etiam minimè præſtare poteſt.

At natura neque tentat, neque poteſt ſpeciem vnam vnius generis proximi, pmutare in ſpeciem aliam nobiliorem eiuſdẽ generis proximi. Ergo,

Nec ars poterit etiam idẽ præſtare.

Reſponſio.

Idem quoque quod ad ſuperiora reſpondendum eſt. In ortu plantarum & animalium fieri corruptionem prioris materiæ, & reſolutionem omnium accidentium. Idcirco ſpeciem vnius generis proximi in ſpeciem eiuſdẽ generis nobiliorem aut ignobiliorem tranſmutari non poſſe, veluti canem mortuũ non tranſmutari in caprã aut aliud animal: vel plantam vnius ſpeciei in plantam alterius ſpeciei ſub eodẽ genere plantæ (quamuis triticum in lolium & è contra hoc in illud quidam mutari dixerint) ſed fieri reſolutionem

In ortu plantarũ & animalium fit corruptio.

accidẽn-

accidentium vſque ad prima elementa, niſi ex eadem materia poſt multas mutationes producatur ſemen alterius ſpeciei ſub eodem genere.

In ortu autem miſtorum corporum ſimpliciter non fieri corruptionem materiæ, nec reſolutionem omnium accidentium priorum, ſed diſſolutionem quandam ſimplicem relictis accidentibus communibus priori, & poſteriori ſpeciei, & vbi ventum fuerit ad materiam proximam, eam perfici, nec diſſolui nec corrumpi: idcirco nō eſſe neceſſe metalla, quæ miſta tantùm ſunt corpora, in ſpeciem alterius generis quàm metallici, cùm ex his fit aurum, mutari. Hæc autem ex ijs, quæ dicta ſunt, manifeſtiſſima ſunt, nec repetenda puto.

In ortu miſtorum ſimpliciter nō fit corruptio.

Quod autem natura in mineris metalla reliqua non mutet in aurum, etiā reſponſum eſt, in miſtis tantùm ſolam naturam efficere non poſſe, quæ eadē arte miniſtra efficit. Hęc autem omnia ſuperiora & proxima tua argumen-

Natura ſola non poteſt efficere quod eadē arte miniſtra efficit, idq; in miſtis tantùm.

&auri. Eſt enim vis aucta vtrique, grano ſcilicet & auro, ex hoc ſcilicet cùm progignitur lapis: At modus multiplicationis ſiue augmenti diuerſus eſt. In illis enim non niſi ſtato temporis interuallo fit propagatio, in hoc per proiectionem in inſtanti. Hæc tamen auri propagatio plerunque fit progreſſu temporis, vt in priori methodo ſupra diximus.

XXV. *Viceſimum quintum Argumentum.*

Vt ars metalla reliqua in argentum aut aurum tranſmutet, in materiam proximam reducenda ſunt, eique eadem forma inſculpenda, qualem natura inſculpit.

At nuſquam corpus aliquod aut natura aut arte mutatur in proximam materiam, nam corpus animalis non redit in ſanguinem, nec ſanguis in Chylum, nec Chylus in alimenta, ſed etſi ars poſſet retrorſum ire, formam, tamen vt natura, inſculpere non poſſet. Ergo, Ars argentum aut aurum ex metal-

metallis efformare non poteſt.

Reſponſio.

Cõcedimus naturam aut artem nõ poſſe reſoluere metalla aut aliud corpus naturale in proximam materiam, ex qua ſtatim & nullo intermedio ortum ſubierint, neque id neceſſe eſt apud artem. Probauimus enim ſolidiſſimis rationibus & experimentis materiam proximam, ex qua in viſceribus terræ natura ſola gignit argentum aut aurum, nõ eſſe eandem, quam ars ſubijcit naturæ extra minerarum locum. Sed materiam argento & auro proximam eamque etiam naturalem, ſcilicet argentũ viuum tam vulgare, quàm quod potentia proxima ineſt reliquis metallis, & ab illis eruitur, nõ per corruptionem, ſed per ſimplicem reſolutionem, neque iiſdem modis formam argenti aut auri materiæ noſtræ proximæ induci, quibus natura in mineris vtitur. De his enim omnibus nihil certò adhuc conſtat inter authores, qui metallorum hiſtoriam ſcripſere. Fru-

Alia materia & cauſa efficiens arti, alia ſoli naturę in auro cõficiendo neceſſaria.

Non conſtat de cauſa efficiente, materia & modo, quibus natura agit.

&auri. Eſt enim vis aucta vtrique, grano ſcilicet & auro, ex hoc ſcilicet cùm progignitur lapis: At modus multiplicationis ſiue augmenti diuerſus eſt. In illis enim non niſi ſtato temporis interuallo fit propagatio, in hoc per proiectionem in inſtanti. Hæc tamen auri propagatio plerunque fit progreſſu temporis, vt in priori methodo ſupra diximus.

XXV. *Viceſimum quintum Argumentum.*

Vt ars metalla reliqua in argentum aut aurum tranſmutet, in materiam proximam reducenda ſunt, eique eadem forma inſculpenda, qualem natura inſculpit.

At nuſquam corpus aliquod aut natura aut arte mutatur in proximam materiam, nam corpus animalis non redit in ſanguinem, nec ſanguis in Chylum, nec Chylus in alimenta, ſed etſi ars poſſet retrorſum ire, formam, tamen vt natura, inſculpere non poſſet. Ergo, Ars argentum aut aurum ex metal-

metallis efformare non poteſt.

Reſponſio.

Cõcedimus naturam aut artem nõ poſſe reſoluere metalla aut aliud corpus naturale in proximam materiam, ex qua ſtatim & nullo intermedio ortum ſubierint, neque id neceſſe eſt apud artem. Probauimus enim ſolidiſſimis rationibus & experimentis materiam proximam, ex qua in viſceribus terræ natura ſola gignit argentum aut aurum, nõ eſſe eandem, quam ars ſubijcit naturæ extra minerarum locum. Sed materiam argento & auro proximam eamque etiam naturalem, ſcilicet argentũ viuum tam vulgare, quàm quod potentia proxima ineſt reliquis metallis, & ab illis eruitur, nõ per corruptionem, ſed per ſimplicem reſolutionem, neque iiſdem modis formam argenti aut auri materiæ noſtræ proximæ induci, quibus natura in mineris vtitur. De his enim omnibus nihil certò adhuc conſtat inter authores, qui metallorum hiſtoriam ſcripſere. Fru-

Alia materia & cauſa efficiens arti, alia ſoli naturę in auro cõficiendo neceſſaria.

Non conſtat de cauſa efficiente, materia & modo, quibus natura agit.

& auri. Eſt enim vis aucta vtrique, grano ſcilicet & auro, ex hoc ſcilicet cùm progignitur lapis: At modus multiplicationis ſiue augmenti diuerſus eſt. In illis enim non niſi ſtato temporis interuallo fit propagatio, in hoc per proiectionem in inſtanti. Hæc tamen auri propagatio plerunque fit progreſſu temporis, vt in priori methodo ſupra diximus.

XXV. *Viceſimum quintum Argumentum.*

Vt ars metalla reliqua in argentum aut aurum tranſmutet, in materiam proximam reducenda ſunt, eique eadem forma inſculpenda, qualem natura inſculpit.

At nuſquam corpus aliquod aut natura aut arte mutatur in proximam materiam, nam corpus animalis non redit in ſanguinem, nec ſanguis in Chylum, nec Chylus in alimenta, ſed etſi ars poſſet retrorſum ire, formam, tamen vt natura, inſculpere non poſſet. Ergo, Ars argentum aut aurum ex metal-

metallis efformare non poteſt.

Reſponſio.

Cōcedimus naturam aut artem nō poſſe reſoluere metalla aut aliud corpus naturale in proximam materiam, ex qua ſtatim & nullo intermedio ortum ſubierint, neque id neceſſe eſt apud artem. Probauimus enim ſolidiſſimis rationibus & experimentis materiam proximam, ex qua in viſceribus terræ natura ſola gignit argentum aut aurum, nō eſſe eandem, quam ars ſubijcit naturæ extra minerarum locum. Sed materiam argento & auro proximam eamque etiam naturalem, ſcilicet argentū viuum tam vulgare, quàm quod potentia proxima ineſt reliquis metallis, & ab illis eruitur, nō per corruptionem, ſed per ſimplicem reſolutionem, neque iiſdem modis formam argenti aut auri materiæ noſtræ proximæ induci, quibus natura in mineris vtitur. De his enim omnibus nihil certò adhuc conſtat inter authores, qui metallorum hiſtoriam ſcripſere. Fru-

Alia materia & cauſa efficiens arti, alia ſoli naturę in auro cōficiendo neceſſaria.

Non conſtat de cauſa efficiente, materia & modo, quibus natura agit.

& auri. Eſt enim vis aucta vtrique, grano ſcilicet & auro, ex hoc ſcilicet cùm progignitur lapis: At modus multiplicationis ſiue augmenti diuerſus eſt. In illis enim non niſi ſtato temporis interuallo fit propagatio, in hoc per projectionem in inſtanti. Hæc tamen auri propagatio plerunque fit progreſſu temporis, vt in priori methodo ſupra diximus.

xxv. *Viceſimum quintum Argumentum.*

Vt ars metalla reliqua in argentum aut aurum tranſmutet, in materiam proximam reducenda ſunt, eique eadem forma inſculpenda, qualem natura inſculpit.

At nuſquam corpus aliquod aut natura aut arte mutatur in proximam materiam, nam corpus animalis non redit in ſanguinem, nec ſanguis in Chylum, nec Chylus in alimenta, ſed etſi ars poſſet retrorſum ire, formam, tamen vt natura, inſculpere non poſſet. Ergo, Ars argentum aut aurum ex metal-

metallis efformare non poteſt.

Reſponſio.

Cōcedimus naturam aut artem nō poſſe reſoluere metalla aut aliud corpus naturale in proximam materiam, ex qua ſtatim & nullo intermedio ortum ſubierint, neque id neceſſe eſt apud artem. Probauimus enim ſolidiſſimis rationibus & experimentis materiam proximam, ex qua in viſceribus terræ natura ſola gignit argentum aut aurum, nō eſſe eandem, quam ars ſubijcit naturæ extra minerarum locum. Sed materiam argento & auro proximam eamque etiam naturalem, ſcilicet argentū viuum tam vulgare, quàm quod potentia proxima ineſt reliquis metallis, & ab illis eruitur, nō per corruptionem, ſed per ſimplicem reſolutionem, neque ijſdem modis formam argenti aut auri materiæ noſtræ proximæ induci, quibus natura in mineris vtitur. De his enim omnibus nihil certò adhuc conſtat inter authores, qui metallorum hiſtoriam ſcripſere. Fru-

Alia materia & cauſa efficiens arti, alia ſoli naturę in auro cōficiendo neceſſaria.

Non conſtat de cauſa efficiente, materia & modo, quibus natura agit.

XXIII. *Viceſimum tertium Argumentum.*

Quod natura non tentat, nec poteſt efficere, ars etiam minimè præſtare poteſt.

At natura neque tentat, neque poteſt ſpeciem vnam vnius generis proximi, pmutare in ſpeciem aliam nobiliorem eiuſdē generis proximi. Ergo,

Nec ars poterit etiam idē præſtare.

Reſponſio.

Idem quoque quod ad ſuperiora reſpondendum eſt. In ortu plantarum & animalium fieri corruptionem prioris materiæ, & reſolutionem omnium accidentium. Idcirco ſpeciem vnius generis proximi in ſpeciem eiuſdē generis nobiliorem aut ignobiliorem tranſmutari non poſſe, veluti canem mortuū non tranſmutari in caprā aut aliud animal: vel plantam vnius ſpeciei in plantam alterius ſpeciei ſub eodē genere plantæ (quamuis triticum in lolium & è contra hoc in illud quidam mutari dixerint) ſed fieri reſolutionem acciden-

In ortu plantarū & animalium fit corruptio.

accidentium vſque ad prima elementa, niſi ex eadem materia poſt multas mutationes producatur ſemen alterius ſpeciei ſub eodem genere.

In ortu autem miſtorum corporum ſimpliciter non fieri corruptionem materiæ, nec reſolutionem omnium accidentium priorum, ſed diſſolutionem quandam ſimplicem relictis accidentibus communibus priori, & poſteriori ſpeciei, & vbi ventum fuerit ad materiam proximam, eam perfici, nec diſſolui nec corrumpi: idcirco nõ eſſe neceſſe metalla, quæ miſta tantùm ſunt corpora, in ſpeciem alterius generis quàm metallici, cùm ex his fit aurum, mutari. Hæc autem ex ijs, quæ dicta ſunt, manifeſtiſſima ſunt, nec repetenda puto. In ortu miſtorum ſimpliciter nõ fit corruptio.

Quod autem natura in mineris metalla reliqua non mutet in aurum, etiã reſponſum eſt, in miſtis tantùm ſolam naturam efficere non poſſe, quæ eadẽ arte miniſtra efficit. Hęc autem omnia ſuperiora & proxima tua argumen- Natura ſola non poteſt efficere quod eadẽ arte miniſtra efficit, idq; in miſtis tantùm.

Eraſti error. ta, Eraſte, eodem fundamento nituntur, quod iiſdem legibus miſtionem miſtorum & inanimorum corporum metiri volueris, quibus ortum plantarum & animalium, quæ tamen longo inter ſe interuallo diſtare in multis, ſatis, vt opinor, ſupra demonſtratum eſt. Atque hinc ſequitur aliud tuum Argumentum.

XXIV. *Argumentum viceſimum quartum.*

Si aurum per multiplicationem generat aliud aurum ex materia metallorum, ceu grana tritici per multiplicationem generāt plura alia grana, eundem modum & progreſſum temporis obſeruare neceſſe erit in multiplicatione auri, qualem in multiplicatione granorum tritici.

At idem motus aut progreſſus temporis à Chemicis nō obſeruatur, nam per proiectionem lapidis aiunt multiplicationem hanc fieri in inſtanti. E.

Hęc auri multiplicatio fieri aut ſperari non poteſt.

Re-

Reſponſio.

Idem etiam reſpondendum huic argumento quod cæteris, ſcilicet aliam eſſe legem miſtionis ſimplicis in miſtis corporibus, & aliam ortus & interitus in plantis & animalibus. Ex miſtione enim lapidis Philoſophici vi aurifica illi inſita, per qualitates igneas fit miſtio perfecta in materia metallorũ, & hinc aurum, ſeruatis legibus, quæ in miſtione dictæ ſunt. In plantis verò & animalibus fit multiplicatio vi ſeminis vniuscuiuſque ſpeciei. Libenter admittam lapidis Philoſophici progignendi rationem à naturæ operibus exquirendam eſſe, neque ipſum, niſi progreſſu temporis certo & præfinito, produci poſſe. Et quoniam ille ortus eſt etiam per ſimplicem reſolutionem & miſtionem, vires etiam illius in infinitum augeri poſſe, cùm ſit in poteſtate artis, ſubijcere quoties velit eundem lapidẽ naturę, vt rurſus eundẽ ſoluat & cõcoquat. Cauſa igit multiplicationis granorũ tritici eadem cenſenda eſt, quæ

Alia eſt lex miſtionis, alia ortus & interitus.

Lapidis Philoſoph. progignẽdi ratio à naturæ operibus exquirẽda.

Vires lapidis in infinitum augeri poſſunt.

& auri. Eſt enim vis aucta vtrique, grano ſcilicet & auro, ex hoc ſcilicet cùm progignitur lapis: At modus multiplicationis ſiue augmenti diuerſus eſt. In illis enim non niſi ſtato temporis interuallo fit propagatio, in hoc per proiectionem in inſtanti. Hæc tamen auri propagatio plerunque fit progreſſu temporis, vt in priori methodo ſupra diximus.

XXV. *Viceſimum quintum Argumentum.*

Vt ars metalla reliqua in argentum aut aurum tranſmutet, in materiam proximam reducenda ſunt, eique eadem forma inſculpenda, qualem natura inſculpit.

At nuſquam corpus aliquod aut natura aut arte mutatur in proximam materiam, nam corpus animalis non redit in ſanguinem, nec ſanguis in Chylum, nec Chylus in alimenta, ſed etſi ars poſſet retrorſum ire, formam, tamen vt natura, inſculpere non poſſet. Ergo, Ars argentum aut aurum ex metal-

metallis efformare non poteſt.

Reſponſio.

Cõcedimus naturam aut artem nõ poſſe reſoluere metalla aut aliud corpus naturale in proximam materiam, ex qua ſtatim & nullo intermedio ortum ſubierint, neque id neceſſe eſt apud artem. Probauimus enim ſolidiſſimis rationibus & experimentis materiam proximam, ex qua in viſceribus terræ natura ſola gignit argentum aut aurum, nõ eſſe eandem, quam ars ſubijcit naturæ extra minerarum locum. Sed materiam argento & auro proximam eamque etiam naturalem, ſcilicet argentũ viuum tam vulgare, quàm quod potentia proxima ineſt reliquis metallis, & ab illis eruitur, nõ per corruptionem, ſed per ſimplicem reſolutionem, neque ijſdem modis formam argenti aut auri materiæ noſtræ proximæ induci, quibus natura in mineris vtitur. De his enim omnibus nihil certò adhuc conſtat inter authores, qui metallorum hiſtoriam ſcripſere. Fru-

Alia materia & cauſa efficiens arti, alia ſoli naturę in auro cõficiendo neceſſaria.

Non conſtat de cauſa efficiente, materia & modo, quibus natura agit.

ſtra igitur obijcitur, eandẽ materiam & cauſam efficientem, quales ſunt in mineris, aſſumendas eſſe ab arte, ſi velit argentum aut aurum producere.

XXVI. *Viceſimum ſextum Argumentum.*

Chemici dicunt ſe facere aurum naturale iuuando materiam, non ſecus ac agricolæ triticum, aut medici ſanitatem. Atqui Agricolæ & Medici nec materiam nec cauſam efficientẽ præſtare, nec formam conferre, nec triticum gignere, nec ſanitatem efficere poſſunt. Ergo,

Nec Chemici arte ſua argẽtum aut aurum efficere poterunt.

Reſponſio.

Cum tantùm iuuent materiam Agricolæ, Medici & Chemici, propriè & verè non efficiunt, ſed eam tantùm ſubijciunt naturæ, cuius ſunt miniſtri. Cauſæ autem naturales agunt & ſunt principes cauſæ agentes & efficientes. Malè igitur ex propoſitione & aſſumtio-

Ars tacita eſt naturæ miniſtra: natura autem efficit.

tione obijcitur Chemicis, artem argentum aut aurum gignere non poſſe. Neque enim id ſe agere dicunt, nec poſſunt, ſed ſolum naturam & naturales cauſas.

Viceſimum ſeptimum Argumentum. XXVII.

Natura ex ſua propria materia aurũ facit, & eadem à ſuis naturalibus cauſis efficientibus formam ſubſtãtialem auream tribuit.

At ars & initium & finem facit, & omnia externè agit. Ergò, Ars ſubſtantialem formã & inſitam dare non poteſt.

Reſponſio.

Reſpondendum idem quod ſuperiori argumento, artem non efficere argentum aut aurum, ſed naturam ſolam, cuius eadem ars eſt miniſtra, & per eaſdem cauſas naturales, non autẽ ex eadem materia, & cauſa efficiente, quæ ſunt in mineris. **Ars miniſtra naturæ agit per cauſas naturales.**

Viceſimum octauum Argumentum. XXVIII.

In materia reliquorum metallo-

rum, vt ex his fiat argentum vel aurum, vires argentificæ aut aurificæ inſitæ eſſe debent.

At in materia metallorum reliquorum hæ vires non ſunt inſitæ. Ergo, Ex materia reliquorum metallorum argẽtum aut aurum nuſquam fieri poterũt, nec natura nec arte.

Reſponſio.

Vires quædam in materia, quædã in cauſa efficiente. Mercurius eſt diſpoſitus ad patiendum, vt ab efficiẽte cauſa informetur. Vires efficientes aurificæ non in Mercurio ſed in lapide inſunt.

Vires bifariam æſtimantur: Aliæ quæ in materia benè diſpoſita inſunt, Aliæ quæ in cauſa efficiente. Illæ ſunt in argento viuo, tam vulgari, quàm quod corporibus metallicis ineſt, potentia proxima, quod diximus eſſe materiam argento & auro proximam, quod inquam argentum viuum diſpoſitum eſt ad patiendum, & vt ab efficiente cauſa informetur. Efficientes autem argentificas aut aurificas & igneas fatemur non ineſſe argento viuo, ſed pulueri ſeu ſemini argentifico aut aurifico. Ex cuius miſtione cùm eodem argento viuo metallorum aut vulgari, igne externo iuuante, aurum emergit, vt ſæpe dictum eſt. Poterunt

etiam

etiam quædam in quibuſdam ſupplere vicem & munus lapidis aut ſeminis aurifici, vt de argento in aurum muta- to diximus experientia comperiſſe. Verùm id quidem magno cum labo- re, pauco fructu & fœnore, ſi cum ſe- mine noſtro argentifico aut aurifico conferatur.

Quædam etiam ſine lapide in aurũ mu- tari poſ- ſunt.

Viceſimum nonum Argu- mentum. XXIX.

Formæ naturales rebus inſitæ non informant prius aliam materiam ex- tra ſe, quàm illam ſibi propriam effe- cerint. Atqui nec lapis Philoſophicus nec quidquam aliud poteſt materiam reliquorum metallorum ſuam facere: id eſt, argento aut auro proximam. Ergo,

Lapis Philoſophicus non poterit informare reliqua metalla in argen- tum vel aurum.

Reſponſio.

Idem ferè argumentum eſt, quod decimum quintum. Itaque huic vt illi, ne tædioſa ſit repetitio, eſt reſponden-

dum. Sed quod in aſſumtione dicitur, lapidem Philoſophicum materiam reliquorum metallorum ſuam efficere non poſſe, id eſt, reducere ad materiam argento & auro proximam: concedendum quidem eſt, ſi de materia proxima, qualis in viſceribus & mineris terræ, intelligatur, hoc enim eſt impoſſibile: Sed ſi de materia proxima apud artem, id eſt, de argento viuo, falſa eſt aſſumptio. Lapis enim & argentum viuum ex eadem origine fluxerunt, & vtrumque igne eſt indiſſolubile: igitur propter ſimilitudinem totius ſubſtantiæ vtriuſque facilè miſcetur, & lapis aurificus retinet, concoquit, figit & tingit argentum viuum vi qualitatum ignearum, & cùm vtrumque igni non cedat, nec corrumpatur, fit miſtio ſtans & perſeuerans: interim ignis externus agit in materiam à natura argenti viui alienam, eamque exurit & excernit à ſubſtantia argenti viui. Sic mutatum apparet argentum viuum in aurum.

Lapis Philoſophicus & Mercurius ex eadem origine fluxerunt.

Quomodo lapis Philoſophicus trāſmutet metalla in aurum.

::xx. *Triceſimum Argumentum.*

Chemici aſſeueranter ſcribunt fieri non poſſe, vt argentum aut metallum conflet, quiſquis nō explorate cognitum habet, ex quibus & quomodo natura metalla generat.

Atqui hęc omnia ipſi ignorāt. Ergò, Ex metallis aurum conficere nō poterunt.

Reſponſio.

Falſum eſt Chemiſtas dicere, neceſſarium eſſe naturā metallorum, vti in viſceribus terræ à ſola natura concreuerunt, cognoſcere: hoc enim certò ſciri non poteſt, nec quæ fuerit materia illorum proxima, priuſquam ortum ſubierint. Sed natura eorum inquirenda eſt, ex materia & forma eorundem, quæ & qualis eſt poſt eorum à natura ortum, & vti nunc ipſa conſpicimus. Hoc autem ex perpeſſione materiæ iudicatur, & in quibus ex eadem aurū & argentum à reliquis metallis differant. Perpeſſiones autem hæ & differentiæ in examinibus proprijs & igne oculis conſpiciuntur.

Metall[illegible] natu[illegible] ex perpeſſi ne [illegible]mat co[illegible]nd: iu[illegible]cat[illegible]

Sic quæ perfectè aut imperfectè miſta ſunt, iudicio ſenſuum demonſtrantur. Quibus perſpectis ſtatim inquirit huiuſce operis inueſtigator, qui fieri poſſit, vt reliqua metalla eadem, quæ argentum & aurum examina ſubeant. Quod neutiquam præſtari poterit, niſi cognita materia illis inſita argento & auro proxima, & cauſa efficiente. Hæc igitur ſunt, quæ apud artem neceſſaria ſunt, quæque facilè demonſtrari poſſunt, cum iudicium ſenſus de illis fidem faciat: quod non idem de materia metallis proxima in mineris terræ dici poteſt.

Quæ ſcitu ſint neceſſaria apud artem.

XXXI.

Triceſimum primum Argumentum.

Quamuis Chemici ſcirent materiam proximam, & cauſam auri effectricem, tamen in alio loco, quàm in mineris naturalibus aurum facere non poſſent.

Atqui nullum alium locum habent, quàm fornaces. Ergo,

In illis argentum aut aurum efficere non poſſunt.

Reſpon-

Reſponſio.

Falſa eſt propoſitio. Nam & alijs principijs incumbit ars, quàm iis quæ in mineris aſſumit natura: Et alio loco argentum & aurum efformanda eſſe, ſatis ex ſuperioribus conſtat, nec alia refutatione opus eſt.

Triceſimum ſecundum Argumentum. XXXII.

Chemici fatentur: Si natura in mineris naturalibus non tranſmutat viliora metalla in argentum & aurum, Ars Chemica etiam ea non poterit tranſmutare.

Atqui natura nuſquam tranſmutat ea in argentum aut aurum. Vniuſcuiuſque enim metalli materia eſt proxima, quæ alterius metalli non poteſt eſſe materia. Ergo,

Petri Boni Ferra. opinio de cauſa aurum efficiente.

Ars etiam ea non tranſmutabit in aurum.

Reſponſio.

Propoſitio authorem habet Petrũ

Bonum Ferrarienſem. Ait enim, cauſam efficientem in mineris metallorum eſſe ſulphur, aut aliquid ex natura ſulphuris vulgaris: quod ſi ipſum natura coctione à materia metalli cuiuſlibet ſecreuerit, fieri aurum, ſin minùs, imperfectum manere: Idcircò progreſſu temporis ſulphur illud excerni in mineris, dum tandem metallum ab illo omnino purgatum aurum reperiatur. Multa autem eſſe impedimenta in mineris terræ, quibus purgatio illa ſiſtitur & cohibetur.

Improbatur opinio Petri Boni.

Verùm huic opinioni ſubſcribere non poſſum: ſed aliam materiam & cauſam efficientem arti neceſſariam, aliumque agendi modum adhibendũ ſentio, à quibus idem effectus ſequatur, vt probauimus. Itaque ſiue in mineris terræ natura viliora metalla trãſmutauerit aut non tranſmutauerit in argentum aut aurum, malè ſequitur, per alias cauſas naturales, quas diximus, arte iuuante eadem in argentum aut aurum mutari non poſſe.

Triceſi-

Triceſimum tertium Argumentum. XXXIII.

Si ſpecies metallorum permutari non debeant in eandem generis proximi ſpeciem, reſolui ea neceſſe eſt in materiam communem omnibus ſpeciebus eiuſdem generis.

At metalla validiſſimo frigore concreta in mineris, rurſus in materiam communem eiuſdem generis reſolui non poſſunt. Ergo, In mineris magis perfici non poſſunt.

Reſponſio.

Parum refert ſcire metalla in mineris frigore concreta reſoluantur necne in communem materiam. Reſponſum eſt enim ſuprà proximo argumento, artem idcircò oppugnari non poſſe.

Triceſimum quartum Argumentum. XXXIV.

Vt ſpecies eiuſdem generis proximi

tranſeat in aliam ſpeciem eiuſdem generis, neceſſe eſt vt indiuiduum ſpeciei prioris mutetur in indiuiduum ſpeciei futuræ.

Atqui hoc fieri non poteſt. Ergo,

Metalla, quæ certam habent ſpeciem, tranſmutari non poſſunt in aliam.

Reſponſio.

Veriſſima propoſitio, ſed Aſſumtio falſa, ſaltem tibi; Eraſte, impoſſibilis, qui ignoraſti, nec expertus es viliora metalla in proximam argento aut auro materiã reſoluere, nec noſti cauſam efficientem, quóſve effectus ꝓducat.

XXXV. *Triceſimum quintum Argumentum.*

Quæ in benè inſtitutis Rebuſpub. & Eccleſiaſticis legibus ꝓhibita ſunt, ſciri non oportet.

At Chemica ars in iiſdem prohibita eſt. Ergo,

Non inquirenda.

Reſponſio.

Vera quidem propoſitio tua, Eraſte, quæ ta-

quæ tamen non ita generaliter concedēda, quin exceptionem aliquam pati poſſit. Quod ſi æquè vera eſſet tua aſſumtio, obmuteſcerem. Sed vellem te nominaſſe authores ꝓbatiſſimos huiuſce propoſitionis. Quandoquidem eos ex officina tua prodijſſe putabo, cùm palàm hodie & olim à principibus Germaniæ, & quam plurimis viris bonis hæc ars exerceatur. Sceleratis quidem & impoſtoribus, quibus nulla alia cura eſt, quàm fallendi, & fallendo diuitum nares emungendi, inhibendā eſſe eandem artem, Reip. eſſe vtile exiſtimauerim. Interim minimè ferendum eſt, inquirendis naturæ arcanis pijs & probis viris viam occludere, qui nō opum, cum pauco contenti ſat diuites ſint, ſed admirandorum Dei operum iuſto deſiderio ad eiuſdem artis cognitionem alliciuntur. At quod tu de Eccleſiaſticis legibus dicis, reperio contrà in illis eiuſdem artis mentionem aliquam fieri. Eſdras propheta libro 4. cap. 48. Sic ait: Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi

Sceleratis & impoſtoribus inhibendā eſſe artem hanc.

Eſdras lib. 4. c. 8.

Quoniam dabit terram multam, vnde fiat fictile, paucum autem puluerem, vnde aurum fit. Nec omnino improbabile eſt, per paululum pulueris intelligi ſemen aurificum. Thomas autem Aquinas in 22. qu. 77. art. 2. ſic ait: Si per halchemiam fieret aurum verum, non eſſet illicitum ipſum pro vero vendere: quia nihil prohibet, artem vti aliquibus cauſis naturalibus ad producendos naturales & veros effectus, ſicut etiam Diuus Auguſtinus dicit libro de Ciuitate Dei. Sunt & alia teſtimonia plurima, ſed cùm nulla citas in contrarium, hæc enarraſſe ſufficiat.

Thom. Aquin. 22. quæſt. 77. art. 2.

XXXVI.

Triceſimum ſextum Argumentum.

Formæ rerum non ſunt ſeparabiles, ſed in materiam tantùm propriam agunt, non in aliam.

At formæ lapidis Philoſophici & metallorum ſunt ſeparabiles. Ergo,

Forma lapidis non aget in materiam metallorum.

Reſponſio.

Reſponſio.

Idem argumentum quod decimum quintum & viceſimum nonum. Idcirco huic idem quod illis reſpondendum eſt. Qualitates enim quę ſunt in miſtis corporibus diuerſarum ſpecierum, ſi contrariæ ſint, pugnant, & agunt & patiuntur inuicem ſeſeque ad moderationem redigunt, fitque vnum corpus vnius formæ, prioribus exinanitis. Ex pugna contrariarum qualitatum fit noua miſtio & noua forma oritur.

Triceſimum ſeptimum Argumentum. XXXVII.

Indiuiduum vnius ſpeciei non poteſt tranſmutari in Indiuiduum alterius ſpeciei, eiuſdem generis proximi.

Atqui ſtannum, plumbum, æs, & ferrum ſunt ſub eodem genere, ſcilicet metalli. Ergo,

Aliud non poteſt tranſire in Indiuiduum alîus.

Reſponſio.

Repetitum eſt hoc argumentũ. Eſt

enim ſecundum ex ordine ſuperiùs conſtituto. Itaque huic, vt illi, eſt reſpondendum.

XXXVIII. *Triceſimum octauum Argumentum.*

Chemici dicunt, metalla debere reſolui in materiam eorum primam, ſi in argentum aut aurum ea mutari oporteat. At hoc fieri non poteſt. Ergò In argentum aut aurum tranſmutari non poſſunt.

Reſponſio.

Periti Argyropœiæ & Chryſopœiæ de reſolutione in primam materiam diſſerentes intellexerunt de materia argento & auro proxima, quæ eſt argentum viuum, vt iam ſæpè dictum eſt, non de materia ex qua in mineris terræ miſta ſunt.

XXXIX. *Triceſimum nonum Argumentum.*

Quæ artes quotidiè experimentis eſſe probantur, veræ ſunt, vt Medicina, Ars fuſoria & cæteræ.

At Ars Chemica nuſquam experientia aliqua probata eſt. Ergò,
Ars non eſt vera, ſed falſa,

Reſponſio.

Falſa eſt aſſumtio. Nam ſi, Eraſte, experimētum nullum vſquam verum vidiſti, non ſequitur, omnes nihil vſquam experientia verum comperiſſe. Negatiua tua eſt aſſumtio vniuerſalis, quam particularis affirmatiua euertit.

Quadrageſimum Argumentum. XL.

Impium eſt affirmare artem poſſe, quod natura efficit.
Atqui hoc affirmat Ars Chemica. Ergò,
Impium eſt quod affirmat.

Reſponſio.

Falſa eſt aſſumtio. Chemica enim Ars non affirmat aliquid ſe efficere propriè, ſed ſubminiſtrando & ſubijciendo naturę materiam, & cauſam efficientem naturalem efficere dicitur.

Et ita reſponſum eſt ſupra ad ſimilia argumenta.

XLI. *Quadrageſimum primum Argumentum.*

Si hæc Ars eſſet vera, ditaret omnes, qui eam exercerent.

At ferè omnes ex eà ad inopiam penè redacti ſunt. Ergo,

Hęc ars eſt falſa.

Reſponſio.

Vulgò ſolet obijci hoc argumentum, nec validius aliud exiſtimatur ad euertendam Argyropœiam aut Chryſopœiam. Sed huic argumento variè reſponderi poteſt, Omnium ſcientiarum & artium fines poſtremi ſunt varij. Horum primo ordine eſt contemplatio ſola in ijs artibus potiſſimùm, in quibus admiranda Dei omnipotētis Opt. Maximi & ſibi obſequentis naturæ opera non vulgo cognita relucent, in quorum contemplatione mens humana ſatiatur & acquieſcit. Secundo ordine finis eſt, Actio

Varios eſſe ſcientiarum & artium fines.

Actio earundem ſcientiarum aut artium, vt quam quiſque didicerit artem, eam exercendo neceſſarijs miſerrimæ huius vitæ tranſigendæ non careat, & Reip. proſit. Et hos quidem fines, quicunque ſapit, laudabiles eſſe profitebitur: propter quos etiam Argyropœia & Chryſopœia iure expetenda eſt. Illic enim admiranda naturæ arcana contemplari licet, nec qui eam rectè norunt eoſdem famelicos eſſe ipſa vſquam permittet. Fines ſcientiarum & artium laudabiles.

Verùm alius eſt artium finis vituperandus & damnandus, ſcilicet auri ſacra fames, & habendi inſatiabile deſiderium. Poſtremum hunc finem, Eraſte, falſum, exiſtimaſti eſſe verum Argyropœiæ & Chryſopœiæ finem. Nam ſi Medicinæ, quam profiteris, tibi is tantùm ſcopus eſt, vt ditior fias, non vt Reip. aliquam vtilitatem afferas, minimè laudandus eris. Ex falſa igitur propoſitione aſſumtionem & concluſionem falſam & vitioſam eſſe certum erit. Sed e- Qui finis artium & ſcientiarũ vituperandus ſit.

Veritas & falſitas artis non ex opũ copia aut inopia, ſed ex ignoratione artis iudicanda.

ſto, concedatur finem Argyropœiæ & Chryſopœiæ eſſe opes & diuitias, ex illarum tamen copia aut penuria, vera an falſa ſit ars, diiudicari non poterit. Nam argumentum tuum eſt à poſſibili, quo aliqua neceſſitas non inducitur. Si enim ex ignoratione huiuſce aut alterius artis, qui eam exercuerit, pauperior euaſerit, non arti, ſed ignorationi artificis imputabitur. Nec tamen propterea ars aut falſitatis aut impoſſibilitatis coarguenda erit. Sin ab ingenioſo & perito exerceatur, nihil illi ex operibus deerit, & ſiue pauco contentus fuerit, nec niſi quantum rei familiaris neceſſitas poſtulabit, (qui ſapientis verus eſt ſcopus) ſiue opibus ſe profluere & ſuperbire, re ipſa demonſtrauerit (qui inſipientis eſt finis) veritas artis deprehendetur.

Imperiti artis pauperiem facere ſolent. Difficultas artis.

Sed quoniam vt plurimum hæc ars ab imperitis tractatur, mirùm non eſt, ſi ipſa pauperiem facere dicatur. Sanè niſi ab expertis edoceatur, & re ipſa demonſtretur, vix niſi longiſſimo tem-

tempore ad eam perueniri poteſt. In ſummâ, ſi Argyropœiam aut Chryſopœiam exercentes ad inopiam rediguntur, non artis falſitas, ſed turpis illorum ignoratio cauſa eſt inopiæ.

Quadrageſimum ſecundum Argumentum. XLII.

Quæ à grauibus & probatiſſimis viris ars nec cognita nec probata eſt, ars non eſt.

At grauibus & probatiſſimis viris chemiæ ars non eſt probata. Ergo,

Ars non eſt.

Huic argumento adijcis aliud ſimile,

Quadrageſimum tertium Argumentum. XLIII.

Quæ nouę ſunt Artes, non ſunt Artes.

Atque ars Chemica quatuor aut quinque antehac ſecula non excedit. Ergo,

Non eſt Ars.

Reſponſio.

Si Hippocratis, Ariſtotelis, Galeni & cæterorum antiquorum Philoſophorum & probatiſſimorum virorum ſeculis hæc ars incognita fuit, vt ars, nec etiam ab ijſdem probari aut improbari potuit. Nec quod forſitan tantæ ſit antiquitatis, vt putas, idcircò ars non eſt dicenda. Nam & nauticæ pixidis, tormentorum bellicorum, & Typis excudendorum librorum artes vetuſtati incognitæ fuerunt, quibus tamẽ artibus antiquitas nihil par habet. Artes tamẽ ſunt & veriſſimæ. Nec minus his omnibus veriſſima eſt & admiranda Argyropœia & Chryſopœia, quæ etiam cognita eſt viris probatiſſimis, & in naturalibus Philoſophiæ præceptis peritiſſimis, licet paucis, inter quos primas partes tenet Geber, quem, tu Eraſte, idolum Chemicorum appellas. Verùm definitionibus, diuiſionibus, cauſis & effectibus, & certis præceptionib⁹ è phyſicis petitis artem veriſſi-

Nouæ quædam artes veteribus præſtantiores.

Geber artem hanc eſſe veriſſimam ꝓbauit.

veriſſimam eſſe probauit. Plura tamen dicta eſſe ab eo comminiſceris, eaq; redarguis, quæ nuſquam ſomniauit.

Hæc ſunt argumenta tua, Eraſte, quibus non ſine contumelijs, iniurijs & ira aduerſus Chemicos pugnaſti, anno, vt ſcribis, milleſimo quingẽteſimo ſexageſimo ſexto, menſe Auguſto. At cùm deferbuiſſet ira tua, & ab egregio & docto viro, vt ſcribis, argumenta quædam opinioni tuæ aduerſantia propoſita eſſent, ijs reſpondiſti ſub finem huiuſce diſputationis, & modeſtius quidem, vt videtur, quã ſuperioribus argumentis.

Eraſtus impugnauit Chemiam anno 1566.

Oſtendit tibi is, vt ais, argentum viuum ab auro prolicitum, & ex cæteris metallis prolici poſſe profitetur, nec multum aduerſaris. Sed quod argentũ viuum vel vulgare vel ab imperfectè miſtis metallis reductum ſit materia argento & auro proxima, negas. Et quamuis ita ſe res haberet, tamen arte in argentum aut aurum mutari poſſe inficiaris: fateris tamẽ argentũ viuum ex auro reductum facile & celeriter in

Mercurius ex auro prolicitus.

Quædam concedit Eraſtus, quædam autẽ negat.

aurum concoctione poſſe redire. Argentum autem viuum, quodcunq; ſit, non eſſe materiam argēto & auro proximam, hinc conijcis, quod vnūquodque argentū viuum ſit tantùm Indiuiduum ſuæ & propriæ ſpeciei, & quod alterius ſpeciei Indiuiduum nuſquam eſſe poſſit. Vt ſi ex plumbo arte proliciatur argentū viuum ſit Indiuiduum plūbi, ſi alterius, ſit eiuſdē Indiuiduū. Vt id conformes, ſimilitudinem adijcis in ſanguinibus, qui à diuerſæ ſpeciei animalibus fluxerunt, qui omnes ſeſe colore referunt, & idem ſanguinis nomen obtinent, ſed non eandem rationem, naturam & ſpeciem gerunt. Sed & in carne & multis alijs rebus eiuſdē nominis exempla adfers: hinc conficis: Si argentum viuum vulgare aut quod à metallis prolicitur, non eſt materia argento & auro proxima, ſiue eorūdem Indiuiduum, vanos eſſe omnes omnium Chemicorum conatus, cum nulla materia poſſit motu à cauſa efficiente formam certam apprehēdere, niſi formæ huic ſit potentia proxima.

Sanè

Sanè ex multis, quæ aduerſus artem hanc attuliſti argumenta, nullum hoc veriſimilius eſt, quodque magis vrgere videatur, ſed cui tamen facilè ſit reſpondere. Nititur enjm hoc argumentum tuum ſimilitudine nominis, non rei aut ſubſtantiæ. Argumenta hæc omnia à ſimili plus ad illuſtrandam probationem quàm ad illam ſtabiliendam proſunt. Nam ferè omnia infirma argumenta à ſimilitudine ducunt, cùm nulla ſit tanta ſimilitudo quæ per omnia extendatur. Nullam autem neceſſitatem inducunt, ſed vt auditores vel legentes ſeſe obſequentes dictis aut ſcriptis reddant, maximè accommodata ſunt: idcircò nullis argumentis facilius incautos decipi & falli contingit, quàm ijs, quæ a ſimilitudine rerum ducuntur.

Argumēta Eraſti ferè omnia ad probationem ſtabiliendam non proſunt nec neceſſitatē inducūt: quia à ſimili ducūtur.

Huic igitur argumento tuo à ſimili petito, Eraſte, ſic reſpondebo. Materia remota & proxima eodem nomine appellari poſſunt, non eadem ratione cenſeri: vt puta ſanguis ſuillus eſt materia remota carni humanæ, ſanguis

Reſponſio ad vltima argumēta à ſimili petita.

humanus proxima, & tamen vterque nomen habet ſanguinis. Sed ſanguis ille ſuillus nuſquam erit materia proxima carni humanæ, niſi multis mutationibus in ſanguinẽ humanum mutatus ſit. Diſcrimen hoc materiæ proximæ & remotę, etſi verum ſit in ſanguine ſuillo & humano, non tamen hinc ſequitur, argentum viuum vulgare, aut quod ex metallis arte prolicitur, aliud eſſe materiam remotam, aliud proximam argento & auro. Probauimus enim ex ſuperioribus omne argentum viuum eſſe argento & auro materiam proximam & ſola coctione differre: & quò plus fuerit decoctum eò propius eſſe eorundem indiuiduũ: nam veluti cineres ex quibuſcunque herbis aut lignis aut alijs rebus exuſtis, ſunt proxima vitro materia, tametſi ex diuerſorum generum aut diuerſarum ſpecierum corporibus ꝓdierint: ſic & ex quibuſcunq; corporibus argenti viui materia diſſoluta fuerit, erit proxima argento & auro materia.

Hæc etſi validiſſimis argumentis proba-

probauerimus tum ex ſimilitudine totius ſubſtantiæ, tum ab accidentibus proprijs vtriuſque communibus, tantò tamen verius eſſe exiſtimandum erit, quantò certum eſt argentum & aurum finem eſſe & periodum naturæ metallicæ; non ſecus ac vitrum finem omnium corporum naturalium. Finē dico, quod ignis illa diſſoluere aut corrumpere non poſſit, ſed omnem vim artis tolerent, atq; eadem ſemper perſiſtant, quod propriè de auro & vitro dici oportet: ſed illud à natura ortum eſt, hoc ab arte elaboratum: hæc de cæteris corporibus ita dici non poſſunt, quæ non ſunt proxima & impermutabilis materia, ſed aſſiduis mutationibus obnoxia. Argentum autem viuum à ſua cauſa efficiente nihil aliud fieri poteſt, quàm argentum aut aurū, ceu cinis igne violento agente vitrum.

Aurum & argentum finis naturæ metallicæ: vitrū eſt finis omniū corporum naturalium.

Omnia igitur argumenta tua, quæ ex diſcrimine corporum eiuſdem nominis, ſed diuerſæ rationis, attuliſti Eraſte, hac diſtinctione euertunt, quod corporum, quæ ſunt eiuſdē nominis,

Diſtinctio naturæ corporum eiuſdem nominis, ſed diuerſæ rationis.

alia ſint diuerſæ rationis, vt in ſanguine ſuillo & humano: & alia ſint materia remota, alia proxima: alia vero non ſolùm ſint eiuſdem nominis, ſed & formæ & rationis, quæ tantùm accidentibus quibuſdam differunt, vt argentum viuum vel vulgare, vel quod corporibus metallicis ineſt, aut alijs rebus.

Præterea quædam corpora ſint proxima materia permutabilis in plures alias proximas materias, vt elementa, & quæ ex his concreuere multa corpora: quædam verò ſint proxima materia in quoddam extremum impermutabile & fixum, vt argentum viuum, ex quo fit aurum, & omnis cinis, ex quo vitrũ conflatur.

Sed video obijci mihi, ſi argentum viuum non poſſit aliud fieri, quàm argentum aut aurum, & aurum ſit impermutabile corpus, ex iis Argyrogoniam aut Chryſogoniam procreari nõ poſſe cùm tamen illa proximam his materiam eſſe dixerimus: Reſpondemus, quod de proxima & impermutabili materia diximus, intelligendum eſſe

in

corpore, quod ſola natura produxit, & omnibus notum eſt, vt argentum & aurum: ſed ſemen argentificum vel aurificum à ſola natura non eſt productum, ſed arte miniſtra & impellente, quamuis à cauſis naturalibus efficientibus.

Hæc ſunt, Eraſte, quæ ad euertenda argumenta tua ſatis eſſe puto, & plura fortaſſis, quàm quæ primò propoſuiſſem, quęque quæſtionis, de qua agitur, limites prætergrediuntur. Iam igitur finem dicendi facere opportunum eſſe arbitror. Hoc vnum à vobis poſtulo, quos totius diſputationis iudices conſtituo, vt in memoriam hæc axiomata reuocetis: non hîc agi de ſtirpiũ aut animalium viuentium interitu, ſed corporum inanimorum & mutorum ſimplici miſtione & diſſolutione: vtraque diuerſis legibus circumſcribi: illorum ortus à cauſa efficiente inſita proficiſci, quæ nec ſit in poteſtate artis nec eiuſdem ope indigeat: horum miſtionẽ à cauſa efficiente prodire, calore ſcilicet & frigore in humidum & ſic-

Peroratio.

Epilogus axiomatũ huiuſce Apologiæ.

cum agentibus, ſi Ariſtoteli credimus. Hæc cum ſint inanima pulſu externo agitari oportere: cauſam autẽ hanc externã in artis poteſtate eſſe: vim inſitã & ꝓlificam ſemini plantarum & animaliũ infundere non artis quidem, ſed ſolius naturæ eſſe munus: At materiã metallorum imperfectè miſtorum reſoluere, & ad materiam argento & auro proximam reducere, eamq; & argentũ viuum vulgare perficere, nõ ſolum naturæ in mineris terræ, ſed & extra eas opus eſſe artis impellentis cauſas naturales, vt agant in ſubiectã materiam. Formas eorundem metallorũ ex perpeſſione materiæ & corporeis affectibus magis quàm ab actionibus iudicari. Eoſdem affectus & ꝓportionem argẽti & auri in materia illis proxima ſola miſtione accerſiri. Quibus quæſitis & comparatis in eandem materiam proximam ſtatim argenteam aut auream formam à cauſa efficiente proſilire. Argentum & aurum, præcipuè verò aurum finem eſſe naturæ metallicæ miſtionis: Vitrum vero finem

eſſe

eſſe omnium corporum naturalium, quæ corrumpuntur, & horum materiam tandem in vitrum miſceri. Huius ſcilicet & illius vitri & auri miſtionem ab igne eſſe indiſſolubilem. Metalla autem omnia & argentum viuum ad hanc auri miſtionem arte reduci per cauſas naturales, & hinc formã naturalẽ & ſubſtantialem auream in materia oriri. Materiam ꝓximam vnicuiq; corpori non corrumpi ſed ꝑfici. Quæ miſta ſunt corpora, ſi rurſus miſceant, ꝑfectiora & nobiliora eſſe, quam quæ primò ex quatuor rerum primordiis, ſcilicet Elementis concreuere.

Quæ omnia cùm æquilibri ſtatera cum Eraſti argumentis perpenderitis, ſcio vos, qui rerum naturalium periti, nec vllis animi perturbationibus vexati eſtis iudicaturos eſſe, me non ſine ratione Argyropœiæ & Chryſopœiæ defenſionem ſuſcepiſſe, illum malè & perperam eandem artẽ falſi damnaſſe meque optimo iure ab illius ſententia ad Tribunal veſtrum prouocaſſe, & quod ipſum iudicare oportuerat in Concluſio.

hac diſputatione ſententiam illius reſcindendo meamque in contrarium confirmando, Argyropœiam & Chryſopœiam artem eſſe veriſſimam pronuntiabitis.

Hæc ſunt quæ in quæſtione propoſita, An Argyropœia & Chryſopœia ſit ars, dicenda & diſſerenda eſſe exiſtimaui. Cui cæteræ quoque quæſtiones obiter, propter connexionem & cohærentiam intermiſtæ ſunt, ſcilicet: Quid ſit: Quod ſit: & propter quid ſit. Quod ſi ea quæ prioris quæſtionis & confirmationis ſtabiliendæ gratia ſcripſi, vobis, qui hæc perlegetis, grata eſſe intellexero, de cæteris quoque quæſtionibus DEO OPT MAXIMO fauente luculentius poſthac aliquid editurum eſſe, quantum ſuppetet ocij, apud me conſtitutum eſt, idque abſtruſum magis, & maiori admiratione dignum omniumque vtiliſſimum.

FINIS.

Digitized by Google

ILLVSTRI ET GENEROSISSIMO ATQVE SPLENDISSIMO D. IACOBO LAFFINIO, Regij ordinis equiti Aurato, Baroni d'Aubuſſon,

GASTON DVLCO SALVTEM.

COGITANTI *mihi, cui potiſsimũ hos qualeſcũque labores meos dicarem, de triplici argẽti & auri præparatione, tu mihi vnus omnium occurriſti, qui hoc honore verè ſis dignus. Nã*

tametſi Illuſtri genere natus, inter arma educatus, pro regiJ ſtatus defenſione, huiusq; Galliæ noſtræ, omniumq; ſalute viriliter & ſtrenuè ſemper te geſſeris, atq; impetũ aciei Hiſpaniæ inimicæ Lagniaco obſeſſo, cui à Rege præfectus eras, ſuperioribus his annis fortiter ſuſtinueris: nihilominus magno ſemper in honore apud te fuere literarum ſtudioſi, & arcanorum naturæ perſcrutatores acerrimi, præſertim in Argyropœia & Chryſopœia. Nec laboribus & ſumptibus peperciſti vt ab his, qui callere artem hãc profitebantur, aliquid ſæpius tentatum fuerit: ſcio multos apud

pud te multis annis, tuis multisq́ ſumptibus plurima expertos fuiſſe, paucos viros probos, plures, qui montes aureos pollicerẽtur, nihil præſtitiſſe. Quod plærunq apud me condolui. Sed quoniam poſt multos perpeſſos labores, multasq́ impenſas factas plærunque proſperum aliquid ſolet occurrere, te eorum, quæ paucis ab hinc diebus in manus meas inciderunt, facere participem, idq́ etiam, ex promiſſo, mearum eſſe partium exiſtimaui, eaq́ prælo commiſſo nomini tuo dicare. Quæ ſi tibi grata & accepta intellexero, demonſtrare aliquando re ipſa conabor, ſaltem duas priores

auri præparationes. Quæ licet à nobis apertiſsime deſcriptæ videantur, tamen in opere practico vix ad exitum perducentur, niſi ab eo, qui idem operi conficiendo adfuerit. Bene Vale, & vt ſoles nos amare, ama.

Niuernis Calendis Septembr. 1594.

DE

Digitized by Google

DE TRIPLICI PRÆPARATIONE AVRI ET ARGENTI.

ARGYROPOEIÆ & Chryſopœiæ finis & ſcopus eſt, vt argentum & aurũ progignatur. Materiam autem aliquam ſubijci neceſſe eſt, quæ ſit potentia proxima ad formam argenti vel auri ſuſcipiendam .1. Hanc materiam eſſe argentũ viuum tam vulgare quàm quod reliquis metallis eſt inſitum, euidẽtiſſimis rationibus & experimentis quibuſdam in Apologia noſtra probauimus. Nec repetitione opus, ne tædioſa ſit. Id quoq; veriſſimũ eſſe, Illuſtriſſimorum virorum & aliorum teſtimonia fidẽ faciunt, qui multam argenti viui quantitatem in argẽtum & aurum mutatam oculis cõſpe-

Finis Argyropœiæ & Chryſopœiæ.

Quæ ſit materia in arte ad ſuſcipiendã auri & argenti formam.

xere proiecta in ipſum pauca lapidis Philoſophici quantitate.

De forma materiæ proximæ inſculpenda.

11. Forma autem hæc, quę materiæ proximę inſculpenda eſt, à cauſa efficiēte, de qua paulò poſt, nō eſt ſubſtātialis ſed accidētaria, inter quas multū intereſt. Subſtantialis enim præcipuam corporis miſti ſeu cōpoſiti partem conſtituit, & eſt in prædicamento ſubſtantiæ, ab eaque miſtum corpus denominationem accepit. Et vnica eſt in vnoquoque corpore ſuo, & propriè forma dicitur. At forma accidentaria partem corporis non conſtituit, neque eſt in prædicamento ſubſtantiæ, ſed reliquis, nec ab ea corpus miſtum nomē habet, & plures vni eidēq; corpori accidunt, vt quantitas, qualitas, &c. Et per ſe ſubſiſtere non poteſt, & ſemper eſt in ſubiecto aliquo & reipſa vel imaginatione aut intellectu adeſſe aut abeſſe poteſt ab eodem ſubiecto illæſa forma ſubſtantiali, vt ſunt qualitates tam primæ quam ſecundæ. Forma illa ſubſtantialis eſt actus prior corporis miſti, accidentaria, actus poſterior

Forma ſubſtantialis in quolibet corpore vnica.

Forma ſubſtanti-

ſterior. Cum igitur argentum viuum & reliqua metalla mutantur in argentum aut aurum forma ſubſtãtialis illorum nõ perit, ſed ſola accidentaria. Et compoſitum non corrũpitur, ſed perficitur. Non enim corrumpitur aut cõpoſitum ſeu ſubiectum, quin aliquid generetur, & noua forma ſubſtantialis oriatur. Sed quoniam multos huic opinioni cõtradicturos præſentio, quod duæ formæ in eodẽ ſubiecto ſubſiſtere nõ poſſint; quæro ab ijs, an forma ſubſtantialis vuę immaturæ ſit eadem, quę maturæ, an diuerſa? puto eos reſpõſuros eandẽ vtriusq; formam eſſe ſubſtãtialem: & inchoatam dicere verebuntur. Atqui vua hæc immatura eſt, cum maturitate ſeu pepãſi perfici poſſit. Ergo perfectio hæc non ad formã ſubſtãtialẽ pertinet, ſed ad accidẽtariam. At dicent: Quod antea fuit & nũc nõ eſt, corruptũ eſt: Ergo forma prior, quæ erat in cõpoſito, perijt, & nunc alia orta eſt. Sic docent, argentũ viuum, ꝙ prius erat, corruptũ eſſe, poſtquam mutatũ fuerit in argentum vel aurum. Quibus

alis Actus prior.

Forma accidentalis

Actus poſterior.

Perfectio hæc non ſubſtantialem ſed accidentalem cõcernit.

Qualis ſit & dicatur corruptio ſi argentũ viuum in aurum vel argentum vertatur.

concedo, cum mutatum fuerit argentum viuum in argentũ vel aurum, mutationem, aut ſi velis corruptionem fieri accidentium priorum, & formam priorem accidentariam interire, & generationem fieri aliorum accidẽtium, & aliam formam accidentariam oriri in ſubiecto. At non propterea forma ſubſtantialis ſeu actus prior in argento viuo euaneſcit, ſed perſiſtit: Et argentum viuum ſeu compoſitum, quod erat imperfectum, perficitur. In hac autem mutatione Argẽti viui tã vulgaris, quam ei⁹ quod metallis eſt inſitum, in argentum vel aurum, non omnia priora accidentia pereunt. Quæ enim argento, auro & argento viuo propria & communia ſunt, non pereunt, ſed perſiſtunt. Hæc autem ſunt accidentia propria & his communia præſertim auro & argento viuo, illorum videlicet compoſitum ab igne non corrumpi, nec exuri, humido vnctuoſo cremabili & vrente omnino eſſe expertia, indiſſolubilem eſſe eorum miſtionem in partes ſubſtantiales, eſſe grauiſſima,

Auri & argenti viui propria & communia quæ?

&

& quæ ſunt alia. Sed quædam tantùm accidentia pereunt, quæ non ad formæ ſubſtantialis proprietatem pertinent: ſed accidentariæ ſunt, eſſe argẽtum viuum tenue, liquidum, volatile, & indefinitum, cum enim non ſit craſſum, ſolidum, fixum & concoctum, definitur & perficitur. Hoc igitur conſtans & ratum eſt, argentum viuum vel vulgare, vel quod metallis imperfectis ineſt, ſola forma accidentaria differre ab argento vel auro, non autem ſubſtantiali. Quæ tamen ſenſu non percipitur per functiones, ſed ratione per intellectum, & quæ exinanitis prioribus formis accidentarijs quibuſdam, quæ non ad ſubſtantialis formæ proprietatem, ſed accidentariæ pertinent, poſſit argenti & auri functiones omnes exprimere, quæ ſunt: ignibus reſiſtere, omniaque eorundem examina perpeti, ſecundum vtriuſque naturam.

Accidentariæ argenti viui proprietates quæ?

Satis de materia, quæ eſt in potentia proxima apud artem, & de forma, quã induit, poſtquam ad actum poſterio-

rem peruenerit. Plura enim in ſuperioribus à nobis editis de his ſcripſimus.

Cauſa efficiens apud hanc artē.

111. De cauſa autem efficiente tractare luculentius conſtitui, vt ſi quid de hac à nobis minus idoneè vel verè traditum ſit, hic ſuppleatur & ſarciatur.

Efficiens cauſa eſt, quæ accidentariam formam ab argento viuo, vel eo, quod metallis eſt inſitum, abolendo, ipſum perficit in argentum vel aurum. Exiſtimauerunt autem pleriq; ſolum ignem & calorem externum cauſam eſſe efficientem, quippe quod purgādo heterogenea ſecernat & concoquat. Huiuſce opinionis Author eſt Albertus Magnus lib. de Mineralibus quarto, cap. 7. Qui non ſolum ex metallis, ſed ex omni corpore miſto tria poſſe elici corpora putat in hæc verba: Ex prædictis, inquit, omnibus eluceſcit aliqualiter, ſecundum quam rationem plurimi Halchemiſtarum aſſerunt de omni corpore elementato tria poſſe elici corpora, oleum, videlicet, vitrum

vitrum & aurum. Patet enim ex ſæpius habitis pingue quoddam humidum eſſe in omni elementato, quod circũfunditur partibus. Quod quia viſcoſum eſt, euaneſcente humido aqueo, diſtillat ab incenſo corpore aſſato, eo quod per opteſin pellitur ab interioribus ad exteriora, in quibus diutius defendebatur ab igne. Pingue quoddam humidum in omni elementato.

Præterea in omni corpore miſto eſt aliquid humidum, quod eſt aqueum permiſtum terreo ſubtili, ita quod vtrumque tenet alterum. Et hoc fortiſſimè aſſatum ſublimando ſe in poris corporis interioribus, quorum orificia exteriora clauſa ſunt per combuſtionem, quaſi per duo ſe diuidit. Magis enim groſſum & aqueum natat in ſuperioribus corporis partibus, & per fortiſſimum ignem effunditur effuſione vitri & congelatur frigido in vitrum. Magis autem purum ſublimatum propter caliditatem fit croceum, & effunditur effuſione auri, quod congelatur frigido in aurum.

Forſitan quidam in imperfectè miſtis metallis hoc experti ſunt, ſed nihil aliud quàm oleum & operam contriuere. Minus in argento viuo euenire poteſt. Tametſi Geber libro ſummæ perfectionis diuturno igne ipſum coagulari & incraſſari tradiderit. Puto autem ne hoc quidem intra triennium fieri poſſe. Si autem ex imperfectè miſtis metallis aurum proliceretur, per corruptionem & generationem hæc mutatio fieret. Atqui non per eas, ſed per miſtionem, vt in Apolopia probauimus, & inferius iterum euidentiſſimis rationibus confirmabimus, prolicitur.

IV. Alii omnia ſalium, aluminum, atramentorum & minorum mineralium genera calori igneo adiumento eſſe voluerunt. Hinc plurima cementorum genera, plurimæ, quas vocant, gradationes, ab aquis acribus acerrimis diſtillatis inuentæ ſunt. Verùm hæc omnia,

cùm

cùm non ſint ex materia metallorum, non magis miſcentur, quàm ignis ſolus: nec perficiunt, imò calori ſubſidio ſunt, vt celerius metalla imperfectè miſta corrumpantur, & in vitrum vertantur. Abſumunt enim humidum & exurunt terreum. Nolim tamen negare ex argento puro ſæpius cemento, ex ſale communi præparato & vitri, quem alcali vocant, expoſito, & in corpus reducto, aurum prolici, quod aqua acri ſeparationis imò vaſis ſubſidet. Reiteratione enim operis purgatur argentum & concoquitur, & definitur humidum, nec quod ſit optimè miſtum, à ſuo terreo ſicco diuelli aut ſecerni poteſt, & idem ſiccum terreum, quod actu eſt candidum, poteſtate eſt rubrum, hac coctione fit rubrum & proprium humidum tingit in citrinum colorem. Verum condimenta hæc omnia piſcibus ſunt cariora.

v. Sunt præterea, qui cauſam hanc efficientem à ſalibus, à metallis imper-

fectè miſtis prolicitis collocarunt, eoſque ijſdem cementis & gradationibus argento viuo aut ijſdem metallis miſcere tentauerunt. Hanc miſtionem fieri poſſe non ierim inficias, cùm omnia hæc communem habeant materiam, & contrariis pugnent qualitatibus. Vim autem argentificam aut aurificam habere non puto. Fateor profectò ex ſale ab ære & ferro prolicito, miſto & obuoluto malagmati ex auro, argento, & argento viuo confecto concoctione & reductione aurum augeri quantitate, vt in libro, De recta & vera ratione progignendi lapidis Philoſophici, tradidi. Verùm hæc accretio adeò paucæ eſt quantitatis, vt impenſæ ſuperent opus. Si igitur omnes, qui hac tempeſtate in omnibus huiuſcemodi labores & nummos fruſtra impendunt, me in conſilium adhiberent, conſulerem tantis laboribus & ſumptibus eſſe parcendum, & vt ſapere inciperent, niſi miſeri & mendici etiam poſt multos annos eſſe mallent.

Quodnā VI. Verum & naturale cauſæ efficientis

entis argentificæ ſubiectum, aut auri-ficæ, eſt argentum & aurum. In alijs corporibus aut rebus fruſtrâ quæritur aut ſperatur. Ignis eſt principium generandi & augendi ignis ex alio corpore. Argentum & aurum ſunt principia argenti & auri generandi & augendi in proximã materia.

ſit verum ſubiectum cauſæ efficientis.

Argentum & aurum principia generandi.

Et in vniuerſum ſicut in omnibus omnium ſpecierum ſeminibus naturæ vim propriam ſe ipſa propagandi inſeruit, ſic & in argento & auro ſeſe augendi, tametſi alia mutationis ſpecie, quàm quæ in animalibus & vegetabilibus conſpicitur. In his enim cauſa efficiens primum corrumpit cætera in quæ agit, & tandem in idem ſubiectum mutat & conuertit. Argentum autem, & aurum materiæ proximæ miſcentur, eamque primo alterant, deinde perficiunt. Hæc autem vis & facultas ſeu cauſa efficiẽs eſt proprietas quædam, quæ non eſt ex genere elementorum, nec qualitatum primarum aut ſecundarum eorundem, nec ab ijs traxit originem,

ſed ſola à forma corporis miſti proximè fluxit. Et eſt extra ſenſus humanos, nec ſapore, nec odore, nec tactu, neque vllo denique ſenſu naſci deprehendi poteſt, ſed ſola obſeruatione & experientia, quæ longo vſu verè ſtabilita ſit. Itaque ignem, neque arborem, neque animal gignere, ſed vires & facultates, quæ in vnoquoque inſunt ſemine generationis & propagationis authores eſſe, perpetua obſeruatione deprehenſum eſt. Quod ſi olim diximus in hiſce corporibus inanimis ignem & calorem externũ cauſam eſſe efficientem, de adiutrice intelligendum eſt non de principe, quæ non aliunde, quàm in argento & auro quęrenda inueſtigandaq; eſt. Fatendũ tamen eſt ſubiectum principis cauſæ efficiẽtis nec perfici nec perficere poſſe ſine adminiculo & opera caloris externi.

Ignis externus cauſa efficiẽs adiutrix.

Princeps cauſa argentum & aurum.

Cur aurũ & argentum in natura non agant in argentum viuum & reliqua metalla.

VII. Sed quæri ſolet: cum vis illa argentifica aut aurifica inſita ſit argento & auro, & miſtione eorundem cum materia proxima perfe-

ctionem

ctionem conſummari dixerimus, cur metallis aut Argento viuo miſta eadẽ non perficiunt. Non enim argentum viuum auro malagmate miſtum perficit argentum viuum: ſed hoc igne in vaporem ſoluitur, qui tamen frigido rurſus in argẽtum viuum redit, aurum autem perſiſtit. Sic plumbum igne liquatum cum argento vel auro nõ perficitur in argentũ vel aurum: ſed illud in examine Cineritij ſecernitur: hæc autem in eodem perſiſtunt. Nec eſt inutilis quæſtio, imò quæ totum huiuſce artis arcanum detegit, cuius explicationem qui ignorat, eum in opere practico cæcutire neceſſe eſt. Quæſtionis ſolutio hæc eſt. Forma in vnoquoq; corpore primum eſt & præcipuum efficiens in quo vis, facultas & proprietas eſt occulta per quam agit, ſed quæ ſola eſt inefficax ad agendum, niſi qualitatibus primis & ſecundis tanquam inſtrumentis inſtructa ſit: non ſecus ac artifex qui ſtatuam quidem anima effingere poteſt, at illam lapidi inſculpere & oculis conſpicuam reddere ſi-

Forma primum & præcipuũ agens.

ne inſtrumentis non poteſt. Sic forma argenti & auri inſitam quidem habet argentificam & aurificam vim & facultatem ex proprietate occulta, ſed quæ eſt inefficax ad agendum niſi viribus qualitatum armata ſit. Itaq; argentum & aurum in natura ſua nō alterata, nō agunt in metalla, aut argentū viuum, cum ijs miſcentur.

Argentum & aurum in natura ſua non alterata, non agere in metalla & argentū viuum.

Exiſtimarunt autem pleriq; craſſitiem argenti & auri cauſam eſſe, propter quam proprietatē illam argentificam & aurificā exerere non poſſint in argentum viuum & metalla. Itaq; ſi in ſpiritum & conſiſtentiam tenuem reducerentur aurum ex argento viuo & metallis impſectè miſtis generari poſſe. Sic enim cecinit Augurelli⁹ de metallis verba faciens:

Quod ſi non ſobolem educunt, non cætera velant,
In ſeſe cauſa eſt, quod multa ſpiritus illic
Materia abſtruſus, vitam qui porrigit omnem,
Explicat agrè ex ſe vires, niſi virida virtus

Has hominum promat denſa de mole latentes.

Paulò poſt de auri ſpiritu ſubdit.

Deniq; ſic etiam fuluo detentus in auro
Ipſe manum cupit artificis, qui vincula ſoluat
Et qui ſe propria reddat virtute potentem.
Quod ſi quis properans hunc certis viribus vnquam
Explicet, atque diu tepido poſt incoquat igni;
Continuò aſpiciet, viſu mirabile vitam
Auro impertiri longo cum ſeminis vſu:
Nec deerit quin ex auro ſibi procreet aurum.

Geber etiam multis in locis docet reductionẽ diuerſorum corporũ in minimas partes miſtionis & veræ vnionis eſſe cauſam. Nos autem cũ Ariſtotele dicimus tenuitatem ſubſtantiæ corporum nõ eſſe principem cauſam miſtionis, ſed adiutricem tantum ſicuti nec ſecundas alias qualitates. Miſtionis enim verę hic ordo, hęc eſt lex. Primum

Tenuitas ſubſtantiæ corporum non princeps ſed adiutrix cauſa.

Miſtionis natura, ratio & ordo.

vt miſcibilium corporum ſit mutuus & mathematicus contractus, isque in perexiguas partes, hinc vt agant & patiantur inuicem, idq; æqualibus & pugnantibus viribus. At agunt & patiuntur corpora miſcibilia p qualitates primas & principes, quæ ſunt calidũ, humidum, frigidum & ſiccum: calidum enim agens in frigidum, & humidum in ſiccum ſeſe perimunt. Solæ enim hæ qualitates principes agere & pati mutuo aptæ ſunt. Non item qualitates ſecundæ, in quarum numero ſunt tenue & craſſum. Sane tenuitatem ſubſtantiæ magnum qualitatibus principibus agentibus adiumentum ad agendum afferre certiſſimum eſt.

Primæ & principes qualitates.

Forma agit per qualitates primas & hæ per poſteriores.

Sed quemadmodum forma per qualitates primas agit: tãquam per inſtrumenta; ſic principes hæ qualitates per poſteriores agunt. Sic ex qualitatum principum contrariarum æquabili cõflictu in materia communi, quæ nimirum in per exiguas partes diduci poteſt, reſultat vera miſtio & vnio diuerſorum miſcibilium. Ipſa quidem argen-

gentum & aurum viribus caloris & ſiccitatis minus inſtructa ſunt, quàm vt frigiditatem & humiditatem argenti viui & reliquorum metallorum euincere poſſint. Craſſioris etiam ſunt conſiſtentiæ, quam vt eorundem partes ſubire valeant: Igitur artis partes ſunt extenſos tantum caloris ſiccitatis & tenuitatis gradus in argento & auro, eoſdem intenſiores reddere, vt ijs veluti armis vis & facultas argentifica & aurifica inſtructa accidentariam quãdam formam ab argento viuo & reliquis metallis abigat, formæ autem argentificæ & aurificæ cõuenientem accerſat. Sic ex argento viuo & metallis imperfectè miſtis, neque alia ratione, fit arte adiutrice veriſſimum argentum & aurum. Extenſio autem qualitatum in ſubiecto aliquo eſt acquiſitio formæ alicuius accidẽtariæ per vniuerſas partes eiuſdem, quæ prius non erat in eodem ſubiecto aut non in omnibus partibus, vt cum frigida manus in omnibus partibus aut aliquibus, tantum fit calida vndiquaq;. Intenſio autem fit,

Artis partes & officium gradus extenſos primarum qualitatum intenſiores reddere.

Extenſio qualitatũ quid?

Intenſio

qualitatum quid? cum gradus formæ accidẽtatiæ iam in toto ſubiecto actu exiſtentis maiorem vim acquirit, manente tamen prioris caloris gradu. Tunc igitur intendentur vires argenti & auri, cum caloris, ſiccitatis & tenuitatis ſubſtantię in eorũ ſubiecto cum actu exiſtentes incrementum ſuſcipient. Et quò fuerint inteſiores eo promptius & acuti' forma argentifica aut aurifica aget in materiam poteſtate proximam & plures eiuſdem partes in veriſſimum argentnm vel aurum perficiet. Hæc autem intenſio gradus qualitatum in argento vel auro ex eorum diuerſa præparatione dependet, quæ tota & præcipua Argyropœiæ & Chryſopœiæ pars eſt. In quam eiuſdem artis ſtudioſos omnes conatus, omnemq; operam collocare oportet.

Inteſio virium argenti & auri.

Intenſionis effectus.

Intenſio vnde dependeat?

Cauſa hæc eſt, quę nos impulit his nouiſſime editis titulum præſcribere: De triplici argenti & auri præparatione. Scio plures plurimis & ab his diuerſis præparationibus vti, quæ ſi ad intenſionis gradus qualitatũ in argento &

ro & auro augendos dirigantur, bene quidẽ. Sed eas, quæ tũ authoritate, tũ ratione partim experimento nituntur, mox explicare decreuimus. Breuibus tamen & conciſis verbis, ne tãta naturæ arcana & myſteria indignis, impijs & irriſoribus impertiantur.

VIII. Prima præparatio eſt argẽti & auri in calcẽ reductio. Quæcunq; enim calcinata ſunt, hac coctione calidiora, ſicciora & tenuiora euadũt. Exẽplũ eſt euidẽs in calce lapidis. Argentũ igitur & aurũ, quæ imbecillioribus erãt viribus priuſquam in calcẽ redigerentur, & ad agendum inualida erant, calore, ſiccitate, & tenuitate intenſioribus hac calcinatione quæſitis & comparatis ad agendũ efficacia redduntur. Calcinãtur autem, cum ex ijs fit malagma cum argento viuo quod corio exprimitur: ſic ſupereſt globus ex vtroq; quod per corij meatus nõ effluxit. Admiſcetur globo quiddam, quod eſt ex argenti viui natura (neque omnia in vulg⁹ ratio ſuadet) & trita omnia in vas vitreum coniecta concoquuntur, dũ vi

Prima præparatio argenti & auri in Calcem productio.

Calcinata fieri ſicciora, tenuiora & calidiora.

Vires caloris ſiccitatis & tenuitatis intenſiores in lapide.

Calcinatio quid?

ignis argentũ viuum & quod eſt ex illius natura expirauerint relicta calce argenti vel auri in vaſis imo. Toties hæc calcinatio repetenda eſt dum calx in puluerem tenuiſſimũ abierit omni luce carentem. Tandem ſal armoniacus prius ſublimatione perfectè purgatus admiſcetur eorum calci rurſusque quater aut pluries ſublimatur, vt maiorem etiam caloris, ſiccitatis, & tenuitatis gradum calx acquirat. Sed hic intenſionis qualitatum gradus & præparatio cæteris infirmior eſt. Non enim calx metallicam exuit omnino naturam, craſſitiemq; illius aliqua ex parte redolet, & igne fuſorio in corpus liquata rediret. Idcirco non omne argentum viuum promiſcuè perficit in argentum vel aurum, ſed illud tantum, vel quod natura concoctum ab imperfectè miſtis metallis arte eductũ eſt, vel vulgare, quod à frigiditate & humiditate nimia vindicatum eſt, ſcilicet ſæpius ſublimatum & quaſi mortuum lateribus vaſis adhærens: deinde viuum & fluidum redditũ. Modus agen-

Modus & praxis.

agendi eſt, vt ex tribus vtriusvis argenti viui partibus & vnica calcis argenteę vel aureę fiat malagma aut miſtio, deinde in vas vitreum aptum cõiecta imbecillo primum calore, deinde aucto ſenſim cõcoquant. Varios autem ſubinde videbis vtrunq; miſtum induere colores, dum tandẽ argenteæ calcis, & argenti viui miſtio colorem cinerũ aut ſubalbidum, aureæ verò rubrum colorem contraxerit, & in puluerem tenuiſſimum & inpalpabilem vtrunq; opus abierit. Et mirum eſt, idem argentum viuum, ex diuerſæ calcis miſtione diuerſum ſub finem coctionis induere colorẽ. Quod etiam de differenti denſitate & grauitate alterutri⁹ magis mirandum eſt, vti vidimus. Calx enim aurea argento viuo cõcocta denſior & grauior eſt, calce alba eiuſdem molis. Mirari autem deſinet, qui coloris aut grauitatis differentiam non ab elemẽtis argẽti aut auri, nec eorundem qualitatibus, ſed à forma eiuſdem argenti & auri primum & proximè proficiſci proſpiciet. Hoc animaduerten-

dum eſt argentum viuum ex argento arte prolicitum & calci aureæ admiſtum celerius in aurum coctione perfici. Quod enim magis ad maturitatem accedat, minus reſiſtit calci argenti.

Secunda præparatio. Sal & oleũ ex argento & auro.

IX. Secunda præparatio eſt calcis argenteæ vel aureæ in ſalem fuſilem, atque hinc in oleum reductio: prolicitur autem ſola arte, & methodo, qua ex omnibus corporibus miſtis calcinatis ſolet fieri. Primum enim fit lixiuiũ, quod filtro ſæpius purgatum calore leni coagulať. Quod ſubſidet exhauſto aqueo humore, verè eſt ſal aut ſalis naturam habet, qui ſapore deprehenditur, & in omni liquore frigido & humido ſoluitur, quod calore ſicco concreuerit. Sed quemadmodũ miſta corpora diuerſorum generũ & ſpecierum diuerſis & variis prędita ſunt facultatibus, ſic & ex iiſdem proliciti ſales. Itaq; ex argento & auro educti vim & facultatem habẽt argentificam & aurificã, ſed quæ longè præſtantior & efficacior eſt, q̃ eorundem calx. Hac enim præparatione

Salis ex calce argentea vel aurea proliciendi ratio.

Sales extracti efficaciores quàm eorundem calx.

parationeab impura fęce vindicantur. Eſt enim terra puriſſima, & in naturã quandam igneam deuergit & nobilitatur. Et quo plus hi ſales filtro purgantur & coagulantur, eò maiores vires conſequuntur. Sed vt maior tenuitas eis comparet, poſt multas ſolutiones & coagulationes in oleũ ſponte per ſe frigido & humido loco expoſiti ſoluuntur. Rurſus calore ſicco leni hęc olea coagulantur. Et hæc opera identidem repetuntur, dum calore ſicco in poſterũ coagulari non poſſunt, ſed vt oleũ iuglandis aut oliuarum calido aut frigido loco expoſita non concreſcãt, ſed fluida perſiſtant. Hæc olea pmiſta argento viuo vulgari ipſum coctione primum leni, deinde aucta octo dierũ ſpacium perficiunt in argentũ vel aurum ſecundum alterutrius olei naturã. Doſis non niſi experimento diſcitur. Ineſt autem oleo huic aurifico alia vis & facultas. Si enim ſeptem vnciæ argenti viui ſepties perfecte per ſublimationem purgati vnciæ olei admiſceantur, & ſæpius detrudat deorſum, q; ſur-

Salis natura.

Sales quomodo in oleum redigantur.

Olei aurifici vis & facultas.

ſum vi ignis elatum & concretum fuerit, tandem figetur cum oleo, & in feruenti igne, vt oleum perſiſtet, depoſitum verò ab igne vt gelu cõſtringetur. Huiuſce coagulati vncia vna in argentum purũ coniecta ipſum in aurum puriſſimum perficiet. Sed argenti quantitas & doſis ſola etiam experiẽtia præſcribi poteſt. Quo enim exquiſitior vel negligentior fuerit præparatio, eò plures & pauciores argenti partes mutabit. Signum perfectionis tam olei q̃ ſublimati cum oleo fixi erit, ſi granum alterutrius in laminam igne cadentem proiectum ſeſe ſubitò fuderit, vt cera ſine fumo, parteſq́; illius internas ſubierit, & calore argenteo & aureo infecerit, non ſecus ac oleum papyrum celerrimè penetrat. Hoc oleũ eſt medicina ſecundi ordinis coagulans argentum viuũ, de qua Geber in hæc verba libro ſummæ perfectionis cap. 26. Argentum viuũ, cum fugitiuum ſit, de facili ſine inflãmatione aliqua, medicina eget, q̃ ſubitò ante fugam eius in profundo illi adhæreat, & illi per minima

Signum perfectionis olei.

coniun-

coniungatur, & illud inſpiſſet, & ſua fixione illud in igne cõſeruet, quouſque adueniat illi maioris ignis tolerantia eius humiditatẽ conſumentis, & cõuertat illud ꝑ hoc beneficium in ſolificũ & lunificum verũ, id eſt, aurum vel argentũ, ſecundum illud, ad quod fuerit medicina præparata. Et alibi ſic ait. Ex hoc manifeſtè relinquitur ex quacunque rę medicina illius eliciatur, ipſam neceſſariò debere eſſe ſubtiliſſimæ & puriſſimę ſubſtantię illi adhærentis ex natura ſua, & facilimæ liquefactionis, & tenuiſſimæ, ad modum aquę, & fixæ ſuper ignis pugnam. Hæc enim ipſum coagulabit & in naturã ſolarem vel lunarem conuertet. Hoc ſanè oleum has omnes habet ꝓprietates & qualitates. Quid enim oleo ſubtilius & purius? Quid magis adhæret argento viuo, q̃ argentum & aurum, præſertim aurum? Quid liquefactionis facilioris ipſo oleo, quod fluxile eſt? Quid tenuioris conſiſtentiæ hoc oleo? Quid ipſo fixius eſſe poteſt, cum ex argento & auro, quæ omnia ignis vim tolerant, effluxe-

Quid oleo ſubtilius & purius?

rit. Nihil verò aliud edocent Raimundi Lullij ſcripta, quàm olei huiuſce ex argento & auro conficiendi rationem, ſed alia via. Deſtillatione enim ex omni genere ſalium, aluminum, calcanti, minorum mineraliũ, quin & ex metallis ipſis aquas prolicit, quarum vi acerrima argentũ & aurum prius calcinata ſoluit, hinc lento igne coagulat, & craſſiorem efficaciorẽ harum aquarum partem (quam ſpiritũ quintæ eſſentiæ appellat) vnà cum argento vel auro figi & vniri ait, & in oleum verti. cui deinde admiſcet ſeptuplũ argenti viui ſublimati p̄fectiſſimè purgati & repetita ſublimatione figit. Sed vereor ne harum aquarum ſpiritus figi aut vniri poſſint, cum argento & auro, ſeu quod diuerſæ ſint materiæ, ſeu quod metallicæ naturæ ꝓportionem exuerint. Idcirco maluimus ſolo igne, ſolũ argentum & aurum in oleum mutare. Quod inſcijs & inexpertis operoſum, ſcientibus & expertis eſt facilimũ. Oleum autem hoc noſtro modo paratũ, omnis alterius rei aut corporis externi

Solo igne ſolum argentum & aurum in oleum mutari.

& ſuſpe-

& ſuſpecti expers eſt, & verum eſt aurum potabile, quod multis morbis deſperatis remedium eſt accommodatiſſimum, ſi vera ſunt, quæ de auro potabili referunt, quæ affiirmare non auſim, quod noſtræ profeſſionis & Chryſopœiæ artis limites prætergrediantur & medicorũ iudicio relinquenda ſint. Sed velint, nolint, certum & experimẽto à nobis probatum eſt, aurum ſolo igne in oleum verti poſſe, quod nuſquã poſthac in aurum rediturum ſit; niſi velut tinctura aurifica argento viuo aut argento puro miſceatur eaq; perficiat.

Aurum ſolo igne in oleũ verti poſſe.

x. Tertia & poſtrema auri præparatio (de præparatione argenti reticebo, quòd illa vtriuſque vires gerat) longè intenſioribus viribus & facultatibus ſuperiores ſuperat. Hac enim præparatione ſpiritus ex auro in ſublimè ad latera vaſis ꝓprij igneo calore fertur, nõ ſecus ac ex lignis fuligo. Qui ſpiritus deinde coctione in lapidem primo albũ, poſtremò in puluerem rubrum figit. Hic puluis eſt verus ſal aurificus.

Tertia præparatio de extrahendo ſpiritu.

Lapis Philoſophicus ſeu tinctura aut ſal aurificum.

& lapis Philoſophicus ſeu tinctura aurifica. Cuius vis & facultas eſt ſola proiectione in omne cuiuſcunq; generis argentum viuum, omniaq; reliqua metalla in aurum pficere. Tantas autē & tam admirabiles vires ſpiritus hic cōſequitur, quod hac ſublimatione ęthertam atq; igneam naturā induit, & omnem impuritatē & terrenam fecem exuit, à qua tanquam à compedib. exolutus argentum viuum ex metallis inuolat, diducitq;, & idem nec non argentum viuū vulgare concoquit, definit, tingit & pficit in aurum idq; ſtatim & vnico momento. Quę præſtare non poteſt auri oleum nondum ſublimatū, minus calx auri, nihil autem omnino argentum & aurum in natura nondū alterata. De methodo & ratione euehendi huiuſce ſpiritus auri in ſublime multi multa ſcripſere. Nos modum, q. expeditior, facilior, magisque rationi cōſentaneus eſt & ex Geberi ſententia narrabim⁹. Miſceatur olei aurifici vncia quatuor vncijs argenti viui pfectiſſimè longa cōtritione, vt in perexiguas

Praxis extrahendi ſpiritum auri.

partes

partes miſceantur. Conijce miſtam in ampullam vitream, luto obſtructam, & imbecillum primum ei ignem ſubijce, deinde violentum & ſubitum duodecim horarum ſpacio: infrigidatum vas frange; & conſpicies in ſuperiori vaſis parte argentum viuum ſublimatum rubrum. Sublimatum enim argentum viuum ob ſimilitudinem totius ſubſtantiæ trahet ſecum partē ſpiritus aurifici quem ſulphur appellant. Quod veluti ſulphur vulgare coctione & ſublimatione tingit argentum viuum in colorem rubrum, & ex vtroq; fit cinnaberis, ſic ex hoc auri ſpiritu & ſublimato argento viuo fit ſublimatū rubrum. Quod ſi non totus olei Spiritus conſcenderit, miſce ei quod ſubſederit vaſis imo nouum argentū viuum ſublimatum, & rurſus ſublima, & hæc eadem opera repete, dum totum ferè oleum in ſpiritum ſurſum feratur. Dixi, ferè; fæces enim quædam impuræ ſubſidebunt, quæ vt inutiles abijciendæ ſunt. Hic auri ſpiritus, & argenti viui eſt vera lapidis noſtri Philoſophici

materia proxima, quæ ſola coctione figitur, & in ſalem ſpiritualem fixũ vertitur ijs caloris gradibus, quos præſcripſim⁹ poſteriori noſtro libello, de recta & vera ratione ꝓgignendi lapidis Philoſopici, ad quem lectores relegabo.

De accretione calcis, olei & lapidis Philoſophici.

XI. Supereſt paucis perſtringere de accretione calcis argenteæ vel aureæ, olei argẽtifici vel aurifici & lapidis aurifici.

Cum primum igitur calx argenti vel auri in ſeſe mutauerit argentum viuum ex metallis imperfectè mixtis eductũ, vel argentum viuum perfectiſſimè prius purgatũ & ſublimatũ, rurſus calcinanda eſt, eiq; admiſcendum nouum argentũ viuum ab imperfectè miſtis metallis prolicitũ, aut ſublimatum vulgare, & coctione prioribus caloris gradib⁹ obſeruata figẽda. Nec diſſimili ratione ſublimatũ argentũ viuum fixũ cum oleo argenti vel auri augetur quãtitate, ſi calcinetur & in oleum vertatur, atq; rurſus nouum ſublimatum admiſceatur, & coctione figatur. Sic & de accretione lapidis Philoſophici in ſola

Methodus augmentationis.

quan-

quantitate iudicandum eſt, non ſecus ac grana frumenti ſata augentur & ꝓpagãtur in infinitum. Nec mirari quẽquam oportet, ſi eãdem materiam eſſe dixerimus accretionis calcis argẽteę & aureæ, quã & olei & lapidis Philoſophici, ſcilicet argentũ viuum è corporibus imperfectis eductum aut vulgare ſublimatũ. Pluribus enim diuerſarum ſpecierũ ſeminibus in terra iactis vnicum eſt alimẽtum quo creſcunt & ꝓpagãtur, & vnaquęque ſepties ſeminis attrahit in ſeq; mutat alimẽtum. Sic & alimẽta eadẽ vertuntur in corpora diuerſarum ſpecierũ animalium, quæ ea depaſcuntur. Sic argẽtum viuum præparatum, eſt veluti alimẽtum tam calci argenteæ vel aureæ, quã vtriq; oleo vel lapidi Philoſophico. Et cui accreſſit, illius naturã ſubſtantiam & formam induit, tametſi vegetabilium & animalium alimenta, per eorum corruptionẽ & generationem mutentur: argẽtum autem viuum per miſtionem. Argentum viuũ præparatũ hic velut alimentum.

Sed nõ ſola quãtitate lapidis noſtri philoſophici moles accreſcit, verũ etiã Augmentationis vis.

eadem viribus & facultatibus ſimul, ſcilicet ſi lapis Philoſophicus iam in lucem editus rurſus in oleum ſoluatur, quod rurſus addito ſublimato nouo argento viuo violento & præcipiti igne euehatur in ſpiritum, qui rurſus prioribus caloris gradibus ſenſim figatur.

Cautela. Et quo pluries iterabitur opus, eo plus incrementi molis & virium ei accedet. In hoc ordine ſolutionis ſublimationis & fixionis compleri ait Geber arcanum, quod eſt ſuper omne arcanum ſcientiarum totius mundi, & theſaurum eſſe incomparabilem.

Mutationẽ argenti viui & imperfectè miſtorum metallorũ per ſolam miſtionẽ fieri, non autem per alias mutationes.

XII. Id quoq; reliquum eſt, ſcilicet vt euidentiſſimis demonſtrationibus probemus, mutationem argenti viui tam vulgaris, quam eius quod metallis eſt inſitum, fieri per ſolam miſtionem; non item per alias mutationes, & paulo vberius de eadem miſtione diſſerere, quàm in ſuperioribus à nobis editis. Multa enim ſunt, quæ aduerſus hæc dici poſſunt. Primum enim omnis mutatio eſt aut in ſubſtantia, & appellatur ort⁹ & interitus, ſeu generatio &

Mutatio in ſubſtantia.

cor-

corruptio; aut in qualitate, quæ voca- tur alteratio; vel in loco, quę ꝓpriè mo- tus eſt, non autem mutatio. Igitur ſub aliqua harum mutationum ſpecie ſal- tem trium priorum mutatio fiet argē- ti viui, & reliquorum metallorum in argentum vel aurum, non autem per miſtionem.

Mutatio in qualitate.

Motus nō propriè mutatio.

Præterea cum dixerimus, aurum in calcem reductum, rurſus fu- ſione in aurũ redire poſſe, huiuſce mu- tationis ſpecies erit alteratio. Quod autem augeatur calx illa additione ar- genti viui erit accretio.

Alteratio quo reſpectu?

Accretio.

Deinde cum vertetur aurum in calcem, calx in ſa- lem, ſal in oleum, oleum in ſpiritum, rurſus ſpiritus in calcem, hæ omnes mutationes dicentur ſub generatio- nis & corruptionis ſpecie contineri.

Mutatio.

His & ſimilibus, quæ obijci poſſunt re- ſpondemus ex Ariſtotelis & cæterorũ omnium Philoſophorum authorita- te, miſtionem eſſe, & ſub mutationis genere contineri & ab alijs ſpeciebus differre. Quod vt perſpicuè magis in- telligatur, animaduertendum eſt hæc in miſtibilibus & miſtione conuenire

enim miſtionem tinctura ſeminis argentifici & aurifici conſpicitur in argento viuo aut metallis mutatis, hæc autem mutata permanet argentum viuum, vt ante miſtionem ſed definitum & concoctum. Sed & metalla mutata in argentum vel aurum, metalla permanent nec in mutatis illis genus metalli perit. Porrò infringuntur vires & facultates tam ſeminis ſeu tincturæ agentes, quam argenti viui & metallorum patientes & reſiſtentes, ſed illud agendo perficit, hoc patiendo perficitur. Poſtremò quod ex hac actione & paſſione conſurgit miſtum corpus, nec eſt ſemen aut argentum viuum, aut metallum tale, quale ante miſtionem: ſed tertium quoddam, ſcilicet argentum vel aurum quod vnicam habet formam ſubſtantialem & accidentariam ſcilicet argenteam vel auream. Et tertium hoc corpus naturam vtriuſq; quodammodo redolet. Hæc autem omnia in cæteris mutationis ſpeciebus non conuenire, ſenſus demonſtrat. Quæ enim generant & corrumpunt,

punt,& quę generātur & corrumpuntur actu quidem per ſe ſubſiſtere poſſunt ante generationem & corruptionem, vt ignis & lignum, at illorum non eſt communis materia, ſic nec animalium, nec alimentorum, quæ in ea mutantur: cum autem ſeſe tāgunt, ignis in lignum & alia in alimenta agunt,& nihil patiuntur,lignum autem & alimenta patiuntur tantum, nec reſiſtunt aut reagunt. Quod ſi in agentibus illis repaſſionem aliquam admittamus, ipſa ſolo hoc tempore inducetur quo agunt: Ceſſante autem repaſſione ad priſtinas vires redibunt, vt color animalis agendo in alimenta aliquid repatitur, peracta autem coctione priſtinas vires induit. Præterea quod corrumpitur perijt omnino,& ex ente fit non Ens. Quod item generatur non præexiſtebat,& ex non Ente fit ens. Lignum enim quod vſtione fit ignis, corrumpitur & generatur ignis. Et fit, vt dicunt, reſolutio omnium accidentium ad materiam primā, nec aliquod accidens conſpicitur in

enim miſtionem tinctura ſeminis argentifici & aurifici conſpicitur in argento viuo aut metallis mutatis, hæc autem mutata permanet argentum viuum, vt ante miſtionem ſed definitum & concoctum. Sed & metalla mutata in argentum vel aurum, metalla permanent nec in mutatis illis genus metalli perit. Porrò infringuntur vires & facultates tam ſeminis ſeu tincturæ agentes, quam argenti viui & metallorum patientes & reſiſtentes; ſed illud agendo perficit, hoc patiendo perficitur. Poſtremò quod ex hac actione & paſſione conſurgit miſtum corpus, nec eſt ſemen aut argentum viuum, aut metallum tale, quale ante miſtionem: ſed tertium quoddam, ſcilicet argentum vel aurum quod vnicam habet formam ſubſtantialem & accidentariam ſcilicet argenteam vel auream. Et tertium hoc corpus naturam vtriuſq; quodammodo redolet. Hæc autem omnia in cæteris mutationis ſpeciebus non conuenire, ſenſus demonſtrat. Quæ enim generant & corrumpunt,

punt,& quę generãtur & corrumpuntur actu quidem per ſe ſubſiſtere poſſunt ante generationem & corruptionem, vt ignis & lignum, at illorum non eſt communis materia, ſic nec animalium, nec alimentorum, quæ in ea mutantur: cum autem ſeſe tãgunt, ignis in lignum & alia in alimenta agunt,& nihil patiuntur,lignum autem & alimenta patiuntur tantum, nec reſiſtunt aut reagunt. Quod ſi in agentibus illis repaſſionem aliquam admittamus, ipſa ſolo hoc tempore inducetur quo agunt: Ceſſante autem repaſſione ad priſtinas vires redibunt, vt color animalis agendo in alimenta aliquid repatitur, peracta autem coctione priſtinas vires induit. Præterea quod corrumpitur perijt omnino,& ex ente fit non Ens. Quod item generatur non præexiſtebat,& ex non Ente fit ens. Lignum enim quod vſtione fit ignis, corrumpitur & generatur ignis. Et fit, vt dicunt, reſolutio omnium accidentium ad materiam primã, nec aliquod accidens conſpicitur in

enim miſtionem tinctura ſeminis argentifici & aurifici conſpicitur in argento viuo aut metallis mutatis, hæc autem mutata permanet argentum viuum, vt ante miſtionem ſed definitum & concoctum. Sed & metalla mutata in argentum vel aurum, metalla permanent nec in mutatis illis genus metalli perit. Porrò infringuntur vires & facultates tam ſeminis ſeu tincturæ agentes, quam argenti viui & metallorum patientes & reſiſtentes, ſed illud agendo perficit, hoc patiendo perficitur. Poſtremò quod ex hac actione & paſſione conſurgit miſtum corpus, nec eſt ſemen aut argentum viuum, aut metallum tale, quale ante miſtionem: ſed tertium quoddam, ſcilicet argentum vel aurum quod vnicam habet formam ſubſtantialem & accidentariam ſcilicet argenteam vel auream. Et tertium hoc corpus naturam vtriuſq; quodammodo redolet. Hæc autem omnia in cæteris mutationis ſpeciebus non conuenire, ſenſus demonſtrat. Quæ enim generant & corrum-

punt,

punt,& quę generãtur & corrumpuntur actu quidem per ſe ſubſiſtere poſſunt ante generationem & corruptionem, vt ignis & lignum, at illorum non eſt communis materia, ſic nec animalium, nec alimentorum, quæ in ea mutantur: cum autem ſeſe tãgunt, ignis in lignum & alia in alimenta agunt,& nihil patiuntur,lignum autem & alimenta patiuntur tantum, nec reſiſtunt aut reagunt. Quod ſi in agentibus illis repaſſionem aliquam admittamus, ipſa ſolo hoc tempore inducetur quo agunt: Ceſſante autem repaſſione ad priſtinas vires redibunt, vt color animalis agendo in alimenta aliquid repatitur; peracta autem coctione priſtinas vires induit. Præterea quod corrumpitur perijt omnino,& ex ente fit non Ens. Quod item generatur non præexiſtebat,& ex non Ente fit ens. Lignum enim quod vſtione fit ignis, corrumpitur & generatur ignis. Et fit, vt dicunt, reſolutio omnium accidentium ad materiam primã, nec aliquod accidens conſpicitur in

enim miſtionem tinctura ſeminis argentifici & aurifici conſpicitur in argento viuo aut metallis mutatis, hæc autem mutata permanet argentum viuum, vt ante miſtionem ſed definitum & concoctum. Sed & metalla mutata in argentum vel aurum, metalla permanent nec in mutatis illis genus metalli perit. Porrò infringuntur vires & facultates tam ſeminis ſeu tincturæ agentes, quam argenti viui & metallorum patientes & reſiſtentes, ſed illud agendo perficit, hoc patiendo perficitur. Poſtremò quod ex hac actione & paſſione conſurgit miſtum corpus, nec eſt ſemen aut argentum viuum, aut metallum tale, quale ante miſtionem: ſed tertium quoddam, ſcilicet argentum vel aurum quod vnicam habet formam ſubſtantialem & accidentariam ſcilicet argenteam vel auream. Et tertium hoc corpus naturam vtriuſq; quodammodo redolet. Hæc autem omnia in cæteris mutationis ſpeciebus non conuenire, ſenſus demonſtrat. Quæ enim generant & corrumpunt,

punt,& quę generãtur & corrumpuntur actu quidem per ſe ſubſiſtere poſſunt ante generationem & corruptionem, vt ignis & lignum, at illorum non eſt communis materia, ſic nec animalium, nec alimentorum, quæ in ea mutantur: cum autem ſeſe tãgunt, ignis in lignum & alia in alimenta agunt,& nihil patiuntur, lignum autem & alimenta patiuntur tantum, nec reſiſtunt aut reagunt. Quod ſi in agentibus illis repaſſionem aliquam admittamus, ipſa ſolo hoc tempore inducetur quo agunt: Ceſſante autem repaſſione ad priſtinas vires redibunt, vt calor animalis agendo in alimenta aliquid repatitur, peracta autem coctione priſtinas vires induit. Præterea quod corrumpitur perijt omnino,& ex ente fit non Ens. Quod item generatur non præexiſtebat,& ex non Ente fit ens. Lignum enim quod vſtione fit ignis, corrumpitur & generatur ignis. Et fit, vt dicunt, reſolutio omnium accidentium ad materiam primã, nec aliquod accidens conſpicitur in

eadem viribus & facultatibus ſimul, ſcilicet ſi lapis Philoſophicus iam in lucem editus rurſus in oleum ſoluatur, quod rurſus addito ſublimato nouo argento viuo violento & præcipiti igne euehatur in ſpiritum, qui rurſus prioribus caloris gradibus ſenſim figatur.

Cautela. Et quo pluries iterabitur opus, eo plus incrementi molis & virium ei accedet. In hoc ordine ſolutionis ſublimationis & fixionis compleri ait Geber arcanum, quod eſt ſuper omne arcanum ſcientiarum totius mundi, & theſaurum eſſe incomparabilem.

Mutationẽ argenti viui & imperfectè miſtorum metallorũ per ſolam miſtionẽ fieri, non autem per alias mutationes.

XII. Id quoq; reliquum eſt, ſcilicet vt euidentiſſimis demonſtrationibus probemus, mutationem argenti viui tam vulgaris, quam eius quod metallis eſt inſitum, fieri per ſolam miſtionem; non item per alias mutationes, & paulo vberius de eadem miſtione diſſerere, quàm in ſuperioribus à nobis editis. Multa enim ſunt, quæ aduerſus hæc dici poſſunt. Primum enim omnis mutatio eſt aut in ſubſtantia, & appellatur ort⁹ & interitus, ſeu generatio &

Mutatio in ſubſtantia.

cor-

corruptio; aut in qualitate, quæ vocatur alteratio; vel in loco, quę ꝓpriè motus eſt, non autem mutatio. Igitur ſub aliqua harum mutationum ſpecie ſaltem trium priorum mutatio fiet argẽti viui, & reliquorum metallorum in argentum vel aurum, non autem per miſtionem. Præterea cum dixerimus, aurum in calcem reductum, rurſus fuſione in aurũ redire poſſe, huiuſce mutationis ſpecies erit alteratio. Quod autem augeatur calx illa additione argenti viui erit accretio. Deinde cum vertetur aurum in calcem; calx in ſalem, ſal in oleum, oleum in ſpiritum, rurſus ſpiritus in calcem; hæ omnes mutationes dicentur ſub generationis & corruptionis ſpecie contineri. His & ſimilibus, quæ obijci poſſunt reſpondemus ex Ariſtotelis & cæterorũ omnium Philoſophorum authoritate, miſtionem eſſe, & ſub mutationis genere contineri & ab alijs ſpeciebus differre. Quod vt perſpicuè magis intelligatur, animaduertendum eſt hæc in miſtibilibus & miſtione conuenire

Mutatio in qualitate.

Motus nõ propriè mutatio.

Alteratio quo reſpectu?

Accretio.

Mutatio.

ſimul

& concurrere, quæ non omnia in cæteris mutationibus conueniunt, nec concurrunt. Primum vt quæ miſcētur, actu & per ſe ſeparata ſint, & ſubſiſtant priuſquã miſceātur. Hinc vt cõmunis eorundem ſit materia. Deinde, vt ſe tãgendo & cum miſcentur, agant & patiantur inuicem per qualitates principes cõtrarias. Item vt in miſtione neutrum corrumpatur aut pereat, nec ſeſe perimant, ſed vtrumq; alteretur, & agētis & patientis vires vtrinq; infringantur, & ad certum temperamētum reducantur, vt hinc argenti & auri forma proſiliat, agentis autem ſubiectum perficiat, patientis patiatur. Poſtremò, vt ex miſtis alteratis cõſurgat corpus vnius formæ naturam vtriuſq; redolens, quod tamen nec agentis nec patientis ſit ſubiectum prius, ſed tertium quiddam. Idcirco definit Ariſtoteles miſtionem eſſe miſtilium alteratorum vnionem. Quę omnia de vera miſtione intelligenda ſunt. Licet autem de ſimplicium corporum miſtione, ex qua miſtum corpus oritur, videatur dixiſſe

Miſtionis proprietates.

Miſtio Ariſtoteli quid?

dixiſſe Ariſtoteles, habere tamen maximè locum in miſtione ſeminis noſtri argentifici & aurifici & argenti viui, & metallorum, quæ iam miſta ſunt corpora, manifeſtum eſt. Primum ea omnia per ſe actu ſeparata ſunt, & ſubſiſtunt ante eorum miſtionem. Cõmunem etiam habent materiam. Sunt enim omnia argentum viuum, ſed aliud alio eſt perfectius: imò accidentariis tantum formis differre probauimus. Contrarijs etiã pugnant qualitatibus. Semen enim calidum eſt & ſiccum, argẽtum viuum & metalla, frigida & humida, ſi non actu ſaltẽ poteſtate, vt de medicamentis dicunt medici. Itaq; cũ ſe tangunt & miſcentur, agunt & patiuntur inuicem. Tenuitate etiam & craſſitie eſſentiæ ſunt contraria: ſemen tenue eſt, quod neceſſe eſt, vt vim habeat ſubeundi partes argẽti viui & metallorum, hæc verò craſſiſſima, vt in hac qualitate metalli naturã retineat. Præterea in miſtione neutra corrumpuntur, nec pereunt, nec ſeſe perimũt, ſed vtrumq; alteratur. Poſt perfectam

Communis omnium metallorũ materia.

enim miſtionem tinctura ſeminis argentifici & aurifici conſpicitur in argento viuo aut metallis mutatis, hæc autem mutata permanet argentum viuum, vt ante miſtionem ſed definitum & concoctum. Sed & metalla mutata in argentum vel aurum, metalla permanent nec in mutatis illis genus metalli perit. Porrò infringuntur vires & facultates tam ſeminis ſeu tincturæ agentes, quam argenti viui & metallorum patientes & reſiſtentes, ſed illud agendo perficit, hoc patiendo perficitur. Poſtremò quod ex hac actione & paſſione conſurgit miſtum corpus, nec eſt ſemen aut argentum viuum, aut metallum tale, quale ante miſtionem: ſed tertium quoddam, ſcilicet argentum vel aurum quod vnicam habet formam ſubſtantialem & accidentariam ſcilicet argenteam vel auream. Et tertium hoc corpus naturam vtriuſq; quodammodo redolet. Hæc autem omnia in cæteris mutationis ſpeciebus non conuenire, ſenſus demonſtrat. Quæ enim generant & corrum-

punt,

punt,& quę generãtur & corrumpuntur actu quidem per ſe ſubſiſtere poſſunt ante generationem & corruptionem, vt ignis & lignum, at illorum non eſt communis materia, ſic nec animalium, nec alimentorum, quæ in ea mutantur: cum autem ſeſe tãgunt, ignis in lignum & alia in alimenta agunt,& nihil patiuntur,lignum autem & alimenta patiuntur tantum, nec reſiſtunt aut reagunt. Quod ſi in agentibus illis repaſſionem aliquam admittamus, ipſa ſolo hoc tempore inducetur quo agunt : Ceſſante autem repaſſione ad priſtinas vires redibunt, vt color animalis agendo in alimenta aliquid repatitur, peracta autem coctione priſtinas vires induit. Præterea quod corrumpitur perijt omnino,& ex ente fit non Ens. Quod item generatur non præexiſtebat,& ex non Ente fit ens. Lignum enim quod vſtione fit ignis, corrumpitur & generatur ignis. Et fit, vt dicunt, reſolutio omnium accidentium ad materiam primã, nec aliquod accidens conſpicitur in

genito, quod erat in corrupto, priuſquam corrumperetur. Quapropter nõ dicimus lignum miſceri igne. Nec in vtraq; generatione & corruptione vires aut qualitates generantis aut corrumpentis & corrupti & geniti vtrinque infringuntur: ſed illæ permanent, hæ pereunt. Nec ex actione corrumpentis & generantis fit tertiũ vtriuſque naturam redolẽs, ſed vel corruptũ mutatur omninò in generans, vt lignum in ignẽ & alimenra in corpus animalis, vel, ſi vires ſint æquales, vtrunq; perimitur & tertiũ generatur, quod ab vtriuſq; natura eſt alienum, vt in ſimplicibus corporib⁹ cum ex aqua & igne reſoluuntur in fumum & cineres, fit aer, & in miſtis cum ab igne. Hęc enim reſoluta pereunt, nec priorũ accidentium quidq̃ manet. Eadem diſ-rẽtiæ eſt ratio in ea mutationis ſpecie, quę dicitur augmentatio ſeu accretio. & in animalibus & vegetalibus etiam nutritio, à mutationis ſpecie quę dicitur miſtio, quatenus eius quod auget aut nutrit ſpectatur mutatio. Corrumpitur

pitur enim & quædam partialis generatio dicitur, ſed quod augetur aut nutritur aut imminuitur idem permanet corpus poſt accretionem, nutritionem aut diminutionem, quod præexiſtebat. Diſcrimen autem inter alterationem & miſtionem eſt, quòd qualitates quæ alterant, ſunt accidentia & nuſquam per ſe ſeorſim ſubſiſtere poſſunt, ſed ſemper ſubſtantiis inhærent: idcirco non miſcentur. At quæ miſcentur ſubſtantiæ ſunt ſeparatæ, & ſeorſim ſubſiſtunt, vt ſemen argentificum vel aurificum & argentum viuum, & metalla imperfectè miſta. Vera enim miſtio eſt corporum, at temperamentum ſolarum qualitatum. Quod autem de argenti & auri accretione diximus, cum eorum calx miſcetur argento viuo, ex imperfectè miſtis metallis educto, aut ex vulgari paulum à frigiditate & humiditate arte vindicato, non eò pertinent, vt de vera accretione intellexerimus, in qua idẽ corpus pmanet poſt accretionẽ, quod

Alterationis & miſtionis diſcrimen.

Miſtio ſubſtantiarum: alteratio accidentium.

Vera miſtio quid?

Vera accretio quid?

præexiſtebat, ſed quoniam hæc calx parum abeſt ab argenti & auri natura, & in ipſa quidem igne fuſorio rediret, ſed fragilia aliquatenus eſſent, propter humoris quidpiam exhauſtum in calcinatione, quæ tamen facilè ductilia fierent, iniecta argenti viui ſublimati pauca quantitate in ipſa liquata. Sed etſi concedatur, mutationem hanc aliquam eſſe accretionis ſpeciem, tamen magis ad miſtionem pertinet, tum quod calx per alterationem diuerſam quandam habet naturam, vires & qualitates ab argento & auro non alteratis, tum quod argentum viuum in miſtione cum hac calce non corrumpitur, ſed perficitur, & ex amborum miſtione reſultat quoddam tertium, quod neque calx eſt, nec argentum viuum, ſed puluis qui fuſione liquabitur in argentum vel aurum. Idem autem puluis coctione longiori & vehementiori, priuſquam liquetur, calx fieri poterit. Quin ex iiſdem omnino rationibus, quæ de accretione vtriuſque calcis

Etiam calcis cum argento viuo accretio, non propriè accretio ſed miſtio.

calcis & olei in ſola quantitate vel lapidis Philoſophici aut ſalis aurifici in quantitate & viribus ſimul diximus, magis ad miſtionem, quàm accretionem pertinent. At quæ mutatio eſt argenti viui & reliquorum metallorum, in argentum vel aurum, per auri oleum aut lapidem Philoſophicum verius & conſpicuè magis per miſtionem fieri dicitur. Oleum enim & lapis Philoſophicus longius ab argenti & auri natura abſunt, quàm calx. Quod ſi mutationis eorum, quæ miſcentur, trahenda ſit ratio, priuſquam miſceantur, concedendum eſt mutationem argenti vel auri in calcem, oleum aut lapidem Philoſophicum eſſe alteratioñe tantùm. Quemadmodum ſi argenti viui & reliquorũ metallorum mutatio in argentum & aurum ſeorſim & ſine miſtione ſola, cogitatione comprehendatur ſola erit alteratio. Sed poſt miſtionem perfectam non erit vtriuſq; ſola alteratio, ſed diuerſorum alteratorum vnio ſub vnica miſti forma.

Oleum & lapis Philoſophicus longius àb argenti & auri natura quàm calx.

Quomodo intelligatur æqualitas contrariarum qualitatum in miſtis.

His addam quæ ad miſtionis tractatum pertinent, quæ etiam alio loco dicta ſunt, ſcilicet æqualitatẽ oportere eſſe contrariarum qualitatum principum eorum quæ miſcentur, ſcilicet ſeminis argentifici aut aurifici & argenti viui, & metallorum imperfectorum. Quam æquabilitatem non magnitudine molis aut pondere metiri licet, ſed poteſtatis vi efficienti. Quod dilucidius demonſtratione explicandũ eſt. Corpora ſtateris pendere poſſe nemini eſt dubiũ, & quæ plus minuſue pendẽt, oculorum id iudicio diſcernere. At qualitates primas, ſcilicet calidum, frigidum, humidum & ſiccum, quę iiſdem corporibus inſunt, ſtateris librare eſt impoſſibile. Sed quantæ fuerint, ſola poteſtate & efficientia iudicatur. Itaque ſubiectum corpus tam cauſæ efficientis, id eſt, argentum & aurum, aut quod ex his alteratum eſt, quàm patientis, id eſt, argentum viuum & metalla, trutina perpendere licet, eorundem verò qualitates nequaquam. Cùm autem eadem

eadem cauſæ efficientis & patientis ſubiecta miſcentur, non eſt neceſſe ipſa eiuſdem eſſe molis & ponderis. Nam & ſubſtantiæ quatuor ſimplicium corporum, id eſt, elementorum cum miſcentur, vt ex ijs miſtum oriatur, non ſunt æqualis ponderis aut molis. Plus enim terreæ ſubſtantiæ ineſt auro, quod ex grauitate dignoſcitur, quàm aqueæ, minus aereæ, quàm harum, minus autem igneæ, quàm reliquarum. Sed tam ſimplicium corporum quàm miſtibilium, quæ rurſus miſcentur, qualitates cõtrarias gradibus æquales eſſe oportet, vt eadem ſubiecta ad temperamentum reducantur, vtputa, ſi calx, oleum, aut lapis Philoſophicus vno gradu ſint calida, ſicca & tenuia, vno etiam gradu argentum viuum vulgare, aut metallis inſitum, frigidum, humidum & craſſum eſſe oportet. Si illa pluribus gradibus caloris, ſiccitatis & tenuitatis intẽſis, validiora ſint, pluribus etiam hæc gradibus contrariorũ qualitatũ, æqua-

libus tamen pugnare neceſſe eſt. Hoc temperamentum non ponderis ſed Iuſtitiæ ſolent appellare medici, ex ſubiecti tamen patientis mole & quãtitate grauiori vel leuiori qualitates eiuſdem maiores aut minores erunt in extenſione, non autem in intenſione. Vtputa ſi argenti viui vnius vnciæ gradus frigiditatis ſit vnus, vnciarum duarum duo erunt gradus, ſi trium tres, & ſic deinceps. Aliter autem ſe res habet in ſubiecto cauſæ efficientis. Ex varia enim eiuſdem præparatione, qualitas caloris, ſiccitatis & tenuitatis, etiam in vno vnius molis & ponderis ſubiecto plus minuſue intendi poterit, idcirco vnius vnciæ lapidis Philoſophici longè plures & intenſiores ſunt gradus qualitatum agentium, quàm vnius vnciæ olei, & huius quàm vnius vnciæ calcis. Vt autem iuſta ſit proportio vtriuſque ſubiecti agentis & patientis ſupponatur ſubiectum agens, vt calcẽ auri pendere vnciam vnã, caloris autẽ ſiccitatis & tenuitatis grad⁹

Temperamentum non ponderis ſed iuſtitiæ Medicis quid?

Extenſionis & intẽſionis differentia.

Iuſta proportio agentis & patientis.

hu-

huiuſce vnciæ eſſe tres, patientis verò ſubiecti vt argẽti viui vnius vnciæ gradum vnum eſſe contrarium qualitatũ. Miſcenda erit vna vncia calcis tribus vnciis Argenti viui. Tot enim erunt gradus qualitatum agentium in vnica vncia ſubiecti agentis, quot patientium in tribus vnciis ſubiecti patientis. Quod ſi vnicæ vnciæ ſubiecti agentis cẽtum, vel mille vel plures vel pauciores eſſent gradus qualitatum agentium, miſcenda eſſet hæc vnica vncia centum vel mille, vel pluribus vel paucioribus argenti viui vnciis. Sic igitur æſtimanda eſt æquabilitas qualitatum contrariarũ. Sed huiuſce proportionis certa non poteſt tradi regula: Sola experientia & oculorum iudicio decerni poteſt. Neq; tamen quod dixerimus calcem, oleum, aut lapidem Philoſophicum intenſis qualitatibus caloris, ſiccitatis & tenuitatis præpollere, exiſtimandum eſt ipſa à temperamento receſſiſſe. Id enim comparatè dictum eſt, ſi argenti viui & metallorum imperfectè miſtorum qualitatibus com-

parentur. Alioqui illa abſolutè & ſimpliciter accepta temperatiſſima ſunt & æquales omnes illorum qualitates & vires: idcirco ab igne non diſſoluũtur: hæc verò ob imtemperiem diſſolutioni ſunt obnoxia, niſi ad temperamentum argenti vel auri reducantur & perficiantur beneficio miſtionis illorum.

An ex metallis imperfectè miſtis arte prolicita vim argentificam aut aurificam habeant.

XIV. Illud quæri poteſt, An ex imperfectè miſtis metallis poſſit prolici calx, ſal, oleum, & ex oleo ſpiritus ſublimari & figi, vt ex argento & auro fieri diximus. Et an eadem, miſto argento viuo, & metallis imperfectè miſtis, poſſint ea ad temperamentum reducere & perficere. Sanè illa prolici poſſe eadem arte, qua ex argento & auro, certum eſt. Sed ad temperamentum imperfecta reducere & perficere, eſt impoſſibile. Cauſa eſt, quod in ſolo argento & auro vis ſeu proprietas argentifica & aurifica inſita eſt à natura, quæ à ſola forma proximè proficiſcitur. Hæc quæ de miſtione diſſeruimus, paucos aut neminem animaduertiſſe

Sola vis ſeu proprietas argẽtifica & aurifica in ſolo argẽto & auro inſita.

video,

video, quibus tamen ignoratis aut prætermiſſis, haud facilè erit Aduerſariorũ argumenta, hanc artem oppugnatiã, eluere, & operi practico manum admouentes neceſſe erit veluti cæcos incedere. Quæ enim aduerſus artem hanc afferuntur argumenta ſimilitudine mutationum, quæ conſpiciuntur in animalibus & vegetabilibus, nituntur, quæ corrumpuntur, generantur, augentur, aut alterantur. At Argentum viuum, aut imperfectè miſta metalla nec corrumpuntur, nec generantur, nec augẽtur: ſed alterata miſcentur & vniuntur ſubiecto cauſæ efficientis, & perficientis Argentificæ aut Aurificæ

Metalla alterata miſceri & uniri ſubiecto ſuæ efficientis cauſæ.

FINIS.

VRSELLIS,

Ex officina Typographica

Cornelij Sutorij.

M. DCII.

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible] by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google